

8638

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ ప్రకాశము—సంఖ్య ౨౦.

శ్రీస్తు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

—ప్రథమభాగము—

అహోబలపండితప్రణీతము.

పరిషత్తు త్రికనుండి పునర్ముద్రితము.

కాకినాడ :

కాకినాడముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడి

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచేఁ

బ్రకటింపఁబడియెను.

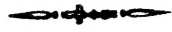
౧౯౨౯.

వెల రు ౧.

సవరణపట్టిక.

పుట.	బంటి	మూలము.	సవరణ.
౧౬	౧౨	సఖలదర్శనా	సఖలశాస్త్రదర్శనా
౧౭	౬	గాంభీర్యాప్తి	గాంభీర్యాప్తి
౨౦	౨౫	తపఃఫలాయ	తపఃఫలాయ
౨౫	౨౫	కథాప్రారంభము—	.....
౩౦	౧౩	నోజన్తింఁ	నాజన్తింఁ (ఆనవచ్చును)
౩౨	౧	కల్పంబు నీళ్లలో నుళ్ళ కలువలు నీళ్లలో నుఱుల	
౪౦	౨౭	యదుమాళి	యదుమాళి
౪౩	సూక్ష్మ రములు	} లిట్లుకనఁబడు	} లిట్టివికనఁబడు
౫౧	౬		
౫౫	౯	బకరణంబు	బుకరణంబు
౭౦	౧౩-౧౪	చెదము	చెయ్యము
౭౫	౧౭	గానుగాడి	గానుఁగాడి
౮౧	౧౦	జ్ఞాలి	జ్ఞాలి
	౨౨	యెటంద్ర	యటంద్ర
౮౪	౧౭	దీప్ర	దీప్ర
౮౭	౪	వేగి	వేగి
౯౧	౮	బైసయట్లు	బైసనెట్లు
౯౬	౧౧	వేగుఁ	వేఁగుఁ
౯౯	౨౧	క్రలహాసి	క్రలహాళి
౧౦౦	౪	మేగె	మేఁగె
౧౦౧	౧	ఛాయ	చాయ
	౬	సవేత్త	సవేత్త

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

పీఠిక.

ఈ గ్రంథము రచించిన విద్వత్తపీఠస్థుడు ప్రభంజనకులతలకుఁ డగు నహోబలపతి. ఈ గ్రంథము నాశ్వాసాంతగద్యముల “ఇది... ప్రభంజనవంశాభి రాకాశశాంక... అహోబలపత్యాహ్వానప్రణీతంబు” అని యున్నది. మఱియు నీకవి రచించిన అహోబలపండితీయ మను కవిశిరోభూషణగ్రంథమున గద్య మందు “ప్రభంజనవంశముక్తామణినా..... అహోబలపత్యాచార్యేణ” అని యున్నది. దీనింబట్టి యింటిపేరు ప్రభంజనమువా రనియుఁ గవిపేరు అహో బలపతి యనియుఁ దేలుచున్నది. కాని, మహారాజశ్రీ జయంతి రామయ్యపం తులుగారు ఆధ్రసాహిత్యపరిషత్తుత్రిక ౧గి వ సంపుటము ౨ వసంచికలోఁ బ్ర కటించిన అహోబలపండితీయపీఠికాశ్లోకములు ౭గి లో “వాతూలవంశేవ తతార భూయః” అని యు, ౭లో “వాతూలవంశాగ్రణీః” అనియు నుండుటచే నీకవి యింటిపేరు “గాలివా” రని స్పష్టపడుచున్నది. ఈ విషయ మై శ్రీ రామయ్య పంతులుగారు కూడ “ఇంటిపేరు గాలివారు” అనియు “క వికి మొదటిపేరు నరసరాజు” అనియు వ్రాసిరి. గ్రంథములందు, అహో బలపతి యనియే యున్నది గాని నృసింహనరసింహాదిపర్యాయపదములు కాన రావు. నృసింహస్వామి అహోబలత్వేత్రాధిపతి కావున వా రట్లాహించట సమంజసము. ఇంతియకాక ఈకవికుటుంబమువారు గుంటూరుమండలమున విను కొండతాలూకాలోని ముమ్మడివరగ్రామమం దున్నా రని కూడ వ్రాసియున్నారు. కావున వ్యవహారము దట్లు గాలి నరసరాజుని యుండవచ్చును. ఈపుస్తకము నకుఁ గవివంశస్థులలో నొకరు ప్రతి వ్రాసినారు. చివర “స్వప్తి శ్రీవిజయాభ్యు దయశాలివాహనశకవర్షంబులు ౧౮౨౨ అగు నేటి శార్వరినామసంవత్సర ఆ షాఢ బ ౨ భృగువారం వర్తు ప్రభంజనం మొకటసుబ్బయ్యశాస్త్రిగారి కుమా రుఁడు లక్ష్మీనారాయణ వ్రాసుకున్న కాళిందీకన్యాపరిణయము” అని వ్రాసినారు. వినుకొండతాలూకా కొమ్మాలపాడుపోస్టు పిట్టబండ గ్రామమునుండి కాళిందీకన్యాపరిణయమును గూర్చి గాలి లక్ష్మీనారాయణగారు పరిషత్తున కుత్తరములు వ్రాసిరి.

కవిబ. ధువులు, గురువు:—

ఇంక నీవిద్వత్తే వి తలెదొడుగులను గుఱించి కాని గోత్రమును గుఱించి కాని తెలిసికొనుటకు రెండు గ్రంథములందును నాధారములు లేవు, కాని, మనకవి పోలూరి మాధవయజ్ఞకు మేఘానునై శిష్యుడు నై యున్నట్టి క్రింది శ్లోకము లవలనఁ దెలియుచున్నది.

మన్నాతు శ్చాతరంతం సకలగుణనిధి మాధవం భావయామః—పీఠ శ్లో. ౧౧౧
ప్రణామి సతతం మమ మాతులం తమ్ —శ్లో. ౧౧౨

ధ్యాయామి మన్నాతులమ్.

వైమాధవయజ్ఞయే గురువై నట్లు-

మద్గురు మాధవు నభిరుతింతు, కాళిం. ౧. 3౦

మద్గురు దలఁతు మాన్యుని మాధవయజ్ఞచంద్రము-కాళిం. ౧. 3౧

మోహంతార హృదంబుజాంతరములో ముహూటికిం గొల్చెదన్

... ... సకలశాస్త్రజ్ఞుఁ గురు మన్నాతు-కాళిం. ౧. 33

తం పోలూరివంశకయోధిచంద్రం వందామహే మాధవవిద్యుదిద్రమ్ ౪౨

పంచేహం త మనింద్యసస్థుణగణాధారం గురు మాధవమ్. ౪౩

శ్రీమత్పోలూరిమాధవార్యకరుణాప్రాప్తాష్టభాషాస్మరత్సాక్షి- ౭౯

అనువానివలనఁ దెలియుచున్నది

ఈవికి మేనమామయు గురుఁడు నగు మాధవయజ్ఞ సకలశాస్త్ర పాండిత్యము కలవాఁడును, అష్టభాషాపాండిత్యము కలవాఁడు నని యీ క్రింది (కా. ౧. 3౦) వాక్యములవలనఁ దెలియఁగను.

గీ. ఏమహాత్ముని దస్మింప నెసఁగు నక్ష, పాదకణదరజైమినివ్యాసహారి
కపిః శశి రాజదర్శనఘటితమోద, మతని మద్గురు మాధవు నభిరుతింతు.

సీ తర్కచాతుర్యలకర్త శ ప్రస్తరమండలంబున జన్మబుడ లాడి
గురుభట్టివాక్కుభగరుతరవనములో నింబుమీఱఁగ నిహంబు చేసి
యతులసాహిత్యవిద్యాచారుణ్యి క లాలితప్రీతిచే నోలలాడి
కిపిలసాత్యవతేయఘనతంత్రవాక్కు ధాధారలఁ గోరిక లూరఁ గ్రోలి
చెలఁగుయద్రసనాభామయలతమాని, యతస్త్రిరామచంద్రపాదంబుజాని
సుజనతల్లజనన్నతసుగుణపాళి, నభిరుతిచెద మాధవయజ్ఞమాళి ౧. 3౨

ఈ భావమే పీఠికాశ్లోకములు ౪౦-౪౨ లలోనున్నది. మఱియు నీమా

ధవయజ్ఞ గొప్పపండితుడును దనపుత్రుడు నై నదక్షిణామూర్తికంటఁ దనయం దెక్కువదయ కలవాడని పీఠిక గిగి శ్లోకములో నీకవి చెప్పకొనినాడు.

ఈకవిరచించిన గ్రంథములు: — కాళిందీకన్యాపరిణయము, అహనాబల పండితీయమును పేరుగల కవిశిరోభూషణము నీరె డే కనఁబడుచున్నవి. ఇతర గ్రంథములు ముందేవైన బైలువడునేమో. పైగ్రంథములలోఁ గాళిందీకన్యా పరిణయములో ౧-౭లో బ్రహ్మ స్రవమును, కవిశిరోభూషణములో సరస్వతీ (నకులీ) స్రవమును “సంగీత మపి సాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచద్వయం” అను శ్లోకము నను సరించి యొక భావముతో నున్నవి.

కవిపాండిత్యము: — ఈకవి తనపాండిత్యమునుగూర్చి కవిశిరోభూషణము లో నిట్లు చెప్పకొనియెను.

శ్లో. యస్తూర్త్యా కవితాకందమూలవాగనుశాసనం

జాగృత్ ౭ హోబలపతి రాజభే స విచక్షణః.

౭౦

శ్రీమత్సోమలిలిహాధనార్యకరుణాస్తాష్టభాషాస్ఫురత్సారః శాస్త్రవిత్ - అని.

మఱియుఁ గవిశిరోభూషణగ్రంథాంతమున “పోలూరి మాధవయజ్ఞస ముజ్జ్వల శ్లోపాకటాక్షాసాదితపాండిత్యాధరిణేన.....అభినవనన్నయభట్టాచార్యేణాహోబలపత్యాచార్యేణ” అనియుఁ గాళిందీకన్యాపరిణయశ్వాసాంత గద్యముల “పోలూరిమాధవయజ్ఞసముజ్జ్వల శ్లోపాకటాక్షాసాదితపాండిత్యాధరణ.....అభినవనన్నయభట్టారకాహోబలపత్యాహ్వానకపిమహోపాధ్యాయభట్టారక” అనియుఁ గలదు. దీనిచే నీకవి కభినవనన్నయభట్టనియుఁ, గవి మహోపాధ్యాయభట్టారకుఁ డనియు నిరుదులున్నట్లును, అనేక శాస్త్రము లందుఁ బాండిత్యమున్నట్లును, అష్టభాషాపాండిత్యమున్నట్లును స్పష్టపడుచు న్నది. అభినవనన్నయభట్టనియద మిఁకెఁడుగ్రంథములలో నుండుటచే గ్రంథ రచనకుఁ బూర్వమే యీవిరుద మాతనికి వచ్చినట్లును, ఆవిరుదమే తనరెండు గ్రంథములందును ప్రాపికినినట్లును, దోచును, లేదా, కవిశిరోభూషణగ్రంథారంభముం దైన వచ్చియుండును.

కవికాలము: — ఈకవికాల మెచ్చటను స్పష్టముగాఁ జెప్పఁబడియుండ లేదు. కాని, కవిశిరోభూషణమునందు “గ్రంథో వ్యప్నకవే ద్దుదం దికతు నో విద్వత్తవీనాం ఘనాం” — శ్లో. ౭౨ “కాకునూ ర్యప్నకవి నా గృహీతం — శ్లోకము ౭౧ అని పీఠికయందును గ్రంథముం దక్షడక్షడకము, అప్నకవి నుదా

హరించుటజేసి మనకవి యప్పకవీఁ దరువాతివాఁ డగును. 1578 శకసంవత్సరమున అప్పకవీయము ప్రారంభింపఁబడినట్లుండుటచేత నతఁడు శ్రీ. శ. 1657 సం॥ కుందర్వాతివాఁ డనకతీతఁడు.

కవిత్వము:—ఈవిద్యత్తవి కవిత్వము మంచి భారతోను సర్వతోముఖ పాండిత్యముతోను జదువరుల కానందముం గల్గించుచున్నది.

కృతిపతి:—ఈకవి తన గ్రంథములను మరుష్యులకుఁ గృతి యీయక శ్రీరామచంద్రునకుఁ గృతియిచ్చెను. దీనివలన నీకవి శ్రీరామునందు మిగులభక్తిగలవాఁ డని స్పష్ట మగుచున్నది.

కవిత్వములోనివిశేషములు:—ఈతనికవిత్వములోని విశేషము లీతని కత్యధిక మగుసంస్కృతాంధ్రభాషా పాండిత్యము కల దని చాటు చున్నవి. ఇంతే కాదు. సంస్కృతాంధ్ర వ్యాకరణములందుఁ గూడ, గొప్ప ప్రజ్ఞ కల దనియు, వేదమునందుఁ దర్కమీమాంసాదిశాస్త్రములందు విశేషపాండిత్యమున్న దనియుఁ గూడఁ జెప్పుచున్నవి. మఱియు సిందలిప్రథమాశ్వాసములోని ౧౮౩ వ గద్యములో శ్రీకృష్ణరూపవర్ణన మీతని కలంకారశాస్త్రంబున ననమానపాండిత్యము కల దని నుడువుచున్నది.

ఇతరానుకరణములు:—కవి సంస్కృతాంధ్రభాషలయందుఁ బాండిత్యము కలవాఁ డగుటచే నక్షుడక్షుడ సంస్కృతశ్లోక భావములను నితరాంధ్రమహాకవుల భావములను గొంచెము మార్పులతోఁ దన గ్రంథమందుఁ జొన్నినాఁడు, చూడుడు.

శ్లో. కన్యా వరయతే రూపం మాతా విత్తం పితా శ్రుతమ్
బాంధవాః కుల మిచ్చన్తి పశ్యాన్త మితరేజనాః- అనుదానికి-

ఉ. తల్లి ధనాఘ్య సమృతిని దాక్షిణ్య బంధులు సత్తులీనుఁగా
నెల్లరు నోదనప్రదుని నెన్నఁగఁ గన్నియ రూపవంతుఁగా
నెల్లఁడఁ గోరు నిన్నియును నేడైతఁ గల్గినకృష్ణుఁ గూర్పలేదు... ౨౮౦

శ్లో. పితా రక్షతి కామారే భర్తా రక్షతి యావనే
పుత్రో రక్షతి వార్ధక్యే న స్త్రీ స్వాతంత్ర్య మర్హతి-అనుదానికి

గీ. బాల్యమన మాత్రపితరులుఁ బ్రాయమునను
మగఁడు ముదిమిని దనయుండు మగువ కరయ
నధిపు లగుదురు తదధీన లగుటఁ గాన
మానవతులకుఁ దమయిచ్చ మలయఁ జనదు.

“కస్తూరీతిలకం లలాటఫలకే” అను సుప్రసిద్ధశ్లోకమునకుఁ జక్కని తెనుఁగు-
 సీ. మృదులఫలమునందు మృగమదంబు ధరించి తొమ్మునఁజారురత్నమ్ముఁబూని
 నాసికాగ్రమునందు నవ్యహక్తిక మూని కరముల రత్నకంకణము లూని
 కరతలంబున వేషకాండంబు ధరియించి నెట్టేన హరిచందనమ్ముఁ దాల్చి
 కంఠదేశమున ముక్తాస్రజంబులు గూర్చి రాణించుపీతాంబరంబు గట్టి
 కొంతతడపు సుఖపడు కోయిలాంగి, యాత్మనాయకమలాసహాయవేష
 సముచితాలంక్రియావస్తుసమితిఁ గొనుచు... ౨౯౬

మహాకవులపోకడలు, పోలికలు:—

సీ. నవనవసృష్టివైభవహేమగర్భమై సత్యబోకంబునోసరసమాచు
 నార్యాగనామనోహరనీలకంఠమై కైలాసనగరికైశిరి వహించు
 సుతతశ్రీనివాసస్ఫూర్త్యుదారమై వైకుంఠపురముతో వన్నెకెక్కు
 సురుచిరాలంకారసుమనోనివాసమై సురరాజునిలయుంబుసొంపుఁ గాంచు
 సరససాభాగ్యవిభవభాస్వద్విభూతు, లన్నియునుగూడి వర్ధిల్లి నమరి యుండు
 సుతతసేవాగతావృద్ధి క్వామిపాలి, కాపురంబైన యలద్వారకాపురంబు.

కుమారధూర్జటి, ఇంద్రమతీపరిణయములోని ౧-౧౮౧

సీ...గీ. జగతి వైకుంఠకైలాససత్యబోక, దిగ్విరపురాధిరాజమందిరనిభప్ర
 భావభాసితమగుచు సంపదలఁబొదలు, నఖిలవిద్యాకరం బయోభ్యాపురంబు.

సీ. కేళీరతకుమారి కాళీకృతవిలాసపాఠుచిరకుంజభాసురములు
 సంగీకృతస్వానసంగీతమత్తసారంగీయుతసరోవిరాజితములు
 నానామణిప్రభానానాభ్రమణిపదాధీనామితాద్రిసమ్మాసితములు
 గంగానదీకీర్తిభంగానుగతమహాభంగాపగావళీసంగతములు
 సురుచిరామరభూరుహసుమవిరచిత, గర్భితవిరాగసురసతీకరపయోజ
 లగ్నశాఖిమహీహారగ్రగసుమములు, తీర్థిజెలువొందునచటి లీలావనములు.

కాళిం-౧.౧౦౦

సీ. లలనాజనాపాంగవలనాపనదనంగతులనాభికాభంగదోఃప్రసంగ
 ములసానిలవిలోలదళసానవరసాలఫలసాదరశుకాలపనవిశాల
 మలిసీగరుదసీకమలిసీకృతధునీకమలిసీసుఖతకోకకులవధూక
 మతికాంతసలతాంతలతికాంతరనితాంతరతికాంతరణతాంతసుతనుకాంత
 మకృతకామోదకురవకావికలవకుల, ముకులసకలవనాంతప్రమోదచలిత

కలితకలకఁతకులకఁత కాకలివి, భాసురము హొల్పు మధుమాసవాసరంబు.
పసుచరిత్రము ౧-౧౩౬

ఇటువంటివిచాలఁగలవు.

ఇందున్న వేదసంప్రదాయము:—

(1) మోహంతార హృదంబుజాంతరములో.....

“సాహిత్రీరమృతాసతా” మితివచస్సంపాదిత శ్రీయుతుక్... ౧ ౩౨

(2) సీ...శ్రౌతవాక్కున నహఃకేతుమఖ్య, భేదకముల నుపపాదింపు సూర్యుని
జగద్రముఁడ మని చదువులేడె. 3-౨౭

వేదాంతసంప్రదాయము:—

3-౨౧

సీ నే ననిర్వచనీయజహప మగు చనాదిత మెలంగుచుఁ దత్త్వధీ నడచి
వెలయు నవిద్యమై మెలఁగెద మచ్చబలతఁ గాంచియే యాత్మ బ్రహ్మయ్యె
నటుగాన నాయందు నమరు కారణలక్షణం బతివ్యాప్తి దుష్టంబు గాదు
బ్రహ్మవిద్య యటంపు బలవత్ప్రమాణంబు మఱి గుహితయత బ్రహ్మబునేన
యఖిలమును నాదురూపంబుననుసరించి, నిలుచునో లేదో మాడుఁడీనిఖిలజనము
ల నెడి నై ఖరి రోదసులూక్రమించి, యథతమసంబువరఁగెభయంబు వెరుఁగ.

పరతత్త్వపాదనము:—

౧-౨౭౯

సీ. తత్త్వరూపావాప్తి దనరు జ్ఞానంబున జ్ఞానంబు భక్తిచే సంభవించు
వేదాంతవిద్యచే వెలయును సద్భక్తి యవిద్య గురుసేవ సందవలయు
సద్గురుసేవ నిష్ఠామత్వమున నబ్బు నది చిత్తసుద్ధిచే నమరు నద్ది
కాలవ్యవధిమణిసఁ గలుగుఁ దద్రూపిత్య మలవడుఁ బాపక్షయంబుగాఁగ
నట్టిపాపక్షయంబు మేలానవచ్చు, దాన యాగాది సత్త్రియ లూనఁగలుగు
నవియుఁ దన్నాశకరశక్తిఁ దపులుటరిది, కర్త నిష్ఠామమానసుఁ గాంచకున్న.

వ్యాకరణసంప్రదాయములు:—

1. అందుసంస్థితవ్యాకరణము.

ఉ. వాచకశబ్దము ల్పరనిపాతముచే విలసిల్లు వాచ్యత
రోచిలుమాకుఁ దాదృశత రుచ్యమాగా కితర్థార్థితిగా
నొదిలిగా దటంచు మది నారసియో పరపాతనక్రియ

ల్లోచి వసించు నప్పురి నమోఘబలాన్వితము ల్లఘీంద్రముల్. ౧-౧౨౩

శా. ఊకారంబు సవర్ణదీర్ఘయుగళీ యుక్తంబు గావింపుచు

జోకక హ్రస్వముఖస్వరాంకములఁ దా సూత్రంబున న్నాటఁగా

వ్యాకర్తముని మద్వచస్సరశి నుత్వం బచ్చట న్నాన మం
చూకారాకృతి త్రిప్రకారముగ మోయుం గాలవిగ్వాంసముల్. 3-౧౩౨

2. ప్రాకృతవ్యాకరణము:—

సీ.

సిద్ధసాధ్య విశేషబుద్ధస్వరూపతః ప్రాకృతవ్యాకృతి (సక్తి-యనఁగ) ౧-౨౫౦
గీ. ప్రకృతి ననుసరించి పఠించు జగతిలో, వికృతి యిది వింత వెలదియందుఁ
బ్రకృతి నడచి వికృతిప్రబలమై కనుపట్టె, సఖలగుణనాథ యబ్జనాథ.

3-౧౬౨

3. తెలుగువ్యాకరణము.

సీ

... ..

సరళస్థిరకాప్రకృత స్తినద్భావత సరసాంధ్రశబ్దశాసనమనంగ... ౧-౨౫౦

క. గుణవృద్ధు లగుచు రాజులు, ఘటిరాజశయానుబోములు పరికించును గా
గుణిగణము సక్రమే యిది, గణుతిఁపఁగ వక్రతమమో కాయాది యనుచున్.

౧-౩౧౪

ఛందశ్శాస్త్రసంప్రదాయములు:—

౧-౧౦౧

సీ మత్తమయూసస్మత్తకోకిలహంసపదభృంగవిలసితభ్రాంతిఁబు
హంజీగఘోతాహకుగరిమస్థిత ముత్పలమాలి కాయోజితఁబు
బంధురజాతిచంపకమాలికోపేతి మురుమణిగణానగోర్జిఁబు
జలధరమాలికాచాచమస్తేభక్తీగీతిభసనంకీలితఁబు
మంజులసుగంధిమాలిసీంజితఁబు, నసమశాస్త్రాలవీక్యీగీతాంచితఁబు
లలితసుమగుచ్ఛపరిమళ రాజితఁబు, సుకవివనంబునాఁబురిసాబగుఁగంచు.

క అమరేశ్వరీజ్ఞప్రధర, కొమరమిగులుపిలుచు దలఁప గొనబగు విప్రులే
కమనీయతనువు చపలే, రమణీమణి సూర వృత్తరత్నాకరమే ౧-౨౧౦

ఉ. భవ్యతరంబుగా భరణభారవలాంఛితవృత్తియు క్తమై
నవ్యపయోజజాతయమనం బయి యుత్పలమాలికాకృతి
స్తవ్యము గాంచి రాజులును దైత్యవిరోధిశుభేక్షణాలి త
ద్దీప్యదుదార్శవైఖరులు శైల్పింగ నా కగునే విభాకరా.

౧-౩౦౯

జ్యోతిశ్శాస్త్రము:—

చ. కవిబుధచంద్రిలోకహితకారకమంగళజీవ కేతువై

భవత రిపూత్య రంబు గెడవం గడుఁ గూడిన “కాలసర్పయో

గవిధి" బ్రహ్మ మందెడు నఖండలసమృద్ధిదండ కాండనై

భవముల నొప్పు మాధవునిబ్రస్తుతిసేయఁ దరంబె భాస్కరా. ౧-౨౯౮

క. కరము నుఖం బొనరు బుధ, స్ఫురణంబున బగతి నీకుఁ బొడమివలుధవి

స్ఫురణంబు జగదుపద్రవ, కరణం బని యెన్ననయ్యెఁగా భువిజంఘా. ౩౮౨

తర్కశాస్త్రము, ఇతర శాస్త్రములును:—

సీ. నూనాదిపాడశమహితపదార్థశోధనవృత్తిగల దను మునివరేణ్యు

సామాన్యముఖములౌ పట్టదార్థంబులు దెలియంగ నది యని పలుకువాని

గర్భవిజ్ఞానము ల్లిగించు రెండెను నిశ్చేయసం బను సేర్పూని

గర్భంబు జ్ఞానాంగగతి దాల్చు జ్ఞానంబు తారకంబనియెడు తాపసేంద్రిఁ

బ్రహ్మసామిహదాదితత్త్వసంపద్వివేక

మమర నిర్వాణ మని పల్కునట్టివాఁ

జిత్రసంశుద్ధి యల(రారఁజేయు) వాక్య

వటిమయలవడహృద్విధిఁ బ్రస్తుతించు.

౧-౧౮

సీ. తర్కశాంతంజలకర్కశప్రస్తరమండిలంబున జర్కుబండలాడి...

౧-౩౧

సీ. గౌతమమునిభావకలనచే నొక వేళ నొకతటికణచరానూనమహిమ

మరగేంద్ర వృత్తిచేనొకమాటు నొక తేవఁ గపిలవాచయఁమోత్కటవిభూతి

వ్యాసవిజ్ఞానసంపత్తిచే నొకపరి నొకతూరి జైమినిప్రకటవృత్తి

వల్లీకసగభవవ్యాప్రాప్తి నొకయెడ నొకసారె ధరతవాగ్మ్యక్తిమహిమఁ

బ్రాద్దుపుచ్చును యువజనమోట మమర, మేటియవ్వీటిమేడల మేలురత్న

పంజరంబుల నెలకొని ప్రతియెఱుంగక, గణనమించిన శుకశారికాగణములు.

౧-౬౪

కావ్యము, కావ్యలక్షణము:—

క. నవసఫలరుచిశోషిత, కవిరాజము సుప్రసాదఘటితము నగుచున్

ధవళాక్షి సమృథం బగు, కపిసత్కృతిఁబోలు కేళికావన ముందెన్. ౨౧౫౦

సీ. క్షిప్రకల్పనలేక కష్టతాదూరమై యనమర్థత నెఱుంగ కప్రతీత

తనుమాని యప్రియుక్తతను కోసి పతేత్ప్రకర్ష నైరర్థకఘటన గనక

దృఢపదబంధసంధిస్థితమై సుప్రసాదకాంత్యేజ్జ్వల్యసమిత లలర

వస్త్రలంకృత్యభివ్యక్తులు పొసఁగంగఁ జత్రివిన్యాసంబు చెలువు గనఁగ

నతులకవిరాజరచితకావ్యము లనంగఁ

జెన్నుదైవాటి చూడ్కి కచ్చెరువు మీఱఁ

బుష్కరథము లసంఖ్యము ల్పొలుపుమిగులుఁ

బురవతంసంబు ద్వారకాపురమునోన.

౧-౧-౨౮

నాటకము :—

సీ. రమణీయనాయకరత్న బంధూరంబు నవవిధవస్తువైభవయుతంబు

శ్రీరంకాంచత్పతాకాభిరామంబు నురుమంగళార్థపదోజ్వలంబు

దీప్యత్పంచసంధిప్రోథిలసితంబు నీహమ్మగభిదానహితంబు

గగనావలంబివాక్యస్ఫూర్తిమహితంబు మధురవాక్ విజాలమానితంబు

చిత్రసదలంకియాగచోజ్జీవితంబు. నదృతరసాఢ్యపాత్రంబు నాత్మనోష

పాటనంబును సగు చొప్పి నాటకంబు

క్రియఁ బ్రకాశించు నొకదివ్యగృహ మొనర్చి.

3-౧౯3

మఱియు నీతనకవిత్వమునందు సంస్కృతాంధ్రపదములు సమముగ నుండి

మిగులఁ గర్ణరంజకములుగా నుండును.

సంస్కృతపదములకు :—

చ. పలికి గళన్మందరసబంధురగంధరసాంధబంధరా

కలితరవంబులం బ్రసవకమ్రవిసమ్రసామ్రతామ్రో

మలననఘల్లనగ్రసన మంజుకషాయితకంఠకాశీ

శలకలకంఠ నాదములఁ గల్గి తటాలున నుల్కి యుల్కియన్. ౨-౨౩౯

కేసలసంస్కృతశ్లోకము :—

శా. నేత్రీమ్మాలన మశుచైత్యవిరళం నిష్కంపతాం స్విన్నతాం

గాత్రం యాతిఁ హృష్టరోమచయతాం కంపైకసంపన్నతామ్

పాత్రం దుశ్శవినంగతే ర్భవతి సద్వక్త్రం చలైశ్వర్యభా

ష్ణితాత్మప్రభవామణే స్సమజని నీవా వ్యయోగకృమాత్. ౨-౨౪౬

అచ్చ తెనుఁగు :—

క. దుగదచ్చి లెక్క కిక్కగు

మొగములరాకాశితేనిముద్దుంజెలిమే

ల్నిగనిగలు మిగులు మొగమున

సాగసులనగువగులునిల్ప సాగయనిదొరకున్.

౧-౪౪

సీ. పామినుగమితమ్మిపట్టు పట్టగునంచ యంచతేజితేనిఁ గాంచవేల్పు

వేల్పురాతాచాయ వెలయుచక్కనితండి తండి నెలుంగకతనరుహాడ

పోడచేరునకాండ్రఁ బోచుమీఁదటిగిడ్డి గిడ్డిమందలనుండుదొడ్డజంత
జంతరక్కసికానదొంతు లేర్చెడుచిచ్చు చిచ్చుకన్గలవాని నచ్చుజోడు
జోడుకన్నుల సెకఁ జల్లుఁ జూపుమేటి, మేటిసుడివాలుదాల్చిన మేలుబంతి
బంతినలె వేల బలుకొండఁ బట్టిదిట్ట, దిట్టముగ నేలు నవ్వీడు తెలివిమీఱ

౧౪౧

ఉ. తావుల మోకమావిగమితావుల గొజ్జఁగనీరుయంత్రముల్
కేవలఁ జిల్కఁగాఁ జగురుఁగేదఁగి పూదడిగట్టి వట్టివేర్
వైవఱలాసు చెంగలుచపందిరి చెందొనరేకనంటి కొ
మ్మోవులచందువాపొగడ మొగ్గులఁగ్గులచప్పరంబులోన్
ఇందు యంత్రముల్ అనుచోట జంత్రముల్ ఆనఁదగును.

౨-౨౩౪

శ్లేషకవిత్వము.

గీ. అగు మహాపద్మపద్మశంఖాదిసింధులు
కొలఁతు లిరవొంద నీలముకుందసింధులు
సౌధములు గుండసింధులను జూచుననులు
నరసిధి యనంగఁ బురమంత నఱులుచుండు

౧-౪-౨

సి. గుణవృద్ధిపదవృద్ధగోత్రవిఖ్యాతమై పాణిని గృథంబుపటిమ గాంచి
నానాత్మజీవవిజ్ఞానకారణ మూచు నక్షపాదీయంబు ననుకరించి
కర్మజన్యాపూర్వధర్మప్రకాశ మై జైమినివ్యాహృతిచ్ఛాయఁ బూని
గద్వీక్షణాక్షీణసమ్మాదహేతువై వ్యాసవాచార్ఘ్యతి వన్నె కెక్కి
కవిత నవరసఫలకమై ఘటితమత్ర, శిఖమధు ప్రతిఽలసిశిస్టీత మగుచు
నసమకవిరాజకావ్యంబు ననుకరించి, చూడనింపొంచునచటిసూక్ష్మీకవనులు

౧-౯౨

చ. సరసులసౌత హంసగణసంగతి సేయుచుఁ బద్మగవ్వారాం
తరముల నుండుచుం దనువు దాళుటకై భువిలో నదర్శన
స్వరణగఁ బువ్వునీరు పలుచోటుల భిక్షయొనర్చు నీకు ని
వ్వీరహుఁడొండ నెట్లాదనె బెట్టుగఁ గోధరసంబు భృంగమా. 3-౧౨౨

సీ. జారసంకల్పంబు దూలింపఁగాఁజేసి చోటల మూలకుఁ జొరఁగఁజేసి
సన్మార్గమెల్లను సప్రకాశముచేసి పంకజావళి బటాపంచ చేసి
యరిజాలములనెల్ల నండవాయఁగఁజేసి యాశ్రితద్విజరాజ నలరఁజేసి

పరతమోగ్రంథుల గిరిగుహల్ సారజేసి ధర్మసంస్థాపన దనరజేసి
ఖరకరుడు మున్ను చేసిన కాక జాసి, యలరి సద్వర్గ మెల్లను మెలగ జేసి
కువలయానెడ మొనరించెగూర్మిజేసి, యార చల్లనిరాజు దీవ్యశ్రుతాశి.

యమకమునకు:—౧- ౧౧౯

3. ౫౮

సీ. సగ రాజు నైన బన్నగరాజు నైనను ధైర్యవాక్సటిమలఁ దఱుమఁగలరు
కుదుని నైన సముద్రుని నైనను శౌంధ్రాంభీర్యాప్తి జరుపఁగలరు
ఇందుతోనైన నుపేందుతో నైనను భోగభాగ్యస్ఫూర్తి జోరఁగలరు
అజనితో నైన జిత్రజనితో నైనను సిర్మాణరూపము ల్పొటపఁగలరు
ఘనులు నిర్వక్రివిక్రిమకృమమదారి, చక్రిదళన క్రియావక్రిజయపరాశ్రీ
మక్రియాముద్రనిర్మద్రమద్రయశులు, శూమ్రులప్పుడి గలరు విశుద్ధమతులు.
క. మృదుపద మై మాధుర్యా, స్పద మై చెలిజంఘ రసము చాలఁగఁ జలుకున్
మృదుపద మై మాధుర్యా, స్పద మై యలరాకు రచనపడువు గలిర్పన్.

అనుపాసము:— ౧- ౯.

౧-౧౭.౨

సీ. వెలుమబ్బు బలునుబ్బు వడిగెబ్బు రుచి నబ్బగం బొసంగెడు వసనంబుతోడఁ
దెలిచెట్టు నలిగట్టు నెలిపట్టు నెలివెట్టు మేలిచాయలతోడి మేనితోడ
బలుమేనితోవజేసిచెలువేఁడెగఁ బూనినగఁబూనుచిటునవ్వుమొగముతోడ
ననువంకగల పొంకమునఁగొంక కకలంకకాంతు లీనెడు ప్రవృత్తిగబరితోడ
వీడని యచార కారుణ్యవృష్టితోడ, నింపుగ వసింపు నాహృదయంపుమేడఁ
దొంటిచదావులగమికాని యంటిగరిత, గరితరతనంబ నాయంబ గురునితంబ.

లోకోక్తులు సర్థాంతరన్యాసములు:—

అభ్యాగతః స్వయం విష్ణుః

లుబ్ధులకు సౌఖ్యం బబ్బునే స్వద్యుతిన్.

౪-౯ ౨

బడతుతు లైన వారలకుఁ జక్కఁగఁ జక్కు నె సద్విచారమల్.

౧-౧౭౦

ఉచితస్థితిగాంచ జడుండు నేర్పునే.

౪-౧౦౭

పూజతోడు లభికసాహసలు గారె.

౨-౧౪౭

జడునకు విజ్ఞాన మబ్బు నెల్లు.

3-౧౦౫

విధాతృడు విధించినకార్యము రిత్తనోపునే.

3-౧౦౫

తొలగఁ దెవట బాధ రాగదోషత గొన్నన్.

౧-3౦౭

వర్ణనలు :— అక్కడక్కడ గావ్యములలో నుండదగిన యష్టాదశవర్ణ నములును జూపెను.

కథాంశము :— శ్రీకృష్ణుడు కాలిందీకన్యను వివాహము చేసికొనిన చరిత్రము.

కవి తా నాంధ్రీవ్యాకరణమునకుఁ గొప్పవ్యాఖ్యానము చేసియుఁ గవి త్రియప్రయోగములకు మించిన దాసులు కొన్ని త్రొక్కినాడు. వానిలోని గొన్నిటిఁ దనవ్యాఖ్యానమున సమర్థించెను. అందు విసంధికఁ గొన్నియుదాహరణములు :— 3-2 లో, నీవు-అరసి; ౧-౨౨లో లో, మంజువదము-అలభు జంగవప్రియాతము; ౧-౧౧౬ లో, పోరగలరు-అజనిలోనైన; ౧ ౧౮ 2 లో, గుబ్బల్-అప్రకృత; ఇట్టివిమతికొన్ని గలవు. ఈవిషయమై తాను దనకావ్యమందు ౧-౯౮ లో “అసిద్ధోపమత విసంధితయు గుణతః బరఃనై నరదిగన్.

౧-౧౮౮ లో “మానదురో విసంధితన్” అనియుఁ జనుత్కరించినాడు.

అహోబలపండితీయము 187 పుటలో “సంధ్యభావోపి నదోమాయ” “సంధి లేకుండుటయుఁ దప్ప గాదు” అని సమర్థించెను. ఆప్రికరణముం బట్టి చూడ నీవిసంధి వాక్యాంతపాదాంతంబులందు దోషము కా దని భావ మయి నట్లు తోచుచున్నది.

తల్లిమాచుప్పలకు సంధి :—

౧-౧౭ 3 సరసతెడకల, ౨-౨౧౨ అపదెడసి, ౨-౧౩౩ మన నీలవేణి దె, 3-౧౩౨ వ్యాకర్తముని, ఇత్యాదులు చాలఁ గలవు. దీనివిషయమై అహోబల పండితీయము 189 పుటలో “సంస్కృతసమాంతస్థిత స్వాచోపి క్వచి త్సంధిః- (తత్తమపదాంతములందున్న యచ్చునకును గొన్నిచోట్ల సంధి రావచ్చును) “గంగనుకాసె- శ్రీరంగభర్తగచు-శౌరిచ్చశుభములు. “ఇత్యాదికవిప్రి యోగిత” అని యున్నది.

ఉత్తనుపురుషైకనచనకారిసంధి :—

౧-3౨౩ ఉదయనుంది తనలోపదంబుగంటి, అందితిన్ + అనంతపదంబు.

౨-౨౩౧ నిల్పితింతవడి, నిల్పితిన్ + ఇంతవడి.

3-౧౬౯ పోయితప్పుడు- పోయితిన్ + అప్పుడు.

దీనివిషయము, అహోబలపండితీయము 190-194 పుటలలో నిల్లున్నది.

ఉత్తనుపురుషేతు “ప్రియస్తు స్యాత్కిమాదిక స్వేతః” ఇతి సూత్రేణ

సంధిః చేసేతినచ్యుతార్చనము=చేసేతచ్యుతార్చనము” (పైసూత్రమున పోయః అనుపదముచే) “కొలిచితిసభిజన్ -కొలిచి తభిజన్. ఇత్యాదౌ విభాషేతి పృ యోగశో వగంతవ్యమ్.”

ఇంతియకాక, యీవిషయమునఁ గవిబ్రహ్మ తిక్కనసోమయాజి భార తము విరాటపర్వములో “సైరించి ఓవుగాన (5-250) అని పృయోగించెను. దీనికి సంస్కృతభారతములో విరాటపర్వము 20-23 శ్లో. “అపరాధ మిమం శ్చ మే” అని యున్నది. తిక్కనసోమయాజికి గృహియిచ్చిన కేతన దశకుమారచరిత్రములో ఆ. 7 పద్యము 52. (నేను) “పొండఁజేసెతింక.....ఎడయాడ గఁజొచ్చెద.” అనియును-పిదపఁ బ్రామాణికకవులలో నగ్రగణ్యుడగు నేతా పెర్గడ- హరినంశము, ద్వితీయభాగము ఆ ౮-౧౬ లో “నేను దొడరితివు డు” అనియుఁ బ్రయోగించిరి.

కూతురి:—౧ ౧ ౦ సాంప్ర.కూతురి; 3 ౧౯ ౨, 3-౧౯౪ లో, కూతున్ అనియే యున్నది.

మునర్జకలోపము:—౧-౨౧ శయ్యాపకరణసంసర్గ నిలిపి. ౧-౨23 స్పర్శ. ఇత్యాదులు గలవు.

పులోపము:—౨౮ శ్రీమాంబు

మఱిగొన్ని:—౨-౧2౮ మూయునకు, ముగ్గు (పీనులుముయవచ్చి) ౨-౧౦౪ కొప్పున నున్నగా నియడు ౨-౨౨౦ నెట్లయినఁ గానిము. ౧-౨3౮, 3-౧2౭ మత్తిలి కి, మత్తిల్లి- 3-౮౬ చటకు-“చట కగువంటిబల్కిఁ గొని సారము జాఱగ”-చేరు, చారు ముదలగువానివలె రూపాంతరమున్నదా, కుమారసంభవము రె.దవభాగము ౧౦-౪౮౬ అ-చ్చరువు అని యతియం దున్నది. ఇద్దాన లక్ష్మలక్ష్మణగ్రీథముల నొక్కకవి రచించినప్పుడు రెండింటికీ బరస్పర విరోధ మున్నంతమాత్రమున నాగ్రీథము లొక్కరు రచియింప లే దనునూహ నిరాకరము.

౧౨౯౧ “బృంగితపించి తత్తనువు వీడిన” అనియున్నది, శాగ్రీథమునందే పశ్చాత్తాపమున “బృంగి...భూధరము” అనియే యున్నది. కావున “బృంగి తపించి తత్తనువుఁ బోవడి” యనుట సరళపద్ధతి.

౨-౧౧గి గీ...దోసమేమి,యవరెయేనియు వెన్నుని యవ్వనాభ్య” అని యున్నది, “యెవ్వరేనియు వెన్నుని యవ్వనాభ్య” అని లో.సవచ్చును గాని

యవ్యసపనము సంస్కృతసమాసమం దుపయోగించుట యశాస్త్రియము కావున “అతివ యేదియు వెన్నుని యాపనాధ్య” అని కాని “అతివ యెవలెయు వెన్నుని యాపనాధ్య” అనికాని, లేదా “ఏవసితయేని వెన్నుని యాపనాధ్య” అనికాని యనినచో సరిపోవును.

-౨-౭౬ మాత్రపితరులు అనుచోటఁ మాతరపితలు అనఁదగును.

ఛందోవిషేషములు:—

౨-౩౫ కాంతకు- తలపోంతలు- బల్లోంతలు- రోంతలు- అని దీర్ఘ పూర్వబిందుప్రాస మిందుఁ గలదు. కానియట “కాంతకు” అనుచోట మొదటిపాదమునఁ “నాతికి” అని సవరించినచో సర్థబిందుపూర్వకప్రాస మగును. మాతృకలోఁ “గాంత” కనియే కలదు. దీనింబట్టి దీర్ఘపూర్వకబిందుప్రాసము ప్రాచీనతమకావ్యలక్షణ మనువాదము పరాస్తము.

రలయతి:—౧-౧౦౧ లో- గీ. లలితసుమగుచ్ఛ పరిమళ రాజతంబు ౧-౨౩౬ లో - రాణకాంచిన నాయింటి లక్ష్మీరానె ౧-౨౪౭లెక్కింపఁగరాదు మాధురీగుగమనుచున్. ౨-౧౮౭ లలితనైఖరిగఁజయు నబ్రంబు ౧-౧౮౭.

ఈవిషయము- అహోబలపండితీయము 1౩7-౩8 పుటలలో సాధించుచు. “ఏతేన రాయంచకాశ్చఁ దాలకయమున్న” ఇత్యాదికవిప్రియోగానాం న కించిద వ్యసామంజస్య మితి ధ్యేయం” అని లెనభాసమును సోదాహరణము గఁ బ్రకటించినాఁడు.

మువర్ణయతి:—

-౨-౧౦ గగు । క్షుమ్మెయి పైఁడిదువ్వలువ మాత్ర దలిర్పగ-

-౨-౫౭ క. మునమునలోకంబులెల్లఁ బొగడుట నిజమై-

-౨-౨౧౦ ఇ । మృదితికుఁ దత్పదానుగత భారభుజంగ విషాగ్నికీల- మొదలగునవి కలవు.

ఈవి తనశృంగార ప్రీతాన మగునుహాకావ్యమునఁబ్రేమహావిష్ణువు పరతత్త్వ మనియను (1-278) అదిసాధింప జ్ఞానభక్తులు సాధన మనియును (1-281) జెప్పి విష్ణుభక్తినిగుఱించి యిట్లు చెప్పెను.

సీ. బహుసంభవార్జితబహుచాతకవ్యాతవిహిమహావహ్ని విష్ణుభక్తి
మానసరాగాదిమాలిన్యపరిహారవిమాలాంబుపూరంబు విష్ణుభక్తి
తావప్రియోదారదావనైశ్వానరవిపులధారావృష్టి విష్ణుభక్తి

చతుర్థవిశేషసంపాదనక్రియావిదితాంజనంబు శ్రీవిష్ణుభక్తి

సకలసత్తత్త్వసాధ్యులసంపదలకు, వేల్పుముదవులమేల్బూతి విష్ణుభక్తి .

సద్గురుకటాక్షసముపాత్తసాధుబోధవిద్యలకు నెల్లఫలము శ్రీవిష్ణుభక్తి 3-౨౦౨

ఈమహాకావ్యమునకుఁ బరిషత్తువా రె తిప్రయత్నించినను రెండవప్రతి
దొరక లేదు. దొరకినప్రతిలో లుప్తభాగము లున్నతావులఁ గొన్ని పూరించి
వానికిఁ గుండలాకారచిహ్నము లుంచినాడను. లేఖకదోషము లధికముగా
నున్నవి. కేవలము దుష్టము లని తోచిన వానిని దిద్ది మిగిలినవానికి మాతృ
కలోని స్వరూపములు క్రిందఁ జూపితిని. ఇది యాతాశ్వాసములగ్రంథము.
ఈప్రథమభాగమందు మూఁడాశ్వాసములు మాత్రమే యున్నవి. మిగిలిన
మూఁడాశ్వాసములును రెండవభాగముగాఁ బ్రకటింపఁబడును.

ఇందుఁగల మఱికొన్ని విశేషములును, ఉత్తరభాగవిశేషములును, ద్వితీ
యభాగపీఠికయందు వివరింపఁబడును. గ్రంథసంస్మరణమందును, పీఠికయందు
ను గల గుణదోషములగుఱించి వేతె మనవిచేయు సక్తతలేకుండ నీమహాకవి
పద్యమునే యిందుఁ బొందుపఱచుచున్నాను.

ఉ తప్పనిచోటఁ దప్పనఁచుఁ దప్పనియారస మూనఁబోకుఁడీ

తప్పినఁ దప్ప గల్గె నని తప్పనిసత్తృప్త మీరు దిద్దుఁడీ

యొప్పు పొకింత గల్గె మది నుబ్బుఁడు పండితులార మీకు నేఁ

దప్పనిశిష్యుడ౯ గురులఁ దప్పన శిష్యునకీర్తి కీర్తియన్ .

౧-౨౯

ఇట్లు, భాషాసేవకుఁడు,

శ్రీపాద పాపయ్యశాస్త్రి,

శ్రీసూర్యరాయాంధ్రవిఘ్నకార్యస్థానపండితుఁడు,

పీఠికాపురము.

-: విజ్ఞాపనము :-

ఈకాళిందీకన్యాపరిణయము మాతృక పరిషత్తార్వవిర్వాహక సభా
ధ్యక్షులగు మ॥ రా॥ జయంతి రామయ్యపంతులుగారు తాము డిప్యూటీకలె
క్టరుగా నున్నపుడు వినకొండతాలూకాలో సంపాదించినారు. కాగితపుఁ
బ్రతి; ప్రాతగిలినది. నడుమ నడుమఁ గొన్ని పత్రములు లేపు, పద్యములులేపు,
పద్యములలోఁ గొన్నితావుల వాక్యములు లేపు, వాక్యములలోఁ బదములు
లేపు. కొన్నిపదము లర్థముకాని విధమున లేఖక ప్రమాదమున నైరూప్యముం
బొందినవి. చూపుటకై పద్యము కిగి “సంకుసక సద్గ్రహగ్రాహ సంకులంబు.”
కిగి పుట గొగి పద్యము “యత్తయిగ్గుగుణస్ఫూర్తి” - ఇత్యాదులు. రెండివ
ప్రతికై యత్నించితిమి, గాని, దొరకలేదు. ఉన్నదానితోనే యీ ప్రథమభాగ
మతికష్టముపైఁ బుస్తకరూపమున నితమాత్రము ప్రకటింపఁగలిగితిమి. తక్కి
నమూఁడా శ్వాసములను గ్రమముగ ద్వితీయభాగముగఁ బ్రకటింప యత్నించు
చున్నారము.

ఈమాతృక శార్వరినామసంవత్సరము (శక ౧౮౨౨) ఆషాఢ బ ౨
భృగువారము వఱకు ప్రధాంజనము పోకటసుబ్బయ్యశాస్త్రిగారి కుమారుఁడు
లక్ష్మీనారాయణగారు వ్రాసినది. రామయ్యపంతులుగారు వినకొండ తాలూ
కాలోని ముమ్మడివరమున సంపాదించిరి, కాని, ప్రాతకాఁడు చివర—
సీసమాలిక. శ్రీమంచుగూర్పున సిరులకుఁబట్టెన కులిశాయ ధునివీడుగొట్టెపాడు

ఆగ్నేయదిశయందు నఖిలవేదాంతార్థమహిమకునిలయంబు మైలవరము
దక్షిణదిశయందుఁ దనరోలఁగూలంగఁ బెద్దజమ్మలమడక సౌజన్యమడక
నైరుతిపార్వాన సరులఁగ్థులపట్ల పుగుహూతుపురమెట్ల పూరిమెట్ల
రాజిల్లుకొండలరాయనిపాలెంబు భోజనానకుఁ గల్పభూరుహంబు
నాయవ్యదిశయందు వనర గోకనకొండ నిరతార్థిజనులకు నిరులునిండ
ఉత్తరభాగాన నున్నతస్థితిఁగాంచె నాగులవరము భూనాగపురము
ఈశాన్యదిశయందు భాసిల్లుకీర్తిచేఁ గవికల్పవల్లి కూకట్లపల్లి
ఆప్తపురపద్మమంతరస్థాయయైన, శాశ్వతైశ్వర్యమాలకెల్ల సదనమైన
ప్రబలినారాయణపురంబు పాలకడలి, పట్టిమెడనున్న సవరత్నపథకమనఁగ.

సీ. జానకీవతి తే తనజ్జర్ణులైలపాలు కొంపలకప్పెల్ల గొడ్డపాలు
 సంవాసములు దొంగజాగిలంబులపాలు నయనముల్ జాగరణంబుపాలు
 గట్టిపొత్తిపుద్రాళ్ళు కట్టెమోపులపాలు మృదువైనచేతులు ముండపాలు
 భూరిస ధ్యానిధుల్ బురదనీధులపాలు నాలుక దీనోక్తిమేనుపాలు
 ఘనతరన్నీహ మది ధూర్జజనముపాలు, చిత్తమేవేళ నతిదీర్ఘ చింతపాలు
 హరిహరీ దేవామ తయు నలంతపాలు, మైదవోలున నుండుట మాకుఁజాలు.

అను రెండుపద్యములను వ్రాసియుంచెను. ఇందు ముష్కశివరము కనఁ
 బడదు వైగ్రామములలో నెక్కులమునఁ బండితులు భాషాభిమానులు నుండెడి
 వారేమో, కవివంశమువా రెవ్వరైనఁ గాని యితరులు గాని యీపు స్తకప్రతిని
 సంగ్రహించి యండిలేమో యనునాశ కలుగుచున్నది లక్ష్మీనారాయణ
 గారు వ్రాసినప్రతికి మూత్రక యెమై యుండును. ఎవ్వరైన నాప్రాంతముల
 వారీపుస్తకమొనకై యుత్తించి సంపాదించి మాకుఁ బ పి యీపనిలోఁ దో
 ణ్ణుమను రసి కోరుచి న్నాము ఇక్ష్వావి పండితుఁడు, బహుశాస్త్రవేత్త, అట్టి
 యతఃగ్రంథమును యథామతిఁ బొప్పురించుట సాహస మగును మేము రెం
 డనభాగము ముద్రింపఁబోవునప్పుటికి దీనిప్రత్యేతర మెవ్వరైనఁ బంపినచోఁ
 గృతజ్ఞులమై యుండు మని విన్నవించుచున్నారము.

కార్యదర్శి,

ఆ-|| సా|| పోషత్తు, కాకినాడ.

విషయ సూచిక .

1. కథాప్రారంభము	...	౨౫
2. కాళిందివేదనకుఁ గారణము నీలవేణియడుగుట	...	౫౫
3. కాళింది నీలవేణికిఁ దనయభిప్రాయముఁ జెప్పట	...	౫౭
4. నీలవేణి ఛాయాచేవికిఁ కాళిందీవృత్తాంతముఁ జెలుపనేగుట	...	౫౮
5. కాళింది విరహమును శుకవాణి నీలవేణికిఁ జెప్పట	...	౬౦
6. కాళిందిమనసునదోచిన కృష్ణుని ప్రార్థించుట	...	౬౨
7. కాళిందిచెలులమొఱిగి యుద్యానమునకేగుట	...	౬౪
8. కాళిందికిఁ జెలులు శిశిరోపచారములు చేయుట	...	౭౬
9. సూర్యాస్తమయవర్ణనము	...	౭౯
10. చంద్రోదయవర్ణనము	...	౮౨
11. చంద్రోపాలంభనము	...	౮౭
12. మస్తకభోపాలంభనము	...	౯౦
13. మందనూరుభోపాలంభనము	...	౯౧
14. శుకకోకిలాద్యుపాలంభనము	...	౯౩
15. సూర్యోదయవర్ణనము	...	౯౬
16. కాళిందియవస్థఁ జెలి సూర్యునకుఁ జెల్పుట	...	౯౭

శ్రీరస్తు కాళిందీక న్యాపరిణయము.

ప్రథమాశ్వాసము*

దీప్తజిహ్వా నెన్నెదన్.

సీ. నవరత్న కీలితనవ్యకంకణధూణత్యాంకిక రాజ్యయుగ్మంబుతోడ

బంగారురంగుల బొంగార మెలంగెడు కమనీయభూమి తాంగంబుతోడ

జాయఁజెందగు(?) నేవ నేయుక్త వడి మేల నివసజంబుతోడ

ముఖకాంతిజలమప్యములబొలు కన్నుల జూలించు కరుణారసంబుతోడ

గాననగుచును నిజభక్తకల్పవల్లి, రామవామాంకతలభాసురతనవల్లి

మల్లికామృద్వి సీత (భామామతల్లి), కరుణ రక్షించు సస మమ్ముగన్నతల్లి.

సీ. రాముజేహమునకు బ్రాపేట నాత్మశేషత్వంబు తెలుపు లక్ష్మణమహాత్ము

నతిశుచిగుణసంపదాస్పదత్వము బూని నిజశంఖభావంబు నెఱుపుభరతి

సద్వృత్తతామసో నిజచక్రరూపంబు మెలపు శత్రుఘ్నవీరు

నిజకణ్వభావంబు నిజసహృదరుమాని రాముఁజేరుటఁజూపురాక్షి సేంగు

గామరూపసమాస్తక్లితలవృత్తి, నాత్మదివిజత్వ మందట కాన్తమెఱయ

జేయుధన్యులనలయాంజనేయము) ఖ్య, రామభక్తులమదిలోనఁ బ్రేమఁదలఁతు.

క. ప్రాజ్ఞుల విశ్వనిఁ దైజసుఁ, బ్రాజ్ఞుని సౌమిత్రిచేష భరతాహ్వయుని

దజ్ఞస్తుతు శత్రుఘ్నస, మాజ్ఞ స్తది సౌతు సీప్సి తార్థము లొదవన్.

సీ. ప్రచ్యవత్స(?) త్తివిరుద్ధవస్తానిసంరుద్ధ మగుచు

సప్రతితం జౌచు నతివేలముభ్యాంహృహతిహృదను బ్రకర్షణని యగుచు

† బ్రతిహతవృత్తమై ప్రకమభంగమై వ్యాకీర్ణవాక్యసంవాస మగుచు

నవిచారితవిధేయమై చర భిన్నమై హేయతాపస్సు మగుచు

గుకవికావ్యంబుకై నడిఁ గూలె లంక, యేమహాత్మునివాలొన్ని యేర్పునపుడు

సతని నేనింతురామనామైకపేయు, నానతవిధేయు నససాయు నా

శా. లంకాలంకృ గోల్లాసోరువాలొన్ని ని

శృంగుండ్లై కపిసార్వభౌముండు ధరాజాతామనశ్శోకభూ

మాంకజ్వాల గతావశేషముగఁ జల్లార్చె నివిచిత్తంబుగా

దైంకర్యార్చితరామచంద్రుఁ డతఁ డుత్కింత స్వముం బ్రోవుతన్.

* మొదట ప్రథమార్థము గలదు. † భారవృత్తిమై-మాలము.

చ. జలరుహనాభనాభిజలజాతమధునత్రభావ మూనుటం

గలిగెను సూతుకేల్లానెడుకామన మాట నహించు టారయన్

జలరుహసూతి నీ కనుచు శారద తచ్చనలాడ మాటికి

గలకల నవ్వు ధాత మెప్పుడు మాకు నీవుతన్.

చ. కన దతిచిత్రత స్మదులగాశ్రమమనం దొకిగుబ్బ కిర్మశెం

బన దృశసాహితీమయత నందుట మార్దవవాసగీతమై

తనరెనుగుబ్బ రెండనది దాల్చె దృశత్వము చాల (వింతయా)

ననుచును మాటబోటికుచ మంతుడు నల్వ మదిం దలంచెదన్.

చ. అతికఠినపుం దర్క మగునారయ నీదురదాళి తత్కృతా

హాసులను సీత్యైతు ల్వాడమె హా మధురోపము బ్రహ్మకాం

లేని సౌఖ్యముల పట్టయి లేనది యాననంచు నే

యతిన మృదూక్షి బల్కు విధి *నవ్వరవణిని వాణి గొల్చెదన్.

సీ. వెలిమబ్బుబలునుబ్బు వడి గెబ్బురుచి నబ్బురం బాసంగెడు వనసంబుతోడఁ

దెలిచెట్టు నలిగెట్టు వెలివెట్టు వెలివెట్టు మేలిచాయలతోడి మేనితోడ

బలుమేనితోవఱచెలువేని దెగఁబూనినగఁబూనుచిటునవ్వుమొగముతోడ

నునువంక గలపొంకమునఁ గొంక కకలంకకాంతు లీనెడుపువ్వుఁగబరితోడ

నీచని యపారకారుణ్యవృష్టితోడ, నింపుగ నసంపు నాహృదయంపుమేడఁ

చదువులగమికానియిటిగరిత, గరితరతనంబ నాయంబగురునితంబ.

చ. సిక నెలకొన్న (క్రాన్తలను) సింగపుగో రని సారె కుల్కు కై

మొకము నిరీక్షణద్వయము మేనకకూతురి బెళ్ళుఁజూపుచా

యకు మరలించి దాని కుడియారని సిగ్గు ఘట్టిఁ జూపల

ప్రకటత మానఁజేయు గిరిరాజసుతాశ్రయ నాశ్రయించెదన్.

శా. పంచబ్రహ్మసమాఖ్యపంచపృథివీవాక్యాదితత్త్వాధిపా

దంచత్సంచమహాన్తశోభితసురాధ్యక్షత్వసంశోభితం

బంచాక్షర్యభిధానమంత్రవిదితుం బంచాక్షరాద్యక్షరా

కించిద్బోధిత సాంబు నేమనములోఁ గీర్తితుం (నశ్రాంతమున్).

చ. మగఁడు సగంబుగాఁ దపము మానక చేసియుఁ దత్ప్రియత్వముం

దెగఁగొని మేటిచట్టునకుఁ దీ వ్రపుఁ గూరిమికూతు రేనియుం

దగు లగువారి నేరములు తాళుచుఁ గోరికె తెల్ల సీను నే
మగువలమేలుబాతి (శాంభ)ని మమ్ము నేడుతఁ.

చ. అతనువిభూతి మై సలఁదినంతన తద్విజయంబు గల్గి దే
సతనువిభూతిమూర్తిమతి నై యతినిఁ జయలక్ష్మి చెందఁగాఁ
బ్రతినవహించి తిద్గతిని బొయక నాయకు మై సగంబు
సుందరీమణి మనంబున నెఱుఁగు సభిష్టసిద్ధికిఁ.

గీ. పత్త మొక కేల నొకట మువ్వంకకోల, శిరమునందుండు తెల్లచేసినజలంబు
పశుపతిత్వంబు సీక సంబంధమెట్టు, లనుచు గేస్తుని నగు చెలి నా శ్రయింతు.

మ. శృణ(తుల్యంబగు) బుద్ధిజాడ్యతమ మెంతే దూర మై పోవఁగాఁ
దృణమాత్రంబుగ విద్యలిచ్చి జమలఁ దీవ్యత్కృపం బ్రోచుఁ
గుణమా నా కిని ముజ్జగంబుల కనంకోచంబుగాఁ చెల్పఁగాఁ
దృణమాత్రాపతిం బ్రమోదిలుమహా(దేవుం బ్రశం)సింఁచెదఁ.

శా. శ్రీరామాయణకావ్యకల్పలతికాక్షీరాంబురాశీఁ మహేశు
దారుం బ్రాకృతిశబ్దశాసను గుణాధారు స్వమస్కారసం
భారస్రక్రియఁ దృప్తిచేసెద మహాభారత్యఖండాస్వయో
(ధారుఁ స్థా)ర విఁవోవిలాసు మదిలోఁ దార్కందు నావ్యాసునిఁ.

గీ. ధరణి కేతించు కవితాభిధానహంసి, కతులవిశ్రాంతిభూము లై యద్ర సజ్జ
లనెడిసరసులు క్రమమున సబ్బె సట్టి, యార్యవర్చుల నాత్మకి వ్యాసు నెంతు.

సీ. మానాదిషోడిశమహితపదార్థ శోధనవృత్తిగల దను మునివ రేఱు
సామాన్యముఖముతొ పట్టదార్థంబులు చెలియంగ నది యని పలుకువాని
గర్తవిజ్ఞానము ల్లిలిగించు రెండును నిశ్చేయసంబను నేర్పులాని
గర్తంబు జ్ఞానాంగగతిఁ దాల్చు జ్ఞానంబు తారకం బనియెడు తాపసేంద్రుఁ
ప్రకృతి మహాదాదితత్త్వసంఘద్వివేక, మమర నిర్వాణమని పల్కునట్టివానిఁ
ఋత్తిసంపద్ధి యల(రారఁజేయు)వాక్య, పటిమ యలవడహృద్విఖి బ్రస్తుతింతు.

గీ. ముదము ద్రష్టకునొనఁగుచుమూలకార, సుర్వభేదన మొనరించుమహిమగాంచు
నేమహాత్ముని దర్శనంబిచ్చ లోనఁ, జాలఁబ్రాణింతు సయ్యహిసారవృథాము.

గీ. కూడు నెవ్వనిసద్వృద్ధి గుణనిబంధ, నంబు నాద్యంతముల వివృతంబు సంవృ
తంబు వివృతంబె కడుసంవృతంబు మాన, నట్టిపాణిమునిచంద్రనా శ్రియింతు

సీ. త్రిస్రకారత నాత్మ దీపితంబుగఁ జేసి మూఁడుగుణంబులు మొనయఁజేసి
పటుతిరడిమికోపాయవృత్తు లమర్చి సాంగరూపక మెనంగంగఁ జేసి

- యుచితనానానర్థయుక్తు లొప్పగఁ దీర్చి యుత్తమాధిక భేద మొనరఁజేసి
నుజియు సలంకారమంజు మెల్లలయించి శయ్యాపక రణసంసర్గ నిలిపి
శేలివి శిష్టాపయ కావ్యదేహారచన, చేసి నిర్దోషభావతఁ జేసి విధికి
సవమతియునుకొని కాళిదాసాద్యనేక, సుకవిమూర్ధన్యులను తింతుఁబ్రకటనూక్తి
చ. ప్రకృతియుగంబు దీర్చుమునివర్యులకు స్వముఁ జైనపుణ్యుని
న్వికృతికి శిక్ష గాఁగఁ బదవిద్య రచించినవాని సంధ్రవా
ప్రకటకవిత్వకల్పతరురాజముబీజము సర్వవాక్యతా
సకలరుదాంకసన్నసవిచక్షణచంద్ర సమస్కరించెదన్.
- గీ. ప్రాణివర్ణకథధర్మభవ్యనామ, సరశిషుమామహస్థహాతీ సీరమయాంధ్ర
వాగ్దగత్కర్త భూకవివాగ్వివేతఁ, జాగి మ్రొక్కెద నల శబ్దతాసనునకు.
- గీ. వికృతికాధారతనహించి వికృతరహిత, శుద్ధభావత బ్రహ్మంబుసాబగుఁ గాంచి
జగములోనఁ బ్రకాశెల్లు సర్వ విదులు, నన్నయాధర్వణాద్యుల సన్నతింతు.
- గీ. ఎన్న వికృతివివేకంబుఁ గన్పవాని, కమరు భావి క్రియాజ్ఞాన మనుచు జ్ఞాను
లభినతింపఁగ వెలయు మహర్షి తుల్యు, సన్నతింతు సధర్వణాచార్యవర్యు
- గీ. *సరసమతిశబ్దతాసనజాతమాత్ర, నంద్రకవితాశిశువుల్లీ తియమరఁజెంచి
చాలఁ బ్రాథ నొసర్చినచతురమతులఁ, దిక్కియజ్ఞాదికపులగీర్తింతుఁగునుల.
- ఉ. అప్పటివారలే నుతుల కట్టు లసహులు సన్నతింపఁగా
నిప్పటివార లన్న సది యెంతటిమాట యఖిండపాండితుల్
దప్పని కారణంబు లగుఁ దద్భజనంబున కంచు నెంచి నే
నిప్పటిపండితోత్తముల నెంతు సీరంతరభక్తియుక్తతన్.
- మ. గుణదోషంబులఁ దెల్పిలేనిఖలులం గోపింపఁ గీర్తింపఁగా
ననునైనం బనిలేదు దోషములయం దత్యంతసాధుత్వమున్
గుణజులంబుల దోషభావముఁ గడుం గూర్పంగ నేర్పొప్పు స
ద్గుణవత్పండితహాశిసన్నతిఁ గొనం గోర్కు ల్మదిం బుట్టెమన్.
- ఉ. తప్పనిచోటఁ దప్పనచుఁ దప్పనియారస మూఁబోకుఁడీ
తప్పినఁ దప్ప గల్గె నని తప్పనిసత్కృత మీరు దిద్దుఁడీ
యొప్పు టాకింతిగల్గె మది నుబ్బుఁడు పండితులార మీకు నే
దప్పనిశిష్యుడన్ గురులఁ దప్పనె శిష్యునకిక్కి కీర్తియున్

గీ. ఏమహాత్ముని దర్శింప నెనగు నక్ష, పాదకిణచు జైమినివ్యామోని
కపిలకణిరాజదర్శనఘటితమోద, మతసి మద్గురు మాధవు సభినుతితు.

చ. కొదవ లెఱుంగ కెప్పుడు నకుంతమహూదయులై భవంబు వే
పొదలంగ భూరిసత్కళలు పూని తమోహతిలేక యార్జవం
బొదవఁ గళంకిత స్వదలి యూర్జితవాగ్మిజయోగ మింపుగా
మదిఁగొను మద్గురు దలఱు మాన్యుని మాధవయజ్వచంద్రమున్

సీ. తర్కపాతంజలకర్కశస్త్రస్తరమండలంబున జర్కబుడ లాడి
గురుభట్టవాగ్గుంభగురుతరవనములో నింబుమిఱంగ విహారంబుచేసి
యతులసాహిత్యవిద్యాచారుణ్ణిక లాలితస్త్రీతిచే నోలలాడి
కపిలసాత్యవతేయఘన తంత్రవాక్యధాంధారలఁ గోరిక లూరఁగ్రోలి
చెలఁగుయద్రసనాభామయఃతమాలి,యతనిశ్రీరామచంద్రపాదాంబుజాళి
సుజనతల్లజసన్నతనుగుణపాళి. సభిన తించెద మాధవయజ్వమాళి.

శా. మోహంబార హృదింబుజూతరములో ముమ్మాటికి గొల్పెద
న్తోహదిస్త తిషిద్ధదోషగుణసమ్మార్చానిరాసక్రియా
సాహిత్యస తిపన్నచిద్ర సరురీసంబంధకృన్నాసను
“నాస్తిశ్రీరమృతా సతా” మితి వచస్సంపాదితశ్రీయుతు
నాస్తిత్యాంబుధిపారగు న్నకలశాస్త్రజ్ఞ స్థరు న్మాధవున్.

గీ. ఎవ్వనియశంబుజగమెల్ల నెనసిచుట్టు, కొండయవ్వలితమమెల్లఁగొదవపఱుప
నల్పమాధేయమనిపల్కదధిక భూష,యతనికొనరింతునతిమాధవార్యమణికి

గీ. ఏకదినమేళనంబూను నెపుడుఁబూర్వ, పక్షలాలితిఁగొను గళబ్బదియునాఱు
దాల్చుశశి నవ్వు నుతచతుర్దిశకలైక, హరిఁ బ్రార్థింతుమాధవయజ్వచంద్రు.

క. కవివాక్పతు లై యెవ్వని, సవిధసితు లైనపురుషసత్తము లెల్ల
గవివాక్పతులం గేయదు, రపురా నుతియుగతు సతని సస్తత్వామిన్.

ఉ. నెదుషి లేకయే కివిత వచ్చె నటంచు వచించువారల
గా దసఁగూడ చెట్లనినఁ గాకవిపల్కెడు శాస్త్రవాగ్విసం
వాదిదురుక్షుల నివనఁగఁ బండితమూళికి మోముదామరం
జ్రోదిగ నవ్వుచేనియలు పుట్టును రూపక మంగితం గొనన్.

గీ. దుష్టకవిత నీశేధించు దొరలసభలఁ, గలుగు సత్కవివరులకు ఘనయశంబు
తద్యశంబునకరయంగదాతయగుటఁబండితామాన్యసకునేని ప్రణతితగచె.

న. అని యిష్టదేవతానమస్కృతియు సనాతనాధునాతన సత్కమింద్రగురుచా
న్రపురస్కృతియుఁ గుఠివితరస్కృతియు నొనరించి నే నొక్కబంధురస్క
బంధనిబంధనాయత్త చిత్తుండ నగుచు, నిష్పఱ్ఱ టొనర్పబూనిన సకలసన్ధు
ణాలంకారసంపన్నుఁ బగునిక్కావ్యకన్యారత్నంబునకుం దగిన నాయకిర
త్నం బఖిలదేవతాశిరోరత్నం బగు క్రీరామభద్రుం డగు నని పురాతనకృ
తసుకృతిజనితమహాభాగ్యాతిశయంబువలనఁ దెలిసినవాడ నగుచు స్మ
మేయప్రభావుం డగు నచ్చుహానుభావునకు పృథ్వీతంబు లగు పద్మంబులు
విన్నవించెద.

క. వీరాదివీరునకు నని, వారితసద్ధైర్యశౌర్యవచ్చుత్రుచమూ

మారణకారణదారుణ, భూరిబలోదగ్రునకును బుషితోగ్రునకున్.

క. మిత్రాస్వవాయనలినీ, మిత్రునకుఁ గటాక్షితాత్మమిత్రునకు ధుతా

మిత్రునకు నృత్రశత్రుజ, మిత్రతనూజాతశత్రుమిత్రాఖ్యునకున్.

క. మాయాగృహీతమానుష, కాయునకుం గుఠికితనయకర్తృకయాగా

పాయపరపరహితాకుచ, నైయర్థ్యవితానకీర్తివరదాయునకున్.

క. రామునకు నిన్ద్రదనీల, శ్యామునకు నరాతిసోమసంప్రవాతఘన

స్తామసమీరున కత్యభి, రామగుణారామునకును రఘురామునకున్.

క. దుగదచ్చిలెక్క కిక్కగు, మొగములరాకాసిజేనిముద్దంజెలిమే

ల్నిగనిగలుమిగులు మొగమున, సాగసులనగువగలునిల్పిసాగయనిదొరకున్

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధ్యర్థంబుగా లీలారాజస్యసార్యభౌముం డగుచు

రామరూపంబునం బ్రకాశమానుం డగు నద్దేవతా సార్యభౌమునకు సంకి

తంబుగా నొనరింపఁ బూనినకాళిందీకన్యాపరిణయం బను మహాప్రబంధం

బునకుఁ గథావిధం బెట్టి దగు నట్టివిధం బభివర్ణించెద.

—: కథాప్రారంభము :—

సీ. సవనవచ్చున్మైభవహేమగర్భ మై సత్యలోకంబుతో సరసమాచు.

నార్యాంగనామనోహరసీలకంత మై కైలాసనగరినైఖిరి వహించు.

సంతతశ్రీనివాసస్ఫూర్త్యుదారమై నైకుంతపురముతో వన్నెకెక్కు

సుపచిరాలంకారసుమనోనివాసమై సురరాజునిలయంబుసొంపుఁ గాంచు

సరససౌభాగ్యవిభవభాస్వద్విభూతు, లన్నియును గూడివడ్డెల్ల నమరియుండు

సతతసేవాగతాష్టదిక్పావలి, కాంచురం బైనయలద్వారకాపురంబు.

క. ద్వారవతీపదము ప్రళ, న్ద్యూహాఢి*మతంబుగాంచు నది సర్వమహూ
దారసురాసురమానవ, పారము లేవేళ నర్జివసియించుటచేఁ.

చ. పగడపుదారబంధములు బచ్చలచూరులు బద్ధురాగవుఁ
జగతులు వజ్రవస్రములు సానలదేతిన కెంపుగంబము
త్నైగఁడను నీలవేదికలు నిగ్గులుదేతెడు రత్నవాటిక
ల్పాగనువహింప నప్పరము శోభిలు బట్టణరాజరాజమై.

మ. ధర సప్తట్టణరాజ మంబరగతాత్మచ్ఛాయ నానాకముం
బరగం దోయధిసీట దోచుప్రతిబింబస్ఫూర్తి నభ్యాగిరా
ట్పురముంగ్రమ్మి త్రివిక్రమత్వమున నొప్పు సాంప్రతంబేకదా
హరి యందుండుగదా త్రివిక్రమసమాఖ్యం బ్రీతచేతస్ఫుండై.

ఉ. మేలిమిరత్నదీధితుల మిన్నలు ముట్టెడు గోపురాళి నే
వేళఁ జరించుతమ్మునికి వేడుక నప్పరలక్ష్మి రక్షగా
నీలపురేకుగట్టె నది నేడును గానగవచ్చు దానినే
చాలనిబుద్ధి లోకము శశం బని పల్కును జందమామలోఁ.

గీ. వజ్రులనప్పరి బలితంపు వాణిపరిఖ, రత్నగర్భాదిశబ్దము ల్రాజలంగ
నభిమేఖల గాకున్న ననువుగాద, టంచు దద్భాషణాబు భరించె ననగ.

క. అతిరుచిరచంద్రకాంత, ద్యుతియై కవియుతము విబుధతోహకరమై
హితసకలవస్తునికరో, జ్జితమై పురి కల్పవల్లిచెలుపు నహించెఁ.

గీ. ప్రచురరోచిస్సమాలీఢ బాడబంబు, భూరిసవరత్నరాశిసంపూరితంబు
హరినివాసంబు చిత్రసత్త్వాశ్రయంబు, నగుచునప్పరిజలరాశినగుచునుండు

మ. రతికాంతాంతవిభూతి సంతతనుప్రాంతోపగూహక్రియా
రతికాంతం బయి శేఖరామరధుసీరమ్యాంబునమ్మోద మై
ప్రత్యక్షైశ్వర్యవృషాంక మై సటన దీప్యన్నీలకంఠంబు నై
నీప్రతిలేకొప్పు శివస్వరూపవిభవప్రాప్తిం బురం బెప్పడుఁ.

క. సకలాలంకృత యయు్యం, బ్రకటవిశేషోక్తి విబుధరంజన మగు హం
సకరుచిర పదంబై, యకలంకస్ఫూర్తి మీటు నప్పరి జగతిఁ.

మ. ప్రకటాదార్యవిశేషకాంతి సమతార్థవ్యక్తి పాశబ్దరూ
పకసారాధికచిత్రచిత్రలిపిసంబంధంబు శ్రీకృష్ణనా

యక వైశిష్ట్యనితాంతభాసురమునై యష్టట్టణం బొప్పుఁ దో
నకలంకుల్ (ముదమ) గద సత్కవితఁ గావ్యంబుంబలెం జూడఁగన్.

క. హరిదస్వః శుభ్రతనయరథము, సరణి పురీసాధములను సంకటపడుట
స్వైర వమర నొంటిగుట్టము, నరదమునకు నేకచక్ర మమరించికొనెన్.

ఉ. పచ్చలగో(పురంబు) జిగి పచ్చికి యంచుఁ దలంచి వచ్చు లో
మచ్చికిజింకఁ బట్ట వడి మై శిశి యూడువసేయఁ జంద్రుమై
నిచ్చలు జాటు నయ్యమృతి మించుక సోఁక సచేతనాకృతుల్
పెచ్చిన డైఁడిబొమ్మలకు నితులకు (నసరాపు భేదము)ల్.

సీ. గోపురోపరిఫేలకోకస్తనులగొప్పవిప్పుకప్పమిటారికొప్ప లబ్బు
రంపు మబ్బు లటంచు రమణుల నునుమేనుదీఁగెలు గ్రొమ్మిచుఁదీఁగెలనుచుఁ
గరికరము క్తగంగాజలశీకరాసాత లనుచుఁ
దదుదారతరభృంహితంబులు బలుగర్జితంబు లంచుఁ దలంచి యంబుధరము
లలసలునన్వాధికారమన్యులకునిచ్చే, విచ్చెమాగచ్చులనిమదినొచ్చినొచ్చి
వర్షగర్జితమిషము ములుక, నటలుమేడల్కరిందటనొటలుచుండు.

చ. సురతరు లంతిక్థలులఁ జొప్పుడ నందలి దివ్యభూషలా
తరుణు లొకప్పు డొక్కటియుఁ దాల్చుగఁ జూడ రలక్ష్మ్య మోటచే
సురుచిరభూష లొల్ల మటు చూచుచు మ్ర నైసయ
త్తరువులపుష్పము ల్గానరు తద్దయు వాడినవంచు సచ్చటన్.

ఉ. మేడలయందు నిచ్చలు భ్రమించుకలాపులు డాయఁ జూచి య
య్యేడుగుతాలతేరియురగేశ్వరరత్నలు వాట వాని వె
న్నాడఁగఁ గుంటిసారధికి నబ్బమి వే పయనంబు సాగమిం
దోడనె తానె పోయి వడిఁ దోయజబంధుఁడు వట్టు రత్నలన్.

చ. పడమటివెట్టుకు స్వైరచి భామలు సోరణగండ్లు మూయ న
క్కడ గతి నిల్వఁ గాఁక వడిఁ గ్రమ్మినఁ బొనిడఁ బోవుచుండఁగాఁ
గడుఁ గనిపించె మందగతి పుర్రమరీచికి గ్రీష్మవేళ న
జ్జడత చిరార్జితం బగుట సంగత మయ్యెడు నిప్పు డేనియున్.

చ. పురిగరుడా శ్చసాధరుచిపుంజము భూసమటంచు నెంచి లో
హరిణము చోకళింప శిశి యాత్మమనోహరవక్షపంకజ
స్ఫురదుపమానవృత్తిఁ గొనఁ జూడఁగఁ జాలక కజ్జలంబుచేఁ
దరుణులు కప్పొనర్చి రది తప్పక చందురునందు *నుండఁగన్.

- క. బాలికల దాగుమాతల, వేళల సౌధములయందు వెతకెడువారిన్
 లీలఁ గిరురింతు రచ్చట, మేలిమిబంగారుబొమ్మమెలఁకువ గొనుచున్.
- క. అచ్చటి మదిరాక్షసులు నై, యచ్చరికన్యకలు నాట లాడఁగ భేదం
 బిచ్చఁ గననయ్యెఁ జూపఱి, కచ్చపుఁగను తెప్పపాటు లందమిఁ గొనుటన్,
- చ. అనుదిన మింద్రనీలమణిహర్షకుచిప్రతీతిమిన్రసం
 జనితహరిద్భ్రమాకులత సౌధగవాక్తముఖ ప్రచారవృ
 త్తనుగతభేదము ల్పడల నంబురుహాపుఁడు దక్షిణోత్తరా
 యణములఁ జూయెఁ గాన నిపు డవ్వియె యాతని కిష్టమార్గముల్.
- ఉ. మానితదిన్యోత్న గణమండిత సౌధతలంబుల న్ముఖా
 నీనత నుండు నెచ్చెలుల సిద్ధెపుగుబ్బలు దాయనత్ఫల
 వ్యానతకల్ప శాఖల ఫలావళిఁ దున్నుదు రంచితస్తం
 త్సనపయోధరప్రతిమఁ దేలఁగరాఁ గడు నీనుచే బలెన్.
- ఉ. నెన్నెలకుప్పలాడునెడి వేలుపుటెంతులు దీము నెల్పుచే
 గొన్నయన్భరి రత్నములు గోరికి మీఱఁగ నీకు మేడపై
 నున్నవయోజగంధులకు, నొప్పుగ నీకు జయించి వారిచే
 గన్నయన్భరి రత్నములు గల్గినవంట గ్రహించ నేమియున్.
- చ. కడుమిగులారు సౌధములఁ గంజదళాక్షులఁ నూడి యాడుచు
 న్మిడఁ గలనామ్మ గల్గొనుచు మెచ్చునుఁ గోరికిదేవకామిను
 ల్నుడువఁగలేరు వారిమది నూల్కొను కోరిక దీక్ష భూషణం
 బిడక మెలంగు నెచ్చెలువ యొచఁగ నొక్కతయేని లే దటన్.
- క. అన్నగరిలోని వజరపు, మిన్నా సౌధములు డాని మింటం జనుచుం
 గొన్నెలతద్రుచు లెనయుచు, బున్నమనాఁ డంటికొన్న పోడిమి గనియెన్.
- చ. మృగమదచిత్రకంబు గొను మేలుమొగంబుల తేట చూడఁగా
 మృగధరదర్పణంబు గని మీనవిలోచన లెల్లఁ దుల్యత
 న్మృగములు గానరామి మది మూలొను నీనున నీకళంకిచే
 నగు నిటు లర్థబోధ యని యద్దము చూతురు వేడ్క మీఱఁగన్.
- క. పిన్నిలమెడ కగుఁ బులిగో, రన్నన్న యటంచు మెచ్చు చంబుజవాగుల్
 క్రొన్నెలఁ బట్టుచు మార్దన, మన్నను లేదనుచు విడువ నరుగు న్నెలయున్
- చ. అరచలిసిగ్గు మానదురు లండము గాంచునో కానలేచొళి
 యరయద నుంచు నెన్నుదురు లండముమీఱఁగ నందు నిల్చుచు

- దక్షులు నొచ్చి ఘోరములు దాఁగితికంచు విడంగఁ బోవునా
యర నెల చిన్నగోమదము సంతసమేను గృతార్థతం గనన్.
- మ. తరుణమంజులలోచనాంచలమిలతైరశ్యలాలిత్యముల్
గర మబ్రంబుగఁ జూచి సిగ్గుపడుచుం గన్ను ల్బుడుంగ వృథా
కనులో నీతింక చలించకున్మీఁ గలియె న్నాకున్న సౌభాగ్యవి
స్ఫురదుచ్చావచసంహృత్తికల పెంపుబూచి కాలూడునే.
- చ. జనములు ఘోరముల్ శశివిషాదముఁ బోల్తురు కల్పి లేమియుం
గననగు నంచు హస్తకటకంబుల పచ్చలడాలు ఘోరముం
చనువుగ మూసుకొందు విరతానన నశా శశిలో శశంబుఁ జే
ననగొననంటి చూతురు మంచులకుఁ జూతుక మొప్పు గన్నియల్.
- క. జలజాక్షులు ముఖరాగం, బులు జూ తెల్లం గరంగఁ బూసంగ నాశిష్టి
పలమాత్రముఁ గరగించిత, నెల వాడియె ముచ్చిరవన శీతశములనన్.
- క. పురగోపురహైమాంబుజ, పరిరక్షణశేయు దేవపతికిరవలనన్
హరిమధ్యామధ్యంబులు, హరివిభ్రమ మొనవజేయు ననుదిన మచటన్.
- గీ. గంధపతిపంకవత్తి యన గగనగంగ, గుణముదోషంబువింతగాఁగూడుకొనియె
సౌధకోక ప్రసీతనున్నానగళిత, దివ్యచందనపంకం బుదీర్ఘమగుట.
- చ. సంతసము నొందునేటఁ బురకాంతలు సంతస మొప్పుఁ గ్రుంకఁగా
మొగములు చింతితమ్ము లని మూర్ఖుల మూఁగును దేటిగుంపు లిం
పగు పదలోని హైనుజలజానలి గోయుచుఁ జూరునాసిక
గస్తిగసులంబకంబు లని స్రుక్కుచు మూర్ఖులతేవు భీతిచేన్
- క. పురసౌధచిత్రవిత్తి, స్థూల దమిత విభాకనంబు పుష్పితము లగుచుం
గనము లిరవొందె గావున, హరిదశ్యుడు చిత్రభానుఁ డనగా బరఁగెన్.
- చ. గురుతరగారుడాశ్చక్రతకట్టినుభూముల గొడ్లి సేయువ
త్తగుణులవన్యగానము మునంబువ వించుఁ జలించకుండఁగా
కనుటె పయోజగాంధవరథాచితృకృష్ణతిరస్కు తెల్ల న
వ్వరమణిజాలదర్శనము వాటిల గాటపుభీతిఁ బోవుటన్.
- గీ. అగు వహావన్మపద్మశంఖానివిధులు, కొలఁకు లిరవొంద నీరముకుందవిధులు
సౌధములగుంబవిధులను జూచువనులు, వగఁ ధియనంగఁ బురమంతనలుచుండు.

చ. తరుణీర్తుమనోజ్ఞకంఠవవరత్నస్ఫారహారంబు ల

చ్చైగువుంజకైరవింటికయ్యముల విచ్చిష్ణంబుగా జాలు న
వ్వరరత్నంబులు శోధనీముఖముచే బ్రాభాతవేళం జెలల్
శరధిం జూపంగ నూత్నరత్ననిధియ న్నంజ్ఞుగను న్వాల్చియున్.

చ. చెలువలు మేడిలో జెలిమిచే నిడుసొమ్ము భరించి వేల్పురా

చెలువలు చిత్తరంగవడుచు జెల్పుసొమ్ముది వేడజోయిన
నైలనెలఁగాజెల గల్పకము వేలుపుగిడ్డియు మోము మోడ్చె గే
నలము ఫలస్వభావమున నర్థిత నిర్జరలోకరత్నమున్.

శా. కేళీభూధగము ల్విరాజిలు బురిం గేళీవిలోలాంగనా

పాళీచారుతనూపరీమళమిళత్పాథః ప్రపూరాపగా
నాళీకాక్షులఁ గాంచి శోయనిధిః న్నన్యప్రమోదంబుగా
హలిం బెండ్లి మొనర్చి పూర్వసః దాన్తలంబు స్మరించుచున్.

క. ద్వారికచుట్టు మెలం గెడు, చానువిశేషముఁ దద్రసాదరజానో
దానదులంబుఁ దోయధి, కోరికతోఁ గ్రొత్త పెండ్లికొడుకై యులరెన్.

క. అగు దండచుఁ బుయందము, నిరితంబును నిన్ని మేషః క్షిద్రములై
సరిగెడుకన్నలఁ జూడఁగ, సుగలు నిమేషంబు నిద్రసాగయగు దానన్.

లయగ్రాహి. ఇందుమణివేడికలయఁ దొనరి యిందుముఖు

లందమగుగానముల నిందునఁగు లెల్లం

బొందుగఁ గరంగనట సుందరపుమోముజిగి

చందములు చూచుకొని చందుకునియంగి.

చందమగుసొందికలు చెందినవో శేవో కనుఁ

గొందమని చూచి బెళుకందము కంటం

జెందదిది జంకసరి సందడిక నిందుఁడని

సుందరులు కేలిగయికొందురొగిపీటన్.

క. అగ్రసతియైన సరియే, యధినదాన్యులకు నప్పురాగ్రణి నగ్గం
బుట్టులు వేడినయ్యవ్వడె, యధులఁ జేయుచును వారి నతిచిత్రముగన్

చ. తిలవగ పథివాచకపదంబుల గౌణత గాంచె దాతలం

బలుకువదంబులొప్ప మముఁ బల్కెడిశబ్దములందు గౌణత

స్థానగు నటన్న మేము మదిమెత్తుమె వ్యత్యయ మైనఁగాక యం

చలకుదు రందు దాతృముణు లద్భుతవస్తువిత్తీకరంపదన్

క. అతులప్రసాదగంధీ, రత లభ్యన్యక్తి మధురరసమాల రసవా
క్తతులనంగ సరసులొప్పి, న్నతెలిము సరసులకు మనము సరసతనలరన్.

శా. సాయంకాలనటన్యహానటజటాసంగంబుచే నావిల

ప్రాయంబై జగి మానుగంగ యట సౌనగ్గానాళు ల్లిగ
స్నేయంజిత మిగుర్ప దత్తుసి యామిన్నేటిమన్నాసితి
చ్చాయామేయఖగంబు లప్పరిసరస్సంవాసముల్ గైకొనున్.

ఉ. మేడల గాయను ల్మిగుల మెచ్చగ గానముసేయు దచ్చుతి
స్వేడుకనుండు హూహుకయివీడని వీణియదండ మస్వదే
కూడిప్రవాళవత్స మదిగోలె ఘటిల్లె బ్రవాళసంజ్ఞ యా
బాడని దండమాత్రమున సంధిలె నెన్నె నదాఖ్యయే భువి.

సీ గౌతమముఃభావకలనచే నొకవేళ నొకతటి కణచరానూనమహిమ
నురగేంద్రవృత్తిచే నొకమాటు నొకతేనె గవలవాచంయ మోత్కట భూతి
న్యారవిజ్ఞానసంపత్తిచే నొకపరి నొకతూరి జైమినిప్రకటవృత్తి
వల్లీకసంభవన్యావృత్తి నొకయెడ నొకపాతె భరితివాన్యక్తినుహిమ
బ్రొద్దువుచ్చును యువజనమోద మమరి, మేటియన్వీటి మేడల మేలురత్న
పంజరంబుల నెలకొని ప్రతియెఱుంగఁ, గణపమించినశుక శారీకాగణములు

చ అతిమధురంబు తొ ఫలము లబ్ధియుఁ బువ్వులులేమి దుర్వశం
బళిఫలమంచు సర్వకుసుమాస్పదతం గనె నన్నమాడ్కి మా
రుతిగతిఁ బైకివచ్చిన తిరుప్రసనంబుల రాజులు స్వర
స్పృశు లగువృక్షము ల్పురిముపజ్జల నొప్పవనాళిసెప్పుడున్.

సీ. కాశికనుందారఘనతమైరానతభూషితం బయిసురపురముమాడ్కి
మాధవీపున్నాగమహానీయరూపమై ఫణిరాజశాయిపట్టణమారీతి
స్థితమహైమవతీకుమారిశివాస్పదహృదయ గైలాసపదముకరిణి
బ్రచురప్రతాపసంకజాసనసదాలంబమై సత్యలోకంబువెగిది
వేలయు నప్పరిలోపల వేలకొలది. యలసపవనమాణకంపితచిలనదగమ
తనుమవిసరవిస్సరత్కుసుమరిసత, రంగిణీపుష్పవాద్ధినీరములు ననులు

సీ గుణవృద్ధిపదవృత్తగోత్రవిఖ్యాతమై పాణినిగ్రంథంబు పటిమగాంచి
నానాత్మజీవవిజ్ఞానకారణమౌచి నక్షపాదీయంబు ననుకరించి

కర్మవ్యాపూర్వధర్మప్రకాశమై జైమినివ్యాఖ్యాత్యాయః బూని
 సద్విత్తానాత్మీణసమ్మోదపేత్తునై వ్యాసవాచార్భటి వన్నె కెక్క
 కవిత్వవగనశలకమై ఘటితమత్త. శిఖమధునైతలిసిరిస్థితమగుచు
 నసమకవిరాజకావ్యంబుః సుకరించి చూడ నింపొందునచటియాక్రీడవనులు
 క. అమితధృష్టిచైత్రియు, గ్రహహీనత్వాదిదోష (రిహిత)ము వని కా
 వ్యమసంగం బరింగి వసియ్యో. నమరి విగంధితయు గుణతలవరిగె సరిదిగన్
 నీ. బహువిధాయంత్రీయాపదజకారమై యుపమోపమః నాచు నొప్పుగాంచి
 కవిత్వజప్రాప్తి కవిశోక్తి ధున్యమై యశితయోక్తి విలాస మాదరించి
 యుత్తరీత్తమునస్తూర్ణలలితమై వాగభూషాగీతి పోలింది
 యనుపమశలమనోపారభావమగు చనవ్యయభూషణంబు గర్వమునహించి
 తనను నుద్యానవిసినకదంబకంబు, శౌభశౌభాశిఖా హతి జన్మరితశ
 జాంకతము శివమృతధారాకృతప్ర, వాహపూరితపితృతాలవాలకంబు
 నీ. కేళీనతిక మూరికాశీకృతివిలాసచాళీనుచిరకుంజభాసురములు
 సంగీతకృత్స్వాసంగీతమత్త సారింగీయుతసరోవిరాజితములు
 నానామణిభానూనాధనణి పదాధీనామితాద్రి సమ్మానితములు
 గంగావదీకీర్తి భంగానుగతి మహాభంగాపగానశీసంగతములు
 సుసుచిరామరభూరుహసుమవిగచితి, గర్భితివిరాగసుసతీకరపయోజ
 లగ్న (శౌభ వ హీరహగ్ర)గమయములు. నీవిజ్ఞానవోదనునచటి లీలాచనములు.
 నీ. మత్తనయూర సన్నత్తికోకల హంసపదభృంగ విలసిల్లిభాజితంబు
 హరిశేఖరతోత్సాహ కుంఠితుశస్థిత ముత్పలమాలికాయోజితంబు
 బంధురజాతి చంపకమాలికోపేత మురుమణిగణనికరోద్భితంబు
 జలధరమాలికా చారుమస్తేభవిక్రీడితంభన స. కీర్తితంబు
 మంజుల సుగంధి మాణీనీ రంజితంబు, నసమశాస్త్రావిక్రీడి తాంచితంబు
 లలితనుసుగుచ్ఛ సరిమళరాజితంబు, సుకవికవనంబు నా బురి సూరకుణాంచు
 నీ. పలునోషకృతకేశపాశ తాడనములు బహుళకోపార్జితపాదహతులు
 దోర్వల్లరీకృతాఖర్వవేల్లనములు కందుకారచిత్రసంఘట్టనములు
 నక్షోజగికల్పితక్షోభణంబులు నక్షీణనఖరదంతక్షతములు
 గాటంపు గండవపేటపాతనములు కచచమూంబరసమాకర్షణములు
 బంధనిధములు మణితనిస్సానభిదలు, భాగవిపరీతగతులును బ్రబలియుండు
 దత్తనంబుల నిక్షుణ్ణద.డదండ. ధారికదవాసనరముల దంపతులకు.

- క. సరసధ్వను లుప్పొంగంగ, వరగుణవిచ్చిత్తిగా నవారణ జాతెం
బరిమలితభూషణంబులు, సురతనిబంధనములందుఁ జోద్యమగుఁబురిన్
- చ. సుమచిరచిత్రబంధములు శోభిల వాచ్యవిశేష నైఖరు
ల్లరముఁ బ్రకాశమంద రసగౌరవహాని నిదానదోషము
ల్పగుఁగుట మానఁగా నవసవస్సుటచారురసధ్వను ల్పరి
స్ఫురణవహింపఁగా మిగులఁ జోద్యము లయ్యెఁ రత్నిప్రబంధముల్.
- క. చోరాభావముతో వ్యభి, చారితి పురి సడల రితులసాత్త్వికభావం
జారాభాని నైకొను, నారూఢస్ఫూర్తి దనర వ్యభిచారిగతిన్.
- క. ఆమితరసము సంలక్ష్మ్య, క్రమచేష్టలఁ దనరె వస్త్రులంకృతు లితర
క్రమతగయిఁకొనియె నప్పురి, కమలాక్షుల కమసుమదనకదనములందున్.
- వ. మఱియు నప్పురీమతల్లిక రత్నాకరఁబుఁబోలె ననంతసత్త్వశ్రయం బై
రత్న సానుసానుమంతంబుకైవడి ననేక దేవతాయుతనం బై కైలాససరరాధ
రంబుమాడ్కి రాజకుమారక వినాయక విరాజితంబై తుహినమహీధం
బులీల సర్వమంగళోత్పత్తినిలయుంబై యుదయాచలంబుకేఁగ గళాధిపూ
ర్యమహోదయకారణం బై లోకాలోకనగేంద్రంబువోలక నిజాంతర్ని
ష్టద్రవ్యసాకల్యంబై సుధర్మాప్రదేశంబుకేవ సద్భక్తి వాక్పతిసురపతిశా
పతి సమధిష్ఠితంబై పద్మజవాహనంబు పోల్కి వేదాంత నిరంతర పారా
యణపరాయణ సుఽస్వతీధరసమాక్రాంతం బై జూజోదకు నివాసంబుపనఁ
గమలాలనూనంత శకంతరాజ వివృక్తేనాభిరామం బై కుబేకధరనరా
జంబునోడ మహావద్మాదిసంఖ్యావిషయనవరత్ననిధితా ప్రధితం బై మాన
ససరోవరంబుఁగది రాజహంససంకులంబై ధరానలయంబుసాలుపున జల
ధివరివేష్టితం బై రాకాచద్రవించుఁబుచాయ నకలకలతామనోహరం బై
రక్తవైరివక్షః స్థలంబువడుపున నైజయంతీ వనమాలికారమాలంకృతం బై
రివిబింబంబు వడుపుఁగ మలసంగోచకర నిజోదయం బై తారామండ
లంబుభాతి విష్ణుపదపదంబై సత్పురుషహృదయంబురీపిఁ బంకలేశస్వర్గా
నభిష్టతావిశదంబై మహాదారచిత్రంబుభంగి విత్తక్షయజ్ఞానరహితం బై
రసాతలంబు నైఖరి బలిపురుషవికేతనంబై దామోదరుమదరంబుగతి నకే
షవర్ణపరిపూర్ణంబై గౌరీమణుకొల్కుకూటంబుతేట ధనాధిపవృషభశక్తి
ధగధరాపాలక సముపసేవితం బై పాకేశనగరిచాడ్పున రామచంద్ర సంబంధ

బంధుర రాజనదవంజై గింగాప్రవాహంబు పరిభవంబునఁ ద్రిలోకీప్రసిద్ధగో
చరంబై శ్రీమద్రామాయణంబునవలీ సప్త కాండవర్ణంతవ్యాప్తగోవిదాసు
బై మహాభారతమునన్నియ బహుసువర్ణప్రతిపాదిత కథాప్రసంగం బై
భాగవతంబుసాంప్రస విపులస్కంధానుసంధానతంబై యాద్యప్రకృతివ్యా
కరణంబుసాగసున మత్తమాదిపురుషవిఖ్యాతంబై ప్రకృతివ్యాకరణంబుర
హి నద్విర్వచనంబై వికృతివ్యాకరణంబునహి నసూర్యరూపంబై యుత్త
మకౌవ్యంబుచెన్నునఁ జమత్కారివ్యంజనంబై మహా* నాటకంబు దొరసున
నశిమనోహరాంకంబై దండనీతిఖ్యాతి సరాజలక్షణంబై గ్రహశాస్త్రంబు
నందంబునఁబ్రత్యక్షీకృతాదృష్టపదార్థంబై రతిప్రబంధంబు తెలివిగఁగవృంద
యంగమంబై సాంఖ్యంబుసాటిఁ బ్రధానప్రశస్తివిస్తీర్ణంబై యోగతంత్రంబు
సరి సమాధ్యవస్థా వారణంబై ఛందంబుచందంబున లసద్వృత్తలక్ష
ణంబై పాతంజలంబు నీడున నఖిలశబ్దాకరం బై విగమంబుజోడున సత్య
వచనప్రచుంబై గీతశాస్త్రంబుపొందిక సకలంకకాంతపురుషరాగానుబం
ధం బై భరిశిశ్కికచక్కన ననుగృహీతసర్వరసవిష్పత్రికం బై యాయు
ర్వేదంబుకోమన సర్వభాస సిధానంబై యాస్త్విక్షకిచామ్బునఁ బ్రకాశిత
సిఖిలపద్యాస్వరూపం బై పూర్వతీత్రంబురాణ విభక్తాంగిక ప్రధానకా
వ్యంబై యుత్తరమీమాంసజాడ సానోపాపనాడుం బై బ్రహ్మంబుతీరున న
వాఙ్మూలసగోచరంబై సవర్ణం బయ్యు సవర్ణం బై యవరభాగం బయ్యు
సవరభాగంబై యనీనివచారం బయ్యు సనీతిప్రచారంబై యదృష్టచరం
బయ్యు వదృష్టచరంబై యశ్రుతిపూర్వంబయ్యు సశ్రుతిపూర్వం బై యబ
లాభిరానుం బయ్యు సబలాభిరానుంబై యాశ్చర్యంబులకు నావాసం బై
యానందంబులకు నాటపటై యుపభిజ్ఞులకు నవేద్యం బై యాచారంబులకు
నాశ్పరం బై యభిజ్ఞులకు నతిసుకంబై యాత్మలకు నధికశక్త్యాంబై యగు
ణంబులకు సతిదూరం బై వెలయుచుండు.

సీ. వాదించిరా సృష్టి కాదట ప్రతిసృష్టివరఁగించి కెల్లు రాబ్రహ్మనైన
వెఱుపించిరా జగద్విఖ్యాతి నతికాలం గన్నుఁ జూపుదును ముక్కంటికైన
మెచ్చిరా సంపద లిచ్చి సంరక్షించు బలిదూయంగలను శ్రీవణికి నైన
నలిగిరా వేల్మిడి నానౌశనంబుగాఁ ద్రావిపుట్తును జలరాశి నైన

సకల వేదపురాణశాస్త్రములకలిమి, వేయినోళ్లనుగొనియాడువిమలమహిమ
సత్యనిత్యసదాచారసద్గుణములు, వెలయుచుండుదు రప్పురి విప్రవరులు,
జలజాతేమాతి యై మెలగుచుండియుఁ దాను జలజాసనత్వంబు సమ్మతించె
నను మనసారగా గనిమోహగతి నింటిగఠితజేసె
గోమాఠరత్వంబుఁ దొలగఁకుండఁగఁజేసి ద్విజచక్రముల భీతిఁబెరయఁజేసె
జలన మండఁగనీక సతతంబుఁ దలవాకిటను నెన్ను నెలువఁ గట్టికియచేసె
ననుచువిధినిద గావించియచలువాసి, పలుకుటలకలకొలికి యింపొలకఁదమదు
చెలుపునైమోమునమ్మలఁజేసెలువఁ బెంపుగాంతురు పృథ్వీవిలిపు లచట.

౯. చతురాననచతురానన, సతతాధిగతాధికప్రతప్రసువివ్యల్
చతురైకవిజముఖంబున, నతులస్థితి నలవరింతు రచ్చటివిప్రుల్.

గీ. అపసరంబులొన నలరారు నొకభూమి, దేవునేని గన్పఁ దెలివిజాని
నఖిలదర్శి నాగమకర్తృసం, దర్శివానుమాతి దిప్పుకుండు.

ఉ. ఆనతశత్రువాహిను లహర్వతితేజాలు సంగరక్రియా
నూనమహావ్రతాపులు మనోభవరూపవిలాసవిగ్రహు
ల్ద్వంగుణాధిరాములు సదా మతినుంతులు ధీరు లుత్తమ
జ్ఞానులు సత్యవామ లవిష్ణులు తిత్సరిరాక్షసభారకుల్.

స్తో. ఎనులకాఁపరిశోడ బలుపొందు కైకొన్న యొకనరుచేతులయోపి కెంత
విషమృత్యులయొద్ద విలువివ్యగైకొన్న సరిశురాముని బాహుబల మదేత
కుశలవవిజయంబు గొన బల్కిచాలక వెనుకఁద్రొక్కి నరామువీర్యమెంత
నెలుపుగన్నులు నడి యల నిల్వలేనిసేనల నేలు గుహుబల్మికలిమి యెంత
యనుచు నెలువంటి వీరుని నొక యనుచు
మెచ్చుకొనుచూడఁ బూచు గుచ్చితైస
హర్యవార్యసమాసుర్యశౌర్య లగుచు
సూర్యసోమాన్వయులు రాజవర్యు లచట

శ. మానితహాలిగో క్రియను మోసలవృత్తియు గోవకత్వముం
బూనినవార లప్పురికి ముఖ్యులు గావునఁ దాను నట్ల స
న్యానితహాలిక ప్రకటమాసలగోవకవృత్తిరంపదల్
గా ననుచొంది వైశ్యులు వికాసత నుండుచు గవ్వరంబునన్.

*శ్రీకృష్ణో దిగ్భూతము.

చ. అరయగఁ గామితం బొకటి యెఱుఁగు గానక యావికత యె
బరఁగెను నాదిభిక్షుకుని బాధువు నేదడు గాన లుభతా
పరు సలకాపతి గుమతిభావము తెఱును పొమ్మ నొకడు
చురుతరవధితా బలజనోదయు లొమగు వైశ్య లష్టాక్ష.

నీ. సగరాజునైన బన్నగరాజునైన నను ధైర్యవాక్కుటిమలు చూమఁగలరు
రుద్రుని నైన నముద్రుని నైనను శౌర్యగాంధీర్యాప్తి జరుపఁగలరు
ఇంద్రుతో నైన నుపేంద్రుతో నైనను భోగభాగ్యస్సాక్షి బోరఁగలరు
అజునితో నైన నుజ్జునితో నైనను నిర్మాణముము లైఱుఁగలరు
ఘనులు నిర్వక్రవిక్రమ క్రమమదారి, చక్రవళనక్రియావక్ర జయపరాక్ర
మక్రియాము ప్రసిద్ధిద్రమ ద్రయహలు, సూక్ష్మ లష్టాక్ష గలరు విశుక్లమతులు.

ఉ. పలులమిప్పు నయ్యమున నేనున భేదిన మావరించెదా
నేనున దున్ని భూమి కలియింపఁగ జేయఁగ నీపాదము
న్నేరెడ డలుఁడఁ గత్తికొని నేర్పులర గృహిచేసి ధాన్యము
జ్జేరకు మించఁగా ధర కలిమి నొనర్చుచు చూపు లష్టాక్ష.

క. బ్రహ్మపదజనన మొనరుచు, బ్రహ్మసూక్తపురాణవరత మెఱుగుదున్
బ్రహ్మరాక్షతి నెడసియు, బ్రహ్మరాక్షతి ఘటిల్లు బరఁగిని చూపుల్.

క. మాతోడ బుట్టిన గంగయు, భాస్కరిక జనములకు ముక్తి గలిగించెను మా
చేతనె భక్తియుఁ గలదని, ప్రీతి తెలఁగుదును డిత్తిరంగల సూక్తిల్.

మ. సిరి విద్యుల్లత చాచలత్వ ముడిగె జెన్నారె నేనేళలు
గర మింద్రోపలనీలకాంతులు నిజాకారంబునన్ మా (కుస)న్
కరఁగె గానలె నుమఁ గృష్ణఘనము గాక్షుగిచి నేమియ న
బృరపుగారుఘనంబులో యనఁగ నొప్పు స్వీట మస్తోభముల్.

చ. జగములు రెంట విష్ణుపదసంగతి గాంచె నిజాధనాధుని
గగనమువాక యన్విధము గాంచకపోవుట గానదులర వే
గగనధునీజలంబు కరకాండములం గొని తెచ్చి నిచి న
తైగలగు నేలులన్ జలనిధి గనఁజేసె గజంబు లష్టాక్ష.

చ. సురధుని నోలలాడుసురతోభనగాక్షులయూరసాక్షుల
బరుదుగఁ జూచి లజ్జపడి యొత్తకొరకరంబు లెల్ల ని
ర్భరముకుళాకృతు ల్లానఁ దరం బగున గ్రహియింపఁ దస్మిన్
కరులకు న్నలు గాని యెడఁ గెకొనవే యవి నీర ముతయున్.

- ఉ. వాచకశబ్దము ల్పరనిపాతముచే విలసిల్లు వాచ్యతా
 రోచిలు మాకుఁ దాదృశిత రుచ్యముగా కతిరాధీతిగా
 నొచితి గా చటంచు మది నారసియో పరపాతసక్రియ
 ల్లోచి ననించు నప్పరి నమోఘబలాన్వితము ల్గ్రహింస్తుంట్.
- శా. పీట బాటిలు ఘోటకావళిల యుద్ధిన్నాంఘ్రివేగంబుతో
 సాటిం తెదంగ వచ్చి వాయుమనము ల్పత్తింబులే కయ్యెడ
 స్నీటు లోవంగఁ దత్పదాహతరజోనికంబుచే నుల్లంఘ
 ద్వాటుం జెందె నవేసుమీ భ్రమరజఃస్రావల్యము ల్వానికిఁ.
- క. ఏకకచక్రపుంజక్రన, నేకత గాంచియు నహింప నేరక పుడిమి
 జోకటి పడు నని నగు నగు, లోకాప్తునిహరల శాసనమల హయంబు.
- చ. సురుచిరరాజకన్యకల నాకుట నిత్యము రూపభావముం
 బొరయుట జన్మసంశ్రయతఁ బూనుట నిక్కముగాఁ బిశాచమై
 పరఁగెడుగాడ్చు వేగమునఁ బొల్పడునే సరిగాఁగ మాకు నా
 చురుగతివేగసంజడల నొప్పు నదుష్టములై పురిహరతు.
- క. అరయఁగ నెప్పుడునత్త్వము, భరియింపదుమనసు లక్ష్యపదమాయునే
 సరి యెట్టు లొనటంచు, హరు లప్పరి మెలఁగుచుండు నతినత్త్వమునఁ.
- సీ. క్లిష్టకల్పన లేక కష్టతాదూర మై యసమర్థత నెలుగఁ గ్రితీతి
 లను మాని యస్రయుక్తతను రోసి పత్రత్రికర్షనైర్ధక్వశ్రుకుటన గనక
 దృశపదబంధసంధిస్థిత మై సుప్రసాదకాంతౌల్యజ్వల్యనమత లలర
 వత్సలుర్యత్వభివృత్తులు పొనంగంగఁ జెన్రివిన్యాసంబు చెలుపు గనఁగ
 నతులకవిరాజరచితకావ్యములనంగఁ జెన్నునైవాళిచూడక చెప్పరువుమీటఁ
 బుష్కరఘము లసంఖ్యము లొలుపు మిగులుఁ
 బురవతంసము ద్వారకాపురములతో.
- క. అచట నవరత్నరేఖ, ప్రమరతి చిత్రకారబహుసురపురస
 ద్రచవతఁ బరిలో నరిదము, లలలశిశ్విరులమాడ్చి నలరుం బాలఁ.
- సీ. వెలది నీకైదండవెల యెరి తెల్పనే యలరునాకైదండవెల సులభమె
 చను బాతు లీరెడుఁ గొనవేళ్ల చెలువరో చనుబంతులీరెడుగొనఁగలేవు
 ఆకాశముమి మి యె తల్లిమీ కననీయ వాకాశసుమదృష్టి యగ్రమెకద
 పలునొక్కులకుఁ బాలువరంగదే విగనొద్ది పలునొక్కు - లికఁగ నీపాటివారె

- వింతతావులు గనంగ నువ్విర్లు మాకు, వింతతావులు గనంగ నీ వెంతివాడ
వనుచువినులకుడనుకుసయ్యుటమమర, విక్రయితుడుపుష్పలావికలుమిరులు.
- సీ. వలపులీనంగ సాగుం జెలువ నీకైదండవెల చెప్పరాదట వలయుమాకు
ననితి పుంసకీకలాస్వాదితం బీనన రుచి చూడనీగదే రుచిరగాత్రి
పొలతి మాటంగ నేల పొన్నపు వ్విదిమాకుం జెన్నాన వన్నె చేమిన్నముట్ట
వలువలో డాచెమ వలుడపూబంతలు పుట్టినయవిగానం బుట్టె మనసు
అనుచు నాగరవిటులు సర్వానుబంధ, బంధురంబుగం బట్టె సువల్కులాని
గోముమీటిస నవ్వులమోము లలర, నమ్ముదురు పువ్వులప్పటనలరుబోండ్లు.
- ఉ. పోయివారిం దేవసమె పుత్తడిబొజ్జకుచైస మాదు చూ
చాయల చాయనే చనిన చక్కెరవిత్తుని చాయ నెన్నికం
బొయ్యంగజేయ లపాకుం బొల్పడు మాయబలాభిమా బనా
జాయ విబాళి లోంగొనుచుం జుక్కుని వేళ్ళలు పొల్తు రప్పరికొ.
- చ. సతతిగీతభావమున సమృతశుద్ధకళావద్యాసా
గతిశివమూర్తి నైస నధికిస్ఫురదక్షిణకటాక్షవీక్షణా
చితగీతమాత్ర నే రతివిక్రమవరంపర లీను నిక్కునా
గతిశివమూర్తి లగచు విరులందంగవేశ్యలు పొల్తురప్పరికొ.
- సీ. చందనాలయమహాచలరాజరాజస్సుగంధచందనగంధకలస మీటి
నానామహిమహానూననవ్యామోదనుమగుచ్ఛపరిమళసూక్తిః దసరి
రసరమ్యపద్మినీరాగనగమపరిప్రాప్తాబు మధుసేవ బిభృషిల్లి
సకలవధూటికాసముదయాగ్రయకామసంతితధారతానరణి సలరి
మెలగుచుగజెడు మేనును మేను నెడమ, నతులభీతినిబలెముదగతులుసాగియ
సంస్కరంబునజరియించు సహరమాంబులబ్బునెకొనిమృదుమరుద్భ్రష్టచారి
- సీ. శక్తియన్మనసంతి సలరారి పంచాగన్నియప్రళి మెరిసి
కయావాప్యతంత్ర కార్యక్షమత్వము గాంచి వృద్ధిక్షయంబులవిధము తెలిసి
చతురుసాయవిచారచాతుర్య మిరమించి మహాస్వజ్ఞశక్తి నెరసి
రాజ్యాగసప్తకిరక్షికిస్థి లూని ద్వాదశరూపవిభేద మిరసి
మతిబలసూర్తి సలబృహస్పతికిమించి, యఖిలవిద్యలనెచటనామ్యంబులేక
యవ్వరంబున సలరుదురసుపమాన, మానగుణరత్న ఖనులుప్రధానమణులు

ద్వారకాపుర నేలున దానిని పునఃసహిమలయుభారముపడగామనజలీల
పతిపదాయుని సరస్వతీద్రోణుప, రాయగుండుగుసట్టినారాయణుండు.

సీ. సుగమశిఖాపద్మినీచాగుహగనులు నిరవద్యవద్దగనీరచారి
నిజదానధదాన్ని నిరసనాంభోదాబు స్వల్పలక్ష్మీభిషిమహాద్ర
నిఃకార్యదాననిశ్చిన్తభూమిజలు నిమిషమస్తభపవిత్ర్యనసల
నిరసధికాసాదనియజీనివాసము నిటలదృఢభ్రాసురనికరచీర
యలకు ద్వారక సస్వలోకాతిశాయి, చామిరలేక (హతి)బహుభాతతాయి
(సాధు)చేతనమానసాత్మనవిధాయి, మాయిజనమాయివిబుధసన్యాసదాయి
సీ. స్తంభనజలమధ్యసంచారి మచుట గిరిధారచోద్యోగక్షేత్ర గనుట
భూదాగభావము బొందుగాఁ బడయుట సరసాహాదేయము సలుపుకొనుట
బలిచైత్యగర్వనీతి హరించుట రక్తైకత్యైకాది నెనయుట
భూదామహాద్యుక్తి కలిమి వారిచుట నిజదామపాలిత నెకీ మెలగుట
యోగసన్తాపగతుల సన్నతిగలుగుట, నశులితపుష్పసానిత్యమానిమనుట
బూన్యసలీలలన్పడ పూసకొనుచు, గృష్ణజలరాసునధికరోచిష్ణుఁడగుచు
సీ. నెనునంతాపులవాఁడుగొనునానిగను నానిగనునానిగనినహాపొనునాఁడు
పొనునవ్యులనాఁడు మొనమొను మొనమొను మొనమొనుగినినెనె

[యునాఁడు

భాగ మగునివాఁడు గుగారు బుగారు బుగారుబోడి చేడిసనాఁడు
కడలినుగెడినాఁడుకడప్పుకడప్పుకడప్పుమహిమంబుగాంచునాఁడు
కలఁడు లేచునురెండుమాటలకు మించి, వింగ యగుకల్పిచే విష్ణువీగునాఁడు
స్మిష్ణుఁడనుపేరి నఘ మణిగొనునాఁడు, పులిష్ణు డామృతము ద్వారకాపు

[నాఁడు.

వి. వెండి యు జగన్మన్తానికొనగా జైద యస్వరుయోత్తిముండు నిఖిలవిశ్వా
భరాభ రోపసంహారాబు గా చేచే వసుదేవులకుఁ బుత్రభానాబుస
మాయామానసశోకం బసల బింగి యతం డనువ సాదయశోదానందకిం
దజై నుచునివల్లియయచు యశోదాత్పస్థలాయమాన నిజశిరశీర
పోషముండె నసిముంచుచు చిత్కలంబునఁ బూరిత విగతచేతనగా
వింగి శిశుఁడును హరించి శ్యావావస్థ నడచి నిజశివరూపక విశ్వరూ

పరదర్శనాద్యదృశ్యముల యశోద స్విస్మయానందముల నందించి యను
భావములు భంజించి భృందావనమున గోపాలబాలకబలరామసహ
తులై గోవత్సవరిపాలనా బభృపగమించి వత్సానురు విదారించి బకడై
తృప్తి ముద్దించి యఘానురు ఖండించి చతుర్ముఖమాయావినిర్మిత గోగోపవ
త్సానపారణనిమిత్తమునం దాన గోగోపనత్సరూపములు భరించి విహరిం
చి ధేనుకు మధించి యమునాస్రాదుమున నుండు కాళియోరగంబు వెడలిం
చి దవానలంబుఁ గబలించి స్త్రీలమునకుఁ బలునిచేఁ బయంబు ఘటించి గో
పకన్యాసహృద్యక్షీణం బంగీకరించి విప్రభావలఁ గరుణించి గోవర్ధనాచ
లం బుద్ధిరించి సుదర్శను శాపవిముక్తుఁ గా నియమించి శింఖచూడు
జముఁ జూడి బాచి నృసింహానురు మాయించి కేశిత్వైశ్వర్యమాయించి
వ్యోమానురు నిష్ఠించి మధురాపురంబునఁ గువలయాపీడమహాగజంబుఁ
ద్రొంచి కుజ్జానస్త్రతానినారణాద్యదృశ్యతృప్త్యంబులు నిర్వర్తించి బలరామ
సహతులై ముష్టికచాణూలుల నిస్సహించి కింకన్యగ్రాధాది స్వగీనుల
హింసించి యుగ్రసేనుఁ బృథ్వీహింతుఁ గా ననుగ్రహించి క్రష్ణాచారిత్రోగీ
కరణపూర్వకంబుగా సాగింపని సమీపస్త్రియం బనునదించి నందచనుం
గీటడచి తద్దేహగతశంఖ బుధిరియించి జమునివలనఁ దెచ్చి గురునకుఁ
బుష్టు నప్పించి యక్రూరిముఖంబున గోపికల సమసయించి జరాసంధుఁ
గాంధీశీకుంఠా ఘటించి కాలయవనహిత్ర మధురాపురజనావనాపింబు
నాథమధ్యంబున ద్వారకానగరంబు విష్వక్సన్నిగ్ధాతచే నిష్ఠించి యందుఁ
నసయోగమాయా బలంబున మధురానివాసుల నందఱుఁ బ్రవేశించి
ముచికుందుచేఁ గాలయవనమయనంకల్పించి ముచికుందుంగృతానస్థాన
నాహుంఠా సభిమతించి జరాసంధుఁ బునర్నందయాత్రానిమిత్త కస్యపక్షణప
ర్వతాగోహణానంతరంబ తద్గిరిదాహంబు గావించి బలరామ సహచరుల
డై ద్వారపతియందు నివేశించి తదనుసమయంబున రుక్మిణీనామంబున
మానుషీవేషంబున దీపిండు మహాలక్ష్మీ లక్ష్మణవతి బంగ్రహించి యాభా
గ్యవతియందుఁ బ్రద్యుమ్నకుమారునుత్పాదించి జూబవతివరియించి సత్య
భామం బరిణయించి శితిధన్వని నమయించి దీపిండుదు ముత్తయు సనేక
భావన్నంపై యుపమాలగకారంబు ననుకరించుచు ద్వివీర్య ప్రతిభాటరూ
పుడై యనన్వయంబు ననునదిండుచు, సేకధర్మాశ్రయం బై యుపమేయో

ఇహుని మాయించి యనియే యుడినా. క్రష్ణాచారిత్రోగీకృతరూపాద్వయము.

సమూలంకారంబు హసించుచు భేదాభేదవాదనిదానంబై స్థరశాలంకారం
బు నిరసించుచు బ్రకృతోపరాజకంబై రూపకాలంకారంబు సనుగ్రహిం
చుచు బ్రకృతోపయోగిక్రియాధానాకృతీశ్వరూపంబై పరిణామాంబు నా
దరించుచు రసికజనప్రతిభావిలాసగృహీతానుభవంబై భ్రాతృలంకారంబు
లోగొనుచు నిషేధనచసప్రతియోగియై యపహ్నవాలంకారంబు గా
దనుచు బహుజనపరికల్పితబహూజ్జేభంబై యుజ్జేభాంబులైకొనుచు
ద్రిష్టకారమనోహరంబై యుష్మేక్షాలంకారంబు మార్కొనుచు సనిశ్చి
యూతంబై సందేహాలంకారంబు దోడుకొనుచు మహావాక్యప్రతిపాది
తైకత్వంబై నిదర్శనాలంకారంబు విడంబించుచు గవిప్రాశోక్తివిషయం
బై యతిశయోక్తిలంకారంబు దిరిష్కరించుచు సవ్యభాతీతవర్ణనంబై
ప్రతిపాలంకారంబు నిందించుచు బింబప్రతిబింబభావోపేతంబై దృష్టాంతా
లంకారంబు బరీక్షించుచు హితాహితతుల్యవృత్తికింబై తుల్యయోగితా
లంకారంబు నాష్టసేయుచు ప్రసిద్ధాధిక్యవిలసితంబై వ్యతిరేకాలంకారంబు
మొక లెన్నుచు సమాహితసాగముక్తినిలయంబై సహోక్త్యలంకారం
బు నాక్షేపించుచు దత్తుతిభలశబ్దాగ్రసంసేవితంబై వినోక్త్యలంకారంబు
సనుగమించుచు సర్థాంతరీసమాక్షేపాధిష్ఠానంబై సమాసోక్త్యలంకా
రంబు నుల్లసంబాడుచు సద్భావరమ్యంబై పరికరంబు గినియుచు నా
నాగనిధానంబై శ్లేషాలంకారంబు తౌకసేయుచు ప్రస్తుతకార్యప్ర
త్యాయససమర్థంబై యప్రస్తుతప్రశంసాలంకారంబు తౌకశించుచు
గార్యానుమేయకారణభావంబై ప్రస్తుతాంకురాలంకారంబు నవఘటించు
చు వ్యాప్తిసముల్లసితంబై యనుమానాలంకారంబు బెదరించుచు విశేష
భావగమ్యంబై పర్యాయోక్త్యలంకారంబు విడలించుచు *విధినిషేధనచ
సమూలంబై నిషేధాలంకారంబు ప్రతిషేధించుచు బరిహృతవిరోధం
బై విరోధాభాసాలంకారంబు పిరోధించుచు సకార్యసంబంధంబై విశేషో
క్త్యలంకారంబు సవమానించుచు సకారణకార్యవశంగతంబై విభావనా
లంకారంబు నిరోధించుచు విలక్షణకార్యోత్పత్తిమంతంబై విషమాలంకా
రంబు బహుళకరించుచు విచిత్రప్రయత్నసంబంధియై విచిత్రాలంకారం
బు బోనాడుచు సూక్ష్మీకారంబై సూక్ష్మాలంకారంబు మన్నించుచు

‡తావర్ణంబై-మూ.

†సమాధానాధిష్ఠాన-మూ.

*విశ్వలంకారవిషయ మందుల *వినిదినదేహి.

‡ గారణమాలింగమునై గుభాలంకారింబు ఘోషించుచు గృహీతముక్తం
 నై యేకావశ్యలంకారింబు గనపచు టిందై కానోయోగం బై మాలా
 కీర్తనంబు నినుకొనుచు నుత్తరోత్తరగుహాత్మ్యంబునై సారంబు వెలిపి
 చుచు ముఖీయు నుపాదానలక్ష్మణులక్షితంబునై జహవజహల్లహణావ్యాసార
 న్యయంబు జయించుచు వృద్ధ*నిస్తాపనసర్వనామస్థానం బై సంస్కృతిశ
 ధ్రానుశాసనంబు ననుభవించుచు జతుస్సధనాభిగమ్యం బై ప్రమాణ
 దర్శనంబు జూచించుచు, నిర్వృతవేదార్థం బై వాక్యశాస్త్రంబు శేలిస
 యుచు సద్విత్వం బై ప్రాకృతవ్యాకరణంబు గాంచుచు బ్రత్యయసూల
 భం బై షి చుంబు సవలించుచు స్థరస్రామ్యవశ్యతీపదం బై వికృతివ్యాక
 రణంబు సపహ్నవించుచు ప్రకృతివికృతిశ్రేయం బై మహానాటకంబు
 సమించుచు సమితం బై గద్యకావ్యంబు గాఢపఱుచుచు మవృత్తాపృతిం
 బై చంద్రాస్రబంధంబు ననుబంధించుచు గీతాస్వరిసహితం బై గాఢర్ప
 విద్య గాఢించుచు నర్తకహస్తలక్షణమధురం బై భరతంబు గనికరించు
 చు దనరూపంబు మిగుల వెలుంగ నసముండేని సముం బై యదరం డ
 య్యు సదగుం బై యరిభరణస్రవీణం డయ్యు సరిహరణస్రవీణం బై స
 విశేషం డయ్యు సవిశేషం బై యమానుం డయ్యు సమానుం బై యగ
 దుం డయ్యు సగమం బై వసవిహరిశీలుం డయ్యు సవసవిహరిశీలుం బై
 సోదయుం డయ్యు ససోదయుం బై శేషి యయ్యు సశేషి నై యహీస
 నిగ్రామగ్రం డయ్యు నిగ్రావేశరహితం బై యస్త్వినుం డయ్యును నర్జు
 నాధారత మెటయుచు లోకబౌద్ధస్రండు గావున గమలాలయామోద
 ఘటకత్వంబున దమోహరణపాటవ బునం బోటిల్లుచు స్పర్శవిధుండు గా
 వ్రసజగదాన్లుదకరత సమలినతారానభిమనోహరతం బ్రవర్తిల్లుచు సమవ
 త్తిగావునం బ్రియాక్రియశుల్భయోగిదండధరత ధర్మనిర్వహణధురింధరత
 నాలిబొందుచు గాలుష్యంబు ఎన్నాసరిత్సరజ్జలకపితంబుగానాహృదయంబు
 లయ ద సదనిరణమాభావవర్ణనై సీత్యంబులు ప్రాకృతవ్యాకరణంబునంద
 యస్వస్తాలంకారత సురతమృదితముదితాధ్వనికావ్యంబులయంద విరాగత
 చుచితకాంతాధరంబులయంద యసుందరత్వంబు మధ్యమకావ్యంబులంద
 సీరసత్వంబు వజ్రాదిమణిచిత్రకావ్యంబులంద నిర్భక్తత్వం బప్రప్రపదంబుల
 ద యకళావత్త్వంబునై ప్రకృతులయంద నక్రత కాంతాఘాలంక శరవిశే

‡ ఇందు గారణమాలింగం శబ్దములు తాళనమా లయనవి. * శిష్టానాం.

పార్థచక్రబలమును ఏజ్యత్యాహరవిష్ణాకణ్ణాకృష్టభన ప్రయోగం ద కఠిన
త లలనాకుచకటికటాబులయంద నీరసకావ్యతర్కోక్తికడుబంబులయంద
ప్రదోషత రజనీముఖాసాస్మృతంబులంద యగ్ధభేదంబు జ్ఞేషయంద వృ
త్తిభేద యబాకూరిజ్ఞమహులంద నిర్దయత మదనకదనకవనంబులంద
స్వఃత్వాభావంబు కేవలవ్యతిరేక హేతువునంద చాదిద్ర్యంబు మృగత్వేష్టా
మృగేక్షణమధ్యంబులంద కిళంకింబు కళానిధియంద చాచల్యంబు చం
చుబాక్షీకటాక్షుస్నేహవళురాంచలంబులంద యశస్యత యసజ్యచాపంబు
లంద యస్తనాదంబు మేఘావృతదిసంబులంద యగుణాశ్రయంబు సురత
భిష్టహారంబులంద యహిభయంబు పాతాళంబునంద యస్ఫుటత్వంబు వీణా
కలకలవావ్యభేదంబులంద సూసభంగ హేతుత నాయకకృతినాయుకాచర
ణపాతాబునంద పత్రస్పృకర్షత సముగ్రతరంగంబులంద యసభిజ్ఞనిబాధ
నంబులంద యపాత్రత యపరత నాబ్యరంగిస్థంబులయంద మిథ్యావాది
త యవైవైతవాదులంద యస్తకాశత గుప్తవైతానాగ్నులయంద వికృత
భావంబు ప్రాకృతాస్రభాషలయంద సమాధి పదబాధయోగీంద్రహాస
నంబులయంద మెలంగి నల్లలజనులు సగ్నిమాఙ్కి శుచిసుతు లయ్యుం
దానకాశిత్వ ములుంగక చుగ్రమాఙ్కి నాన్లూడకట లయ్యుం గగణులు
గాక రవిభాతి సాభ్యుదయు లయ్యు సస్తుంగతి గోసక మేరుపుడ నడి ను
న్నతు లయ్యుం గాతవ్యంబు గనక యోధచెలుపున కాంభీర్యరత్నాకరం
బులు గాంచయు భంగంబులు చలియక కుబేరపరిపున నగ్ధసంస్కృ ల
య్యుం బర్యాశ్రయంబు సేయక యుగ్రవైఖరి నిరంపమభోగిణులు లయ్యు
న్వృత్తిభేదంబు లధిగమించక యనుపమస్థైరు లై యనుగతిమోమ లై
యస్త్రస్తాపవామ లై యాగ్నితనాధువామ లై యసురస్సస్రామ లై య
త్సియవామ లై యతిశయితివినోదు లై చెలంగం బుపాలనంబు సంజా
నుటామి సమయంబున.

శ్రీకృష్ణార్చనము :—

- క. చిక్కలదొరకళ కిది యగ్నిక్యవదే యోత చెలువ ముచ్చెక్క యను
జక్కందనంబుల కుప్పగు, నొక్క సగోహాక్షి రవితనూకృత యలసకా.
- క. అందముగల తలదక్కు ల, మాదానందమున జెనుప మందీరమున గా
లిచినామతం దరిగె న, నిజితయమునారథంగిణిదరి మై.

బ. ఇట్లు వెనుగుచు నబ్బుల రెనక్షైశవాలును.

సీ. చెలులతో బంధవేషములు మేలుతనబొమ్మరిండుగాబొమ్మ పెట్టిండు సేయుఁ
దారకాగ్రహవిధితరుణులతోఁ గూడి యొప్పుగా వెన్నెలకుప్పు లాడుఁ
దననాచు నయ్యగ్రధనువులవై నెక్కి యింతులతోడ నుద్యోల లూఁగుఁ
గూర్చుకన్నయలతోఁ గూడి కుంభంబునఁ గొమకొప్ప గుడ్డనగూడ్డనండు
మొగులుచాటున* దాగిలిమూతలాడు, స్వబుష్టబాలికలతోడనగసమాడు
చంచనాదల కెల్ల నాట్లుములు నలపు, బాల నవక్షైశవారంభవేశలందు.

చ. జలదముమాటును బొలిచి చాన మెఱుంగయి మిన్న వాఁడెయ్య
† చలముననిల్చి యాచయయి, చంగ్రపిఱుదఁ దదయశేఖ నై
మలయును బుష్పదీపియలమాటునఁ గల్పకవల్లి లీల నై
లలిఁ గికురించు దోడిచెలుల నృతి† దాగిలిమూతలాడుచుక.

శ. నీలాభగవత్యశబ్ద బాలిక బాలారవిదమంతులు దిశలం
బాలా బాల రచించును, లీలకామ్రమపడుచు? దనమలేజూపుగమిక.

చ. దిన మొక్కచాఁగుఁ బెరుగుచు, వనజాయతనయన చూడ వన్నెడినర్పుణ
మనసిజుఁ డాడింపగ గవి, నన గీసిస పసిడిబొమ్మచందము మెఱయక.

చ. మదనతి వాక్యవర్ధతి సమచిరీతి ఘట్టి నర్ణముల్
పదులు గణాప వైదు నొకపట్టున నొక్కొకచోట నాలుగె
పదులు వసియ నొక్క యెడఁ బాయును నాల్గు లిపు ల్మోక్షక్షేదం
గదిసి మెలంగెడుఁ చెలియఁగాఁ బదియు న్నట నాల్గునర్ణముల్.

క. వైదర్భమీలు నెచ్చెలి, నైవర్భీక్రీడుదీక్షవైభవరసధా
లోదారకవిత యెట్లు న్న, మోదాపహ గాదు రసికపురుషుల కెల్ల.

క. పవచిత్ర తాగచిత్ర, లాడవినకవితయు విచిత్ర మొక గనుపట్టు
బదగణులు నాపము బై, యది నిరుపము మగుచు మెఱసె న్నముచూడక.

సీ. సుత్తబ్ధిశేషనాభిత్ర విధశబ్దాలులు దోషసర్వస్వ మెడల
శయ్య చుచ్చుచు సత్సాకశబ్దగఁ గ్రవిధగుణాలుల ఓతు లమర
వృత్తులు చెలువార వివిధరసానుగపవనన్దసమసనక్రాప్తు లొనర
వ్యంగ్యంబు మువ్వన్నె లమర శబ్దానైచిత్రివిశేషము ల్పెన్నమిగుల
వాగ్మలు వైసకపిఠ చెప్పగ నేర్ప, బ్రాతచమవులనొపుగారాపుబట్టి
విమలతీత్రీమాధురవిన్నయపుడు, కపిగులుకవితగురుతయుఁగాంచగలరె.

* తొంగుడు మూతలాడు-మూ. † యంబులను నిల్చి-మూ. ‡ దాగిలిమూతలాడుమూ.

సీ. సంతతసన్తానసంచారిణిగఁ జేసి నారసాహసహంసప్రజాబుఁ
విజాకర్షణత్వాచి వాణి యుతిర్వాణి వాణివోషేషమన్విజ్ఞఁ జేసి
బాధురగాధిర్వసాంశిత్యనిధిః జేసి విమలాశ్వననసాశ్చిజనియు
సర్వభారతశాస్త్రగర్వితగాఁ జేసి రమితగీర్వాణపర్వామ్ముఖులు
శల్పితాసల్పసంకల్ప (కావ్య) కథల, లలితతతులు మీఁద గల్పనలు చేసి
డిన్ది నర్జన్యమునిసతీతీలకకులము, నెలయఁ గానిది సబ్బల్పవేళయూదు.

సీ. ఊపయవేళల వాణి యురువృత్తి బహువృత్తి బోధకగ్రంథము లొప్పనఁగ నేర్పెఁ
దరువాతీయెడ భరాధిరరాజనందన మహితాగమోక్తిమర్మములు తెలిపె
దాఁపిమ్మట రమాతరళాక్షి రత్యలంకారశాస్త్రములు పోకముగ నేర్చు
నెడనెడ రల్పిత నెరఁగూ పన్నగరాజు శబ్దరహస్యము చుక్క బలికె
గొఱిమివ్యాసకణచరకపితృజైమి, నులు స్వనిర్మితదర్శనములు నొడివిరి
మూఁడుమూర్తులమున్ద యోగ్యుల తండ్రి
యొకమునఁ బ్రోచిగాఁడు నియ్యబ్జముఁకె.

క. చిదువులగని నన్నాయన, చదువులు గ్రహియింపనేర్పు నవిత్తులనుజ వాఁ
జదువులు నాకల్యణులుగఁ, జదివె ననుచు నర్జునులు చలువఁగవలెనా.

వ. అంత.

మ. గణుతిపక్ష స్మరణీపనోషధి యనంగల్పస్తూతాశ్రావరూ
ర్పణసర్వోపహ కామదైవతసపర్యావాహనాకారంబా
క్షిణ మబ్జాస్త్రజగల్గయ్యావివశకృత్సామోహనాస్త్రము భూ
షణనాకల్యణసమాసవేష మయు యోనా నూనసూ బొప్పెడికా.

క. ముంగులరంగు లలినడె, నంగనసాలిండ్లు మిట్టలై కనుపట్టె
లంగముల మెలుగు లెక్కెను, శృంగారముతోడఁ జెలికి స్థిరము గదిరెకా

సీ. నానాట నవయూవనపుంబూదోటలో రహిమిచు మదనాంకురంబనంగ
ననుపమనవయూవనాంబుజలరాశి లలిఁదేను పవడపులతేన యనంగ
సరసలావణ్యవన్నాకాలఘనవాటి రంగుమీఁదఁ గ్రొత్తలు గనంగ
సలితస్నానంపునాన దీటి లనిచు సననూముఘనిమోహనాస్త్రమునంగ
బాలశశిరేఖ దిసదిసూ బోలి నెగడి, మోఁయుఁ గితలంతకంతకు మిట్టటముగ
వరుస సంపూర్ణభావత పజులకరణి, నమగ గానిది సవయూవనాగమమున

మ. తెఱ్ఱపై బొల్వము వోన బొల యతిదీప్తిం జూడఁగా నొప్పె వా
 యెసాంపు గదపెంపు మేనుజిగి యుద్దీప్తి నెన్నెత్తము
 స్మరిపంపున్నదలిగు పాదములయొప్పుం గొను లేమి గనక
 టొనాముక జరిపింప నమ్మరునిచే నొప్పారుఖడ్గం బనక.

సీ. కుటిలప్రచారము ల్కుంతలంబులఁ జొదఁ జపలభావము నేత్ర సరణిజేరె
 గంకనాంగిత్వ మేర్పడ ఫలమున నుండె నతిరాగవిలసనం బధర మంటం
 గతిసత్వమెల్ల నొక్కటఁ గుచుంబులఁజొదఁ బట్టనీడమి నితంబముననిలిచె
 కలుము తెఱుంగముల్ గొనఁదీగె వనించె జాడ్యంబు నడపులజూడననురే
 ముఁప మెల్లను సిగ్గులో ముడిగికొనియె
 *గుత్తెఱుంగమి యలనాభిఁ గూడికొనియె
 నెలత తనబొల్వచేప్ట లన్నియునుఁ దన్న
 బొయగుండఁగ నొప్పె యూవనమునగుదు.

చ. అలరునసంత మబ్బినపు డొ నొకకొన్నిదినంబు లింకై మా
 కలుములు నప్పడు న్నమత్తై కీకొఱగా మని ప్పొవంగు లా
 జలజడకొత్తిపానజలజూబులు కైకొని పూజనల్పు న
 య్యలరు లనాగఁ బాదసఖరాంకురము ల్లనపల్లు నింకీకె.

త. జిగి వప్పి చుక్కగమి యూ,మగునపదనఖాలింకీడ మాల్కనలేమిం
 బగ లుడిగి యుండుటం గడ,గగనములో డాగి రేయు గననగుట్లుక.

సీ. నిమిశ డెఱుంగని చిగురాకనీట దెంత,తొవడిన పర్ల రాగమ్మరాణయెంత
 సొగసుఁజొదామరఁ సొగపుచూఱకొన్న,వనితపదములతో పాటినచ్చుట్లు.

చ. నెడనినకాడసంపదల తెంతయు గ్రక్కుచు వాచు టంది తా
 రుమిని వేతకొంతలకు నోర్పుదొన ల్కులమంపుగర్భముల్
 జడిమి వహించె గాన సతిజంఘలతో సరిగాఁగ నేర్పునే
 జడమతు వైననారలకుఁ జక్కఁగఁ జక్కునె సద్విచారముల్.

క. సోనిజలోచనజంఘల, సధివత్తు మటంచునచ్చి శిరములపా వై
 యిరుగడలఁ గట్ల పాత్రై, కరఘలు కడు నొగితై దగనిసాహస మగునే.

క. వృదుసవ్వు మాఘర్యా,నృద మై చేలిజంఘ రసము చాలఁగఁజలుకు
 వృదుపవ్వు మాఘర్యా,నృద మై యలరాఘ రచనవడుపు దలిర్పక.

- క. పారలేక సరస నెడలక, పరస్పరవితతితోడఃపర్తింపక యి
ద్ధరమై బడి తల్పక్రిందై, పరగిన సరిరాదు రంభ పడఁతితోడలతోఁ.
- చ. తెలివితొలుగఁ బోసికొని తద్దము నాకులపాటు దోషఁగా
జలములు నెప్పుడు న్నిలిచి సర్వశరీరము భూతిలిస్త మై
వెలయుఁగఁ బుట్లఁ బూలుఁగొని వేసరకెప్పుడు మోచ దాఁ దపం
బలవడఁ జేయుచున్నయది యర్కసుతోరుతులాఃఃః.
- క. అతిమృదు వగుసతిమూరుల, సతికఠినపుంగరికరంబు లారసి చూడ
న్మృతి రావయ్యెఁ బ్రతీపమిహిత మడ్లా నుపమ నుడువ నిలఁబ్రాజ్ఞులకుఁ.
- గీ. పూర్వపరమాపమంజుసూక్ష్మిఁ గాంచి
చెలువకటి పాణిసీయంబుచెన్న గాలిచూ
బృష్ప నిపులాతిహృద్యసద్వృత్త మగుచు
వేదపాదం బనా మదివేడ్కఁజేయు.
- క. నీల తానొబ నయ్యలి, నీలాలక పిలుదురుచినె నిజించె నిలఁ
వేలాతిగసర్వాంగ,శ్రీలక్ష్మ శ్రీగెలిచె సవతిచ్చివక మమరణ.
- సీ. దిరదిరం దిరిగెఁ గుమ్మరసాదె రవిజాతపిలుదుతో మురిపంబుఁ జెరుంగవచ్చి
నప్పటఁ బడియె మానక పైకతంబులు చెలిజనునంబుతోఁ జెనకవచ్చి
బలుగిరిదుర్గంబుపా లయ్యె భారణి పైదలికటి సరిపడఁగ వచ్చి
రారాపిడులఁజెందె దోరంపుటద్దముల్ పాలెతిశ్రోగోచ్చాయఁ బూనవచ్చి
గండ్లఁబడిపోయె సరదంబుగండ్ల ముగుచ
కాంచికాసానగరిమంబు గనఁగవచ్చి
పరుషవిషమత్వములు స్రాసఁపాటు తమకు(?)
దలఁపనివి(లేవు) బాలానితామసకు.
- క. అరుదైన చక్రవర్తిత, సరసుల సమానసతి గలదు చాలుదు మనియో
కరము భ్రమంపడి తిరిగెను, దరుణిమణినాభినదృశతకు సుల్లేపుడుఁ.
- క. లలనామణివక్షంబునఁ, గలిమియులేమియును నెఱుంగఁగానినడుము దాఁ
గలదని తెలియఁగఁజేసెఁ, బలునాభీగహ్వరంబు పరిదృష్టం జై.
- క. గూఢాగూఢవ్యాగ్యము, రూఢిం గనికసము లమరురుచులు దనర్చు
ప్రాథమయోధరమధ్యము, ప్రాశులమతి సమ్మదం బపార మొనర్చుఁ.

ఉ. ఆరముఁజేసోముఁజేసుచున్న యుగాంతరసేమం బుట్టెన్

గారనపులుజు లనంగి గానగవయ్యెన ముద్దుగుల్లు నూ

గా నది నిల్వఁగా నయినయమ్మతనిమ్మ మనంగ నొప్పుచె

ల్పాలెడు నాభిగహ్వర మయారె మృగీదృశ్యహృదయైఖికా.

క. అరయఁగమనమున్ దివియుం, బరిమాణువుఁ గలదిటాచు, బరికించిన వే
హరిమధ్యనశుము సంతయ, నరమాన్వద హాటసోల్లు వాటిలు నునమలే.

గీ. వారుతర మైననాభిశృంగారసరి

రసము పెల్లుబ్బి కుచమహిగ, ములసాటి

పాటునూఁగారుజాలుడై బయలుపడెడు

కనడు లనమించె మున్నెభుల్గుచులముఖకి.

మ. లలిశృంగారరస్య వాహ మొసంగి లావణ్యనన్దాగమా

కలనోచ్చాతనభిరంగములు వేరంగ దాడక బెల్లుబ్బును

జ్వలితేనీమయ బుద్ధువద్యయము నోపన్దించె నయ్యుతి మే

ల్వలిచఁదోయి నెఱుంగు లుల్లసిలు భావ్యద్వాపహుమూలాలి మై.

చ. అరయఁ ద్రి వేళికాజల మనంగుడు గ్రుక్కఁగ జన్మసంపు మే

ల్పిరి కడు సొచి జిహ్వ నొగి బెల్లు(గు)డై డి వనల్లు గుల్పు నా

సురినడి జొచువో దోడక నొప్పెడు జా లనఁ గాన నయ్యెడు

స్వనిహరిసీలమూక్తకసువర్ణనిబద్ధనిభూషణస్రభల్.

క. అప్రకృతభూభవాదుల, కప్రకృతం బయ్యెఁ జెలువయ్యపుగున్దల్

అప్రకృతితయున్దప్రకృతత, యాప్రకృతపుజన్నదోయి నెసయున్ద్రుమమునన్

చ. కిలయం ద్రునాద మొప్ప సథికన్ద్రుట మై మధురత్వ మొదల గే

సలపరుష్యాభావహాబధము మీఱ సమస్తభూషణ

వలులు వల్లిర్ప సర్వరసవాసితఁ గాన్యమునాఁ జెలంగు నె

చ్చెలిచినుదోయి క్షేప్తలీనుఁ డేకొని మానమహో విసంధికా.

క. ఉరుకుచభూభరపతికి, గోఘటములు మిశ్రమయ్యెఁ గనకలకమున్

పరికింప సమతల డైకొనె, నరులును సఖిభావ మందె నరుదు తలఁపన్.

క. అరిగజకటదారణమున, నురుసుమనఃపంక్తిపోషణోదారతచే

బురణించు మొసలు సూపుచు, దరుణోపక్షోజభూమిధరరాజు కడున్.

ఉ. శంక యొకింత లేక చెలిచక్కనిబాహుల సాటి కేగఁగా

బంకముఁ జెడి కంటకులపా లయి లో బలులేమిఁ జెడఁ గా

- బంకజనాళి లట్టగుట వాని హరించు శుచిత్వవృత్తిచేఁ
గొంకక సత్వభంబు గొను క్షామిగల్గినహంసరాజయుఁ.
- చ. వననిధి బుట్టి సస్మణినివాసము నై హరికేలు నట్టి యొ
ధసపతియిల్లు సొచ్చియు ముదంబున మంగళసూత్ర నైభవం
బునఁ దనరారనై నని పూనిక శంఖము చామకంత మై
ఘనత వహించి కాంచు మణికాంచనమంగళసూత్ర సంపదల్.
- క. నిటలాక్షుఁడు మూలంబున, నట హరిపత్రంబుమీఁద సమరుటకతన
స్వభులము శలము గాంచెన, బటుగతిసేయించుమకభావముగొనుచున్
- చ. సదసిరుహక్షిదంతములసాటికి వత్తు మటన్న గుండము
ల్వరియునుగా నిరంతరము వేసరి చీకటిబాదిగుబులు
జొరఁబడి వాఁడుగా మిగులసూత్రముల స్పరిగట్ట స్తుక్కుఁగా
పొరిఁబొరిఁ గందుగా నెఱయ భూరికుచారతరద్దు సేమలన్.
- గీ. *అక్షయంపుగుణస్ఫూర్తియమరేనేని, శివ ములులేనిగుంభంబుఁజెంచేనేని
తరణిసదనముద్వలదంతపంక్తి, యాభిరూప్యంబు గాంచు ముత్యాలబంతి.
- ఉ. పంచము లంట మే నిది యపాత్ర మటంచు వనాగమాంతిశా
భాంచలవృత్తి నై చివు రుపాశ్రితమాధవసంగఁజైకర
క్త్యంచిత మై పథూటిమధురాధరతం జని చెందుటం గదా
కాంచెను సద్విజన్మపరికిల్పితసంతతిసంగసౌఖ్యముల్.
- సీ. జలవాసతపస్తై(స)జలజంబులకుఁ గళాధరునిరాకకుఁ బ్రమోదంబు లేదు
లలి నట్టితప ముత్పలంబున కగునేని మిక్రినై ముఖ్యంబు మిగులుచుండు
గలదు భిక్షావృత్తి గండుదుప్తైదలకుఁ బొయిత్వి మెన్నఁడుఁ బొయకుండు
గగనస్థిప్రశం బగుచకోరంబున కెన్న దోషాకరునింపు గడురుఁ
గాన చక్కని కాళిందికన్నగవకు, నెన్ననివి సామ్య మేగతి నెనయఁగలవు
ఎక్కికప్తంపుఁదపస్తైన నిలవిగుణత, గన్నఫలమిచ్చననుమాటగలుగు టెల్లు.
- గీ. నిమలబంధవరలోకనిస్సప్రసాద(?) ,లమలమాధుర్యరసనైభవాస్పదంబు
లగుచుఁజెలువారుకాళిందిసాగసుఁగన్న,లన్నలోతమ్మలోయవియజ్జములకు.
- సీ. చానకన్నులతోడిసాటిఁబూసఁదలంచి బ్రమసి బేడిసలు గాలములఁబడియె
జెలువయక్షులతోడిచెలిమి సేయఁగవచ్చి పొందమి మొత్తముల్బురదబడియె

ముదితచక్షులతోడ మురువు సూపగవచ్చి కల్వలు నీళ్ల(లో) ముళ్లబడియె
మానిని నయనయుగ్మంబు జోడని లేటికొదమకన్నులు భీతి బెదరుపడియె
రమణీరమణీయతరపీక్షణముల తేట, లూనబోవుచుమదిరంబులూతలబడియె
బొలతి చూపులచెలువమ్ము బెళుకు లొలయ

గోరి తేటులు చికిరంపుగూడు గొనియె.

గీ. చన్పకమునువ్వబువ్వనుసరవిగూడి, యింతిహ్రాణంబునకు సాటి ననయలేక
వంతనంతంతకునుదలవపుగాగఁ, బాడుటలుచూడమే ధరొందుడలమున.

చ. ఎదుట మెలంగువస్తు వొకయిచ్చుక కన్నడనీని మైలతో
నదనున బెట్టు తెల్పులకు నబ్బదు నిల్కడ లేదు మార్దవం
బిది కొఱగాదు జన్మ మని యెంచి రత్నిస్థరదర్పణంబు ల
వృద్ధవతిచెక్కు లై యెపుడు మాననితేట మృదుత్వముం గొనున్.

క. సవనవరోచిర్నిచయ, ప్రవణము లగుకుందరదన శ్రవణంబులకు
ననవ తనుచు బల్కు దగునా, సవతను సరిగాక మెలంగునవసంఖ్యనిలన్.

చ. చెలి చెలువంపుగగ్గములశ్రీ హరియింపగ నేల వచ్చె శ
మ్ములు లకటా వివేక మొనగూడక యయ్యసరాధ ముత్కటం
బిల నొనగూడె వాని కది హేతువుగా జను లెల్ల నిష్పడున్
సలసల గ్రాగునూనియల జాలగఁ జాలగ ముంచి యెత్తుటల్.

క. కలకంఠిమృదుకటాక్షా, చలరమృద్యుతులు నిండు శ్రవణద్వయి యొ
ప్పులు నించు*చీరసంబున, విలసిల్లెడుకూపయుగళివిధముం గొనుచున్(?)

చ. జలమరుప ద్దనీలజలసంధవక్షైరవఖంజరీటప
క్షులిహరిణాక్షమీనహరిణాంకపతశ్చల దృష్టిమాత్రనే
తొలగఁగఁజేయుఁ గన్న లని తోయజనూతి నవాఖ్యసంఖ్యల
న్నిలిపెను బార్వ్యయుగ్మమున నేర్పున నా సతివీను లింపగున్.

ఉ. తియ్యన కాని యొండు మతితీ రొకయింతయుఁ గానరాదు నే
నయ్యలివేళికన్బొమలయందముఁ జెదనటంచుఁ జప్పనై
యొయ్యన జెండు గైకొనుచు నుండు మనోజునిచేతిసింగిణీ
యెయ్యడఁ బిల్లపిల్లతర మీచుకయేనియుఁ జేగఁ జెందెనే.

క. కనఁ గన మిగిలెడుమధురిమ, గనఁ జెలికన్బొమలతీరు గానక మరుచే
ననచెఱకువిల్లు స్త్రాణము, గనఁజాలక కాదె నిలుపుగన్నులుపడియెన్.

- క. పుష్పమనాటినిశాపతి, కన్నియనమ్మోముసాటి గనలేక కదా
సన్న మగుఁ దజ్జయంబును, మిన్నా ఫాలంబు గాంచు మెఱుంగులబలిమిన్
- ఉ. తమ్ములమేలు పూసమిని దక్కులవెన్నెల మేనుపోకిన
న్నెమ్మివహింపమిం గలుగునింద తొలంగఁగ నిండుఁజంచుకుం
డెమ్మెలతమ్మియుం జెలువయింపులనెమ్మొగ మాచుఁ బూనెఁ గా
తమ్ములమేలు మేల్పొగనుఁ దాలుచు లేనగుతేటవెన్నెలన్.
- గీ. సవతు గనఁడయ్యె బూర్ణదోహకరుండు
బహుబుణగిస్త జలములు వ్రేలియకాపు
పరిహృతాశేషదోషమై భవ్యకాంతి
వైభవము గాంచు నెచ్చెలివదనమునకు.
- క. ఎన్నఁ బ్రతిబింబభావా, వన్నం బగు ముకురమునకుఁ బాటిలు నేలా
*గన్నన్న సమత బింబత, గొన్న వికర్తనతనూజగొనబుమొగముతోన్.
- గీ. కాంతివారాశి యగుభానుకన్యమోము
జగి యొకించుక యప్పుగాఁ జెంది యొక్క
రేయి చెలువొంది యది దీర్పలేమిఁ బొడము
పాపము కళంకమై విధుఁ బాయకుండు.
- గీ. బహుళపక్షపాతభావితఁ డైనట్టి, చందమామ జడుఁడు సాటి యగునె
సమతఁబూని శాస్త్రసర్వస్వవిదురత, వఱలుచుండుచెల్వ వక్రమునకు.
- చ. పగ లిది రేయి నాక మఱి పక్షవిభేదము గాంచ కెప్పుడుం
దగులు మహోదయస్ఫురణఁ దొక్కిను నర్కునికూర్చిపట్టి మే
ల్పొగమలనెమ్మొగంబునకుఁ జొప్పడునే సరి యుంచుఁ బల్కఁగాఁ
దొగచెలికాని దోషములు దూఁకొనువానిఁ గళంకభావితున్.
- క. కనఁజనియె ముకుర మిందుఁడు, కొననవ్వంజనియె మాఱుకొన్నంజనియెన్
వనజంబు గాని నెచ్చెలి, గొనబులనెమ్మోము సాటి గొన విజ్జగతిన్.
- గీ. ఆమగు బింబానుబింబైకృ మరసిచూడ, నరుదుబింబానుబింబులకై కృపృత్తి
కంబుకంధరముఖదగ్ధణంబుతోడ, నైక్యమొనగూడఁ జందున కబ్బురంబు.
- ఉ. సాటికి రానినీలములు సానల రాపడఁ బాఱుఁబోతులై
తేటలు పోయె మేఘములు దీనత మొట్టలు (వెట్టె) జామరల్
గాటపుఁదెల్లఁబాటాదవెఁ గప్పడఁ బల్కఁగఁ కేకిఁఫముల్
పాటలగంధికోప్పసిరిప్రాభవ మెన్నఁ దరంబె చూడఁగన్.

*గంగన్న సమకలింపక — మూ.

- గీ. అఖలసుమనశికదంబకాభ్యర్థితంబు, నీరజా ప్రతనూభవనీలకబరి
దాసనవలించునేగతిఁబూనవచ్చు, జగముకై నీరములు, మోయుజలవహంబు.
- క. అమరెడుకీర్తిడ సగ్ధర, కొమరుమిగులు పిఱుంచు దలఁచ గొనబగువిప్రులే
కమనీయతెనువు చవలే, రమణీమణి యకార వృత్తరత్నాకరమే.
- క. చలమా సుధ కధరము చం, చలమా కనుదోయి కుచము చాలితకనకా
చలమా నైపుల్యజితా, చలమా జఘనంబు ఘనము చానకు నెన్నన్.
- క. రాకాచంద్రుని నగు నా, రాకాంతమొగమ్ము కెంపురావికేమే
రా కామినియధరము చిగు, రాకా పాదంబు సురుచిరాకారమునన్.
- క. †నాకము నగుఁ గౌనమ్మై, నాకము(జగి)గుబ్బ యలపినాకము బొమ యా
లోకముల సుదతి హరిణా, లోకము నిండించు చార లోకము మెచ్చన్.
- క. ధరమా కుచ మాబలుఫణ, ధరమా నూఁగారు ‡నీరజాయకధారా
ధరమా కచంబు స్వర్ణవి, ధరయాధరమా మెఱుంగు ధరణీజఘనకన్.
- సి. ఇంపాకుకీర్తిడ యింద్రీనీలముఁజేయ మధురంపు మోము పద్మంబుఁజేయు
ముత్యాలసరిఁ జేయు ముద్దురద్రశేణి రుదీరంపుమోవి విద్రుమముఁజేయు
శంఖంబుఁజేయును జక్కసికంధర గుబ్బలు బంగారుకొండఁ జేయు
భూమిచక్రముఁజేయుఁ బొందైన జఘనంబు తలరుమధ్యమృగసంతంబుఁజేయుఁ
గలికిపాదంబు పద్మరాగంబుఁ జేయు బాననిలువెల్లఁ దప్తకాంచనముఁజేయు
నెలఁదిఁగొనినూడుమాటలు పేయునేల, రమణిలావణ్య మొగినముద్రంబుఁజేయు
- సీ. జలధరమాలిక జగజంపుకీర్తిడ చంపకమాలిక సరసనాస
భ్రమరవిలసితంబు కొమరారుకనుదోయి మత్తకొకిల యగుమంజుగళము
శిఖిణి యైమించుఁ జెలువౌ రదశ్రేణి సగ్ధరయగు గుబ్బచమ్మదోయి
యనుకువిమృశ్యాల యగును దనూమప్పి మత్తేభగళియగు మంజుపదము
లలభుజంగప్రియూతమై యారు దనకు, బంధురంబయ్యె సర్వాంగభవ్యలక్ష్మి
యరసిచూడఁగఁబంకేనుహస్తపూతి. విశదలావణ్యమహిమసద్వృత్తమయ్యె.
- సీ రమణిలావణ్యంబురాశిలోఁ గనుపట్టుఁ దేటులగుంపులు దెలివిమీఱు
మువ్వన్నె చందురుల్ ముద్దులమోసము ల్పుషీరము ల్పుంపెంగ సొంపునింపు
ముక్తాఫలశ్రేణి మురువంపుఁబవడంబు శంఖంబు గుబ్బలు ల్పురసనాశ
లందంపుఁజగురులు పొందైనజలనీలి బలువైనహాగము నిబ్బరవుదీవు

† కాద్య మొగము—మూ.

‡ నాకమనగాకా—మూ.

‡ నీలధారాధరము—మూ.

లబ్ధురపువరపులీ నెడునట్టిరంభ, లరిదిగావించు కూర్మంబు లధికమ్మడుల
పంకజాతంబు లసమానభాసమాన, కాంచనచ్ఛాయ నెపుడొదవించుతీవె.

వ. ఇట్లు నిండుతివ్వనంబున దేవాసురమనుష్యలోక కాంతాదురాపకామనీయు
కలక్ష్మీలీలాయతనంబున సర్వలక్ష్మణైకలక్ష్మ్యంబు నగునమ్మోహనాంగిసింహ
లవిద్యావిజ్ఞానవిమలాంతఃకరణ యని విశేషించి సకలజనపరమాహ్లాదైక
కారణం బగుసంగీతకాస్త్రంబున మిగులఁ బ్రవీణ యగుట యారసి యారసి
కనీలవేణిముఖ సఖిజనంబులు తద్విద్యాపాలవంబుఁ దలిదండులగు ఛా
యాసూర్యులకు డెందంబుల కమందానందంబుగాఁ దెలుపం దలంచి యొ
క్కనాడు.

సీ. మేటిమిన్నేటిపాన్నీట మజ్జనమార్చి చిన్ని వెన్నెలవన్నచీరఁ గట్టి
పొంగుసిబ్బెప్పుడెన్ను బొంగరంబులమీఁదసాగమగొంబట్టుకంచుకము దొడిగి
నెఱికప్పుసిరి నొప్పు నెఱిగొప్పు చెలువంద నందంపుఁబూదండ లమరఁజాట్టి
రిక్కరామొక్క పెన్నిక్కు చక్కఁగఁజేసి చొక్కు నెన్నుదుటఁ జేర్చుక్కఁజెట్టి
కలువగమి కెగ్గుగలిగించుకన్నఁగవకఁ, గలికి కటిగిద్గమిన్నులకాటుకయిడి
యలరు నాణిముత్యైపుసకులఱుతి నిలిపి, తీర్చి రీతి వెలఁదికిఁ గూర్పు చెలులు.

క. కాయమ్మున నాధరణి, ‡కాయమ్ము సఖిజనంబు ఘటియించుచునన్
మాయమ్మే సాటియగు. న్నాయమ్ముకు మిగులు సవతు మాయమ్మనుచున్

వ. తగనంతరంబ.

క. విచ్చేయును నీవిద్యకు, డచ్చెకువడి నేడు సత్సభాన్వితంఁ దగుచు
నైచ్చనిశేలుపు విలిచెను, ముచ్చటగా నీదుపాట మురిపముచూడన్.

వ. అని విన్నవించిన.

ఉ. వచ్చె సఖిప్రియత్నమున వారిజలోచన వెన్న ముందటన్
హెచ్చు కదాదిభారమున నెమ్మెలుకొ నొగిఁగుల్కఁ గొప్పుదా
లొచ్చెము లేనిచీకటుల నుప్పటిల న్వడి బెక్కు మోమునం
దచ్చపుమొల్కనవ్వు జగి నందపువెన్నెలచాయ లొల్కఁగన్.

డి. కాంచెను గాంచకాంగి దమఁగాంచినదక్షు సమస్త విప్లవో
దంచితదక్షు వాళితజనానవదక్షిణవిస్ఫురత్కృపా

*దొడివించితివె—మూ. ‡జరెసిగ్గు—మూ.

‡కాయంమ్మునసఖిజనంబు సంఘటియించెన్—మూ.

సంచితపీఠ్యః బ్రాగ్యచపసారతనూచుచిదున్నిరీఠ్య నా
కుంచితసద్యపుస్త్రితయగోపనపఠ్య హతానపఠ్యనిన్.

చ. కని కర మొప్ప మొక్కినను గన్నియ నాదరణాను *వృత్తితోఁ
గనుఁగొని తన్మనోజ్ఞముఖకంజము రంజల సత్కరంబుల
న్నినుఁడు కవుంగిలించుకొని యింపుగ మూర్కొని తచ్చిరోజము
ల్గునుపడదున్న చిట్లను నపారకృపారసవార్ధిఁ దేలుచున్.

సీ. పవడంపుదీవె రా బంగారుబొమ్మరా పొడతెడురాయంచబోడ రావె
గుణరత్నరాశి రా గొనబుఁబూబంతి రా కొమరొప్పుచుద్దులగుమ్మ రావె
యతివమేల్బంతిరా మంచాలకుప్ప రా యొట్టపైనకొక్కారుమెటువ రావె
యప్పచ్చికొండ రా యతనువాలమ్మ రా సొగసైన చందురుసోగ రావె
బ్రాఁతి యైనట్టి నాతఁసఃఫలమ రావె, లలిత మైనట్టిసవకల్పలతిః రావె
రాణగించిననాయంటిలక్ష్మిరావె, తలఁపులొనగూర్చు ననుఁగన్నతల్లి రావె.

ఉ. బంగరు లీనుచూపు గలబంగరుబోటికి నాటియైన మా
బంగరుకొండ నచ్చెఁ గులపాననసద్గుణవాధి వచ్చె నా
కొంగువసిండి వచ్చె మదఁ గోరినభాగ్యము వచ్చె వచ్చె మా
ముంగిటికామధేను వని ముచ్చట దీరఁగఁ బల్కి వెండియున్.

క. తల్లివి గద కన్యామ. తల్లివిగద సొగసుఁగులుకుఁదనముల సిరి మే
తల్లివి గద సుభూతుహ, వల్లివి గద మమ్ముఁబోవ నల్లినిభాంగీ.

క. ఒప్పులకుచ్చా నినుఁగ. న్నప్పటినుండియుఁ బ్రమీద మనుజలరాశిం
దప్పక మునుంగు నాకుం. జొప్పడె నభ్యుదయమెన్నఁ జోద్యము జగతిన్.

గీ. అమ్మ నినువంటిపట్టి మీకబ్బెఁ గాన, చాయచాయకు మర్యాద

— (ఇక్కడఁ గొంతగంధములేదు) —

దముల్పాలఁ దనర

కేయవాక్కర్తి యను పేరు గీలుకొనఁగ, వీణ వాయించె నవ్వేళ నేణనయన.

గీ. తత్పదముభాతి మంగళార్థంబు గీతి, కది పరాశ్రవచించుట నంచునెన్ను
శాస్త్ర మంగీత మగ్గితశాస్త్రవేత్తి, కబ్రమేభావిసన్దం (గళార్థ) మగుట.

క. రూపవతిగీతిభూషణ, దీపితమై మెచ్చుగాంచుఁ దీవ్రం బువమా.

క్షేపములు వడయునని సభ, నాపాదించుచును మోదమృదీరి నిబుధుల్.

ఉ. చాయలు వేయు గల్గునెఱసామికిఁ జాయలు వేయు రిక్క రా

చాయలచాయ జెం సాతవతన్ ఘటిల్లె మే

ల్పాయలకెన్న మిక్కుటపుఁజాయఁ బ్రవర్తిలె ముద్దులాఁడి యా
చాయకుమారిగీతి (గనె) సంగతశీతలమానురీశుఁజిన్.

వ. అయ్యనసరంబున విశ్వంభరానిర్భరభారాయమాణ దుర్మానకంసాదివృశం
సదు (ప్రసర్పగాదుడ) మణి యగుశ్రీకృష్ణదేవకీపటయాదవశిరోమణి నిలఖ
చంద్రబింబకుక్చుంది కాడంబగంబున నిజనయనజేవంజేవంబులకు సంజేవనం
బపేక్షించి పిరించినభావధి యగుద్వారనతీపథంబు నాత్మశరణపూతచరణ
(సరోరుహ) విన్యాసంబున ధన్యమూర్ధన్యంబు గాఁ గట్టాక్షించి తత్కటా
క్షసమాక్షిప్తగౌరవ పరభాగసందానిత మహాభాగపతిద్విగుణితహరినామా
నుసంధానబంధురశోమహర్షాశ్చక్రంకుక సముదంచితసర్వాంగనయను

సందామృతధారాప్రవాహంబున సవగతమోహాదిదోషపంకాంతరిత

తాలఘూశృతంబు నణుపరిమాణంబు సతశరణంబు దేలియాడ మగిడి
సత్యలోకంబు స్వాగోకవిషయంబు చేయుం దలంచిన (జగ) డంపుకూటిజడ
దారి గ్రహరాజగ్రహరాజంబు సమీపంబున సమీచీనతానధీ చీనతదనూ
నవీణాగానామృతంబు కర్ణకూపంబులవిండానబ్బురపడిచేపడిన వీణియవదలి
కదలక మైమఱచి పరచితిహ (?)ంబునందె(న)నిమందపడి (?) డెందంబు
ననంబు గాక మసల మెల్లమెల్లనందేర్చి కూర్చుండి శిరంబుఁ గంపంబుతోఁ
గూర్చి తర్జని నాసికం జేర్చి తనలో నిట్లని విత్కొంచె.

ఉ. ఎక్కడిలోక మేఁ గనని దెక్కడిగానము (నాకుఁ గొ)త్తగాఁ
దక్కిన) దిట్టిగాన మొక తావున నైన వినంగ మృగ్య మ
మృత్యు యిదెంతచోద్య మహాహా ననుఁ జొక్కఁగజేసె వద్దిరా
యక్కమలఁక్షకీర్తనమునందును డెందము డింద కుండెడిన్.

క. జౌరా మును వింటిఁ బయక, సారావారజకు నాటి (పద్మాక్షి కుమా)
రీరత్త మయ్యె సూర్యున. కారాఘోషాఘోష * నీలయతులాంశం బై.

క. అక్కన్య సుతలవిద్యల, దిక్కులఁ జనసాటిలేక దీపించును జెం
పెక్కు మిగుల గీతములన్, లెక్కింపఁగరాదు మాధురీగుణ మనుచున్.

క. ఆతరుణి యిపుడు తండ్రికిఁ, జేతం (బిగురొత్త సేవసే) యుగఁ బోలుం
బ్రీతిగ నెచ్చెలిఁ గనుఁగొన, కీతటిఁ జప వాకు డెంద మెనయ దటంచున్.

వ. ఇట్లు హించి.

సీ. సంగతతత్పురుషవదనిష్ఠాన్పూర్తి సభిరాదుహానినీయం బనంగ
సిద్ధసాధ్యవిశేషబుద్ధస్వరూపతః కాక్ష్మతవ్యాకృత (ఫక్తి-యశఃగ)
జ్ఞాతాత్మరీతి నిర్ధూతాంజనాత్మత సాధ్యలంకృతివిశేషం బనంగ
సంశ్లిష్ఠికళావ్రీశ స్త్రీరచ్ఛానత సరసాంధ్రశబ్దశాసన మనంగ
నరుగుదెంచెను నారాయణాభిధాయ, కావ్యవర్ణమనూత్తంశకాభిధాన
చతు స్వరస్వరవిశేష, హరిమహాతికరుండు తుభాకరుండు.

సీ. చంద్రోపరి సితాభజలవాహరేఖసాః దగుఫాలగోపిచందనము దనర
నైరావతాలింగితాభాప్రకాశబలతాలినాః బసిడిజంద్యములు మెఱయ
సగ్గికాశ్శీరకింజల్క సముదయం బన జటానమితి వెలుంగఁ
గలభౌతనగమధ్యగతనీలవేదిక నాఁ గటిఁ గృష్ణాజనము దనర్పఁ
గల్పకస్కంధపరిగద్ధమనతమాల, వల్లి యన వీగ భుజమున వన్నెమీఱ
నలుదిశలమేను తిఱపివెన్నెలలుగాయ, వచ్చెనారమఁడవ్విభావసునికడకు.

తీ. యారమునుండి రా ముడికిఁ దూర్లము బంగరుగద్దె డిగ్గి బ
ల్గారన మొప్పఁగా నెమరుగాఁ జని భక్తిభయాద్బులంబు ల
వ్వారిగ సందడించుమది వారిజబంధుఁడు సాగి మొక్కిల్కఁ ద
చ్చారుపదాంబుజాతములు సాధుకరద్యుతు లంటి రాజులన్.

.క మొక్కినఁ *జెయ్యలసాకిరి, మక్కువఁ నైగుచ్చి యెత్తిమది ముదమలరన్
లక్కలహాశనమునినగు, మొక్కలుచొక్కటముగాఁగ మొగయుననమరన్,

క. దీవించె నీకు దుర్లభ, మేవస్తువు లేదు దీవ నిడకుండఁగరా
దేవస్తు వక్షయం బగు, నావస్తువు నీకుఁ జాట్ట మిగు నిజ మనుచున్.

వ. ఇట్లు భావిశంభంబుఁ డెలుపు పలుకు పలుకు తొలిపలుకులగమికానిగాదిలి
కొడకుం గడగననివేమక గడలుకొన ముండట నిడుకొని వచ్చి యచ్చె
రువులకు నెలవగు తన నెలవునకుం డెచ్చి దచ్చిదిక్కు లగ్రంపుఁ బచ్చిన
న్నెలలు సొగసు ముసుంగు లొసగు మగతాదూనికంబుల పెద్దగడ్డియి
నుంది యవంబితభయభక్తి వినయాతిశయ మ్మగునాశయమున నమ్మహాశ
యానకు విర్విశయముగా నిజకరకు శేషయమున సదాశయోచితంబు లగు
సంపదారంబులు చేసి యాదేసిగట్టుంబుల తేరనెఱవార దార నెఱుంగని

యొప్పులకుప్పు దనకూతుం బిలిచి యప్ప యిప్పవరహితునకు మొక్క-
జక్కంబడని దొక్కటియుఁ జిక్కదు మొక్కవలయు నని మొక్కించిన
నక్కాదుణికపుమమణి పుమశిరోమణిపాణిగృహీతివి గమ్ము పొమ్మా
యని దీవించి యనుపం బిడవఁ దదనుమతి నమ్మహామతి సిజానుగతసభా
జనంబుల యథాపూర్వోచితస్థానంబుల వసియింప నియమించి తాను
దత్తమీపతలంబున దివ్యభవ్యనవ్య హేమముక్తాఫలాముక్త నిర్మిద్రీభద్రాస
నంబునఁ గూర్చుండి యుండఁ దత్కాలంబున.

చ. *తొలుపటివల్లు బల్లనులు నువ్వుతమోహరణప్రపీణమాం

నలమహిమాన్విత లృహితసత్పథవృత్తినిరూఢభావు లా

కలితదిగంక రాశకుచిగాఢతనూచచిరుల్ సభాస్థలిం

జెలువలరారి రిద్దఱును జేతనజాతము లబ్బురంపడన్.

క. అన్యోన్యకాంతినైభవ, మన్యోన్యముఁ గప్పఁ జిహ్న లవిషయములుగా
నన్యనియం దన్యభవ, మన్యాయ త్తంబుగాక యలవడె సభకున్.

క. నిందు నెలఁబోలు మునిమా, ర్తాండుని మార్తాండుఁ జూచి హరికైదువుపే
రుండెడుపులుఁగులు భ్రమచే, నొండొండ ముదంబు భేద మొందునుమిగులన్

గీ. అట్టియెడఁ దమ్మివిడిమట్టుపట్టుదిట్ట, పట్టి యగుమాని కనియె నవ్వెట్లజేజె
గీటుకొనుహాసమునమోమునీటుగుల్క, మాటమాటకునమృతంబు తేలలోలుక.

క. నీరాక రాక సఃస్పృద, నీరాకరమునకు సుగుణనీరాకర యీ

నీరాక గాక యా(వ, న్నీరా)కరమునకుఁ దేవ నేనెఱుఁగుదునే.

వ. ఓసుదర్శనకరశుభకరపదభక్తి మత్సదర్శన నిదర్శనసమధిగత నిఖిలదర్శన
కాలత్రితయపవిత్రతాన్యంగ్యవ్యంజకంబగుభవదీయదర్శనసమంజససంజీవ
నౌషధంబున మదీయతాపత్రీయంబపత్రీపానిలయంబయ్యెడు మజ్జననంబు
పరార్థభావంబు నొందెడు మత్తేదంబు వేలోల్లంఘనంబునలరారెడు మద
భ్యదయం బనస్తమయంబై చెలువారెడు మదీయనివాసంబు విష్ణుపదంబు
నం జెన్నుగాంచెడు మదధికారంబు గ్రహతీతం బైయొప్పారెడు మత్కళత్రీం
బు కాంతివర్షాయంబై వెలుంగొందెడు మత్సంతానంబు సమందతఁ గాంచి
యూ నమండిత దైవాతెడు నీరేడుజగంబులఁ దేజోవంతులకు దృష్టాంతంబనై
మెలంగెడు భాగ్యంబు నాకుఁ బొసంగెడు సమాధిమత్కళానిధిమహాధి

కకృపాపయోధి వగునీదునన్నిధికి గమనంబు గమకం బగు మత్పురాతనా
గణ్యపుణ్యపరిపాకంబ యని యని యరసి నిర్ణయించుకొనియెడ నధిగతపరమా
ర్థతకు నవాప్తార్థకామతకుఁ గేవలపదం బైన భవాదృశులకు మాదృశ
రాజసజనంబు ననుసరించి యత్కించెదర్థప్రదానంబునకు సంప్రదానత గొ
నుట గగనకుసుమంబు గనుటయె సిద్ధం బని సిద్ధాంతీకరించెదంగా దేని
దేవరచిత్తంబు కుతుకలీలాయత్తం బై యదర్థంబు విషయాకరించి సర్వా
ర్థమూర్ధాభిషిక్తంబు సేయ నవధరించె దదర్థంబు భవత్సన్నిధాన నైభవ
సమాసాదీతసంపత్సాకల్యతం దగుభవజ్ఞనుసవిధంబున నస్త్రీత్యాఖ్యా
తంబు సంయోగంబు గొని కారకత్వం బంగీకరించు నని నిస్సంశయంబుగా
సంకల్పించెద భవాదృశునృకృపారతంత్ర్యంబునం బ్రవర్తిల్లు నదోపదాకు
నకు నెందేని స్వాతంత్ర్యం బతంత్రం బవుట చిత్తగించి వాచావిషయత త
త్ప్రకాశకక్రియం బ్రసరించుజేయ దయసేయవలయు నని పునఃపునఃరచిత
ప్రణామంబులం బ్రార్థించిన.

గీ. ఇట్లు *వేపాదములసామియింపునింపు, మధుర భాషలభాషింపమానివినుచు
హరికథానుధయానినయపుడుగాంచు, మోద మందుచు నత్తమోభేదికనియె,

ఉ. ఓలుసమస్తలోకనిచయోదయహేతునిజప్రకాశ భ
వ్వాయతీకీర్తి నీకు నిలు లాడఁగఁ జెల్లునె యన్యునల్లు నీ
వాయతనంబ నైతివి చరాచరసంజననావనక్రియా
చాయనిదానమూర్తులకు భద్రీకరాగమరూపవైభవా.

క. మిన్ని దేవత యనుచు, నిన్ను నుతింపం బనేమి నిగమాపభులం
గన్నట్టి త్రిపదయే నిను, సన్నతి గావించుకొనుచు సార్థక మయ్యెన్.

క. వెన్నునఁ గన్నులఁ జూచుట, నిన్నుఁగనుంగొనుట మాకుఁజ మొక్కటియే
యన్నలినాక్షు, గనుంగొని, నిన్నుం గనవచ్చినాడ నీరజమితా.

క. ఇంకొక్కటిఁ జెప్పెదనే, వంక స్వీర నరిది గాన వైఖరిచే నీ
పొంకప్రణామము నను నీ, వంకకు రప్పించెఁ జమ్ము వనజాతసఖా.

క. నీలాలక యిది నీలా, లీలావతియంశ నవతపించిన దగుటన్
నీలాంతికా త్రొక్కిడు, లీలాయదుమాలి విద్దులేమం బ్రేమన్.

క. ఈరీతి బల్కు నిగా, శరీరయతీందుప్రచనబంధమఖిరిమా
సారములు చెవులు సోకిన, బారాకారమాలసామి పలికెం నిగిరిక.

చ. హరిపదపంకజాతయుగళాంచితభక్తిపరప్రేక్షక యా

హరి మనుజాకృతిం బుడమి నందుటకుం గత మెన్ని యమృతాః
పురుషునిఁ జెందఁజేయఁ దగుపుణ్యపుసాధన మెన్ని గూఢ మ
స్వరమున కెట్టి దింతయు నపారకృపాజలరాశి తెల్పవే. 2

క. అన విని వీణముని యయ్యినుఁ గనుగొనుచు నగుచు నిట్లును నౌరా
వనజాస్త నీదువినయము, విని తని యెఱుంగము సంపన్న విబుధులలోనన్.

గీ. వేదమూర్తివి నీవె కా వేదవేద్యు, నెఱుంగజాలవె యెట్టైన నెన్ని చూడఁ
బరహితజ్ఞానమార్గప్రవర్తకులకుఁ బ్రప్రభావంబు భూషణప్రవర మనఘ.

క. ననజాక్షుభక్తిభరచా, వనుడవు నీవెంతభాగ్యవంతుడవు బలి
నినునుండి తత్కథాస్మృతి, నెనసితి *నిటనాదుపుణ్య మే మనవచ్చున్.

క. దిన మొక్కనిముస మయిన, స్వనజాక్షస్మరణ మెలఁగ వానివృజిన మ
ద్వినకృతము నుకృతమగు స్ప. ర్శనవేధిస్పర్శ నినుము సౌవర్ణమె కా.

చ. తిలచిం పిన్న మానసము లెగ్గ మునుంగు ముదంబురాశిఁజ్ఞేఁ
బులఁక ‡ తేనెంగుం గన్నులఁ బ్రమోదజలంబులు పొంగుఁ బూర్ణతా
ఫలతిమనస్కు తామరచాననమానుల కైన నెదిరా
బలిబలి వాసుదేవుఁ డఁ బాటిలుమాధుసార మెట్టివో.

నీ సౌశబ్దసంగతి నడలుకాన్యమురీతి విజ్ఞానహీన మా విద్యమాడ్కి
సాధుదానము ‡ లేనిసంపదకైచడి నరశాంతి నెడయు తపంబుభాతి
కంతరక్తమానుగానంబువడువునఁ బాలనసేయని ప్రభుతచాయ
శ్రోద్ధానురూఢతి జాఘకర్మము క్రియ రాగంబు గాంచని రతిపరుసున
సిద్ధిపొందిత్యనర్జితసేవకేన. భూరిపరిమళ మందవిపువ్యపోల్కి
వాసుదేవుపదభక్తి నదలువాని, జన్మము నిరర్థకంబగు జలజమిత్ర.

చ. అలవరతత్వ మెంతటిమహాత్మునికైనఁ దరంబుగాదు గాఁ
దెలియఁగ నెట్టిదిట్టలను దెల్వికిగాఁ దెలుపంగ శక్యమే
జలరుహమిత్ర యట్లయిన సంగ్రహసూక్తుల నాదుబుద్ధికిం
దెలిసినయంత దెల్పెన సుధీవర తప్పక యాలకింపుమీ

*నిటనాదుపుణ్య—మూ. ‡తానెంగు—మూ. ‡నేయసంపద—మూ. శ్రీకేవ—మూ.

- గీ. ఈప్రపంచంబునకుఁ దొల్ల నెసఁగుచుండు
సచ్చిదానందమయ మాత్మ (సంగ)రహిత
మనసుగతిరూప మవ్యవహార్య ముఖల
మానసంచారమౌన్యంబు భానుమంత.
- గీ. అప్పరంబు సిస్మృతచే నమరిత్రిగుణ, మాయఁదైకొని సగుణత మరగి సర్వ
కారణవిచిత్రకార్యసంఘాతరూప, మగుచు నారాయణాఖ్యత నలగుచుండు
- సీ. తస్మిరూపావాప్తి దనకు జ్ఞానంబున జ్ఞానంబుభక్తిచే సంభవించు
వేదాంతవిద్యచే నెలయును సద్భక్తి యుద్విద్య గురుసేన నందనలయు
సద్గురుసేన నిహా మత్సమున నబ్జునది చిత్తిశుద్ధిచే నమరు నద్ది
కాలుష్య మణిగిసఁ గలుగుఁ దదాహిత్య మలనడుఁ జాపత్రయంబు గాఁగ
నట్టిరావక్షయంబుమే లానవచ్చు. దాన యాగాదిసక్రియ లూనఁ గలుగు
నవియుఁ దన్నాశంకశక్తి దవులుటరిది, కర్తృహామమాంసుఁగాంచకున్న
- క. భక్తియె స్వతంత్రీకరణము. ముక్తికి నది కొందఁ డుండు భూరివివేకుల్
*భక్తిసుసాధ్యజ్ఞానమె, ముక్తిద మది కొందఁ డుండు భూరివివేకుల్.
- గీ. అఖల మాత్మేష్టదేవత యనెమలుచ్చి, విరళిశయభక్తి బ్రహ్మమై పరఁగు నంత
యనుచునీచు జ్ఞానంబునగుచుగాన, జ్ఞానభక్తులై కైకృషిశ్చయము మాకు.
- గీ. కమలబాంధవజ్ఞానయోగమ్మృదక్తి, యోగమన రెండుబలునానలోఽప్పుచుండు
ఘోరిసంసారవారిధిచారమంద, ననుచుముఃకృశులొకకొన్ని యమరఁబలుకు.
- గీ. అరయ శ్రవణాదికక్రమాయత్తమవును, జ్ఞానయోగమ్మృ తదితరజ్ఞానవిధన
ఘటకమవుచుండు భక్తియోగం బనంగ, భావమీగతిఁ బలుకు నిబంధనలకు.
- వ. విను మప్పరమేశ్వరుం డిగునారాయఁడు లోకరక్షణపరాయణత్వంబు
నం దత్తత్కాలంబుల నానారూపంబులు చాల్చుచుండు నందువిశేషించి.
- సీ. ప్రాబలుఁగమిఁ దమ్మిపట్టికోఁగూర్పంగ జగవంత పృథ్వీదేశమునఁ బూన
ధరణి గొమ్మునఁదాల్చిదనుజాఱొమ్ము నగుల్చి బలి నగోభువనంపుఁబ్బ సేర్పఁ
గృతవీర్యజాదిభూసుతుల విచారింప వసధిమధ్యం బరావణము సేయ
ముష్టికాదులఁద్రుంపఁబుగ నత్వముహరింపయననసంహార నైభవముగొనఁగ
జలచరాకృతిఁ గమతఁ జంబులకిటిత, నరమృగేంద్రతఁ గుజ్జతఁ బరశుధరత
రాఘవతహలిత, సుధృతలలితహయత, పఖలజనములుగొనియాడనలఁడుగొనియె

- గీ. తపో యిత్ర తీ నవరతత్వ మవని, భారతారులఁ గంసాఁడఘోరదనుజ
నికరములఁద్రుంపవను దేవునికిజనించి, వఱలుచునుగృష్ణుఁడనద్వారవతిమెలంగు.
- వ. అతనిమాయాబుగపరిగృహీతదీప్యమంగళవిగ్రహంబునకు నుపమానంబు దు
ర్గహం బన నసంశయం బేమియును గీర్తనధ్యనాదిసాధనంబులం బా
పక్షయాధు లగుచూడృశు లగుదాసులకుం దదుపమానకల్పనసాహసంబు
న నబ్బిదోషంబుఁ గాదని విచారించి నాయథాశక్తి నమ్మహాపురుషు నంగ
సాంద్యం బీషతాఁలంబు గీర్తించి కృతార్థత గాంచెద సానధానుండ్లై
యవధరింపుము.
- నీ. ఇంద్రనీలచ్ఛాయ నియు దేహమువాఁడు మద్దుగుల్కెడునవ్వుమోమువాఁడు
ఘనశంఖనిధి మైసకంఠంబు గలవాఁడు చక్కని వెడఁదనత్తంబువాఁడు
జలులక్షు లీననాబాచు బాహులవాఁడు దనరాకు సింహమధ్యంబువాఁడు
జనసంపదల మించుజంఘలు గలవాఁడు తిమ్మల మించుపాదములవాఁడు
కటిని జెన్నెందు బంగారుపలమువాఁడు, ధాతుఁ గన్నట్టి నాభిపద్మమ్మువాఁడు
వ్రజబలు శ్రీవత్సకాస్తుభవభలవాఁడు, చక్కఁదనముల *కిల్లడైజరుగువాఁడు
- ఉ. క్రిందయు లేక మోచి సరిగన్నతఁ గృష్ణుఁ పాదయుగ్మ మిం
పొంద భజించి యంబుజము లొక్కెడఁ దల్పుమమాంశ లేశకా
స్త్రం శరవరాఁ బద్మములపే రది నోనిశి తత్సమంబుగాఁ
గొందురు పాదపద్మ మని కుఁ తితిబుద్ధులు గారె లోకముల్.
- ఉ. అంగుళిలే దళంబులు సఖాళులు కేళియు ల్పదస్రీపీ
తాంగణనన్ద్రదేవము టాంచితినిలనుళిగుచు ల్పల
దృష్టంగములై చెలంగఁ గడుఁ దేజుశౌరపదాబ్జముల్ శుభా
ళిం గనుణిచి భక్తులకు లేములు వాపుఁ దమోనవారకా.
- ఉ. అంగజామేగ్నిపంగయుగ మాకృతి కేము సమానవైభవం
బుం గయికొంటి మింక సరిపోలము కాంతి నటంచు నల్గులం
శ్రుంగి తపించి తిత్తనువు వీడిన నాదొన లీడుగా వన
స్సంగతి నయ్యదూర్వహుఁజంఘాసాపుఁ దలంప శక్యమే.
- చ. తన కుపమానవస్తు విక ధాని లేదని కాదె గెల్పుచు
పున ధరియించు మేల్పిరుదు ? నో యిది నాఁగ మణివినూత్న కాం
చనమయసూపురాభటి నెసంగెడుఁ దద్భవజంఘ లెంచ న
స్వనజభవుండుఁ జాలఁడు దివాకర త్రివిధ నెన్న శక్యమే.

* ఇల్లుడై. మూ. శరవరాపద్మములు-మూ. శ్రుంగి-అనియుండుట న్యాయ
మైనను గొన్నిప్రాచీన ప్రయోగముల్లో ననవధమున్నవి. బ్రుంగి...బోవిడ- అనుట సరళ
కృతి? మేల్పిరదళియెడ-మూ.

చ. ఉడుగసిదాలు మీఱు హరియూరులతీరిక మేటిసాటికిం

గడఁగి సమంబుగా కనఁటికంబములుం బొరవిచ్చు పోయెఁ బ
ల్వడిసిడి దానఁ జేసి “కదలీ న కదాచన” యన్నిపేధ మె
క్కుడు వడినిల్పెఁ గాదె తమకున్ జగత్సలిష్ఠుండు భాస్కరా.

గీ విద్యుదాపుత ముద్దురవృత్తిశోభి, దీర్ఘఘంటానురణనగుందీప్తిరత్న
పదఱుసద్గుణలలితశోభామిళితము, పద్మదళనేత్రు నుత్కటిబంధ మమరు.

క. ఘన మగునేని జడంబగుఁ. దనియాశ్రయ మట్లుగాన స్థైర్యము గొనరా
దని మెఱుఁగుఁదీఁగ హరికటి, ఘన మజడంబనుచుఁ జేల్చకై పున నిల్చెన్.

ఉ. దండినజాండభాండములతండము లుండఁగఁ దప్పించండన

స్పృండలియందునుండి గరిమ న్వడల న్మగుడం జనంగ బల్
గండి యొనర్చిరో యి దనఁగాఁ దనరెన్ హరిదివ్యనాభి *యు
ద్దండత నల్వఁ గన్నవిరి తిద్దయు నొప్పు (చునుండ) భాస్కరా.

చ. తనదు విచిత్రశక్తికి నిదర్శన మై తనరారఁగా బ్రస

ర్తని మృగరాజభద్రగజరాజులఁ గొనున యానరీతియం
దు నలవరించి మీఁచె ననఁ దోచును దద్విభుమధ్యయూనము
ల్లనుఁగొని యెన్ని నచ్చెరు వగున్ హరిసుందరభావ మిక్ష్వాన్.

చ. కవిబుధచంద్రలోకహితకారికమంగళజీవకేతునై

భవశత రిపూత్కరంబు శైవంబ గడుఁ గూడిన కాలసర్పయో
గవిధిఁ బ్రకాశమందెను నఖండ ప్రసన్నజనండకాండనై
భవముల నొప్పు మాధవుఁ బ్రస్తుతిసేయఁ దరంబె భాస్కరా.

చ. అమర ధరాంబరద్వయమునం దెసలారుగుణంబునందు ది

ప్ర్యములు(?)సు కారి నైరిరిశనాశృతి చాలిచెఁ గాఁ (దా) ననం
తమఁగినితాసి తార్యగురుధామ వినూతనచంద్రసౌమ్యభా
వముఁ గఁజాలునే రిశనభావము లోనఁ దలంప భాస్కరా.

ఉ. కలికేతనాన నోట మీఱు గప్పడె నాపను లింకఁ జెల్ల వం

చలనలగాజు చేనినిశితాసియుఁ బల్కయు నాన ముంగిట
న్నిలిపి స్వజన్మదేశమున నిల్చెనునాఁ గనుపట్ట నాయను
నులుకుటుగంబు నల్లయదుకుంజరుఁ డొప్పుఁజూచి యహర్వత.

- క. చతురాస్యనదనమారుత. గతిచే వక్షమున కెగసి కనుపడునాభీ
వితిలపయోరుహాకేసర, వితతి యనం గొస్తుధంబు వెలయున్ హరికిన్.
- క. ఒత్తుటలువనుచు మార్దన, భ్రుత్రయు *సుస్వసత లేక వెలవెలబోచున్
రిత్తనడి శంఖ ముచ్చులు, కుత్తుకయై పాలిచి నిలిచె గుణాధి యగుచున్.
- క. మంజుభుజకీర్తిహీరా, సంజితధవళిమము భూమిసాకల్యధురా
రంజితము కంసదానన, భంజనుకే లమరు శేషఫణిసన్నిభ మై.
- చ. తను వెలగాఁ గొనుం బసిఁడి దాన్ మెలంగుటఁగాని చెల్వలే
దని యలకెంపు తిద్విభుశయద్వయ మై ననరత్నకోటికాం
చంతను ప్రియఁ బుచ్చుకొనసాగి విదోషనదోషభానతిన్
గొనబు వహించుఁ జూడ్కులకుఁ గోరిక లీరిక లీనుచుండఁగన్.
- క. అకలంకగోవిలాస, ప్రకటన దోషాపరుద్ధభావతఁ గొనుచు
స్వీకరించు తన్మృఖంబున, కకటామృతములు నెలయు నబ్జము సరియే.
- చ. తమిగొను ముద్దుకై తలఁచు తామరనాలయకన్య కన్యకా
భ్రమ జనియింపఁ దచ్చనకుఁ బన్నిన నిద్దపుండ్రుమించుట
ద్దము లఁగ నోచు జూపఱుఁ దద్దయు మేల్చునుజెక్కు తొర చి
త్తమునను వాక్కునం దలఁపఁ దన్మృత సన్నతిసేయ శక్యమే.
- క. బలుగంఠు నోనఁ బనడము, జలజాక్షిని మోవి యయ్యె సాగెట వధూ
విలసద్రీవనక్షతములు, తొలఁగ దెచట శాధ రాగదోషము గొన్నన్.
- చ. ఘనవదనాలవాలమునఁ గమ్రీవచస్సుధ నాటదేరీ చి
న్నినగ్రుకెన్నెలం గలసి చిక్కినయస్పవడంపుమోసులో
యన రదనాళి యింపొనరె నాదటఁ దక్కినలం బనంగఁ గృ
ష్ణునిగుధురాధరంబు గడుసొంపు వహించు న్నిలింపవందితా.
- క. కమలాహితవరకాంతులు, శమితతిమిజూర్తు లమలసత్పథవస్త్రుల్
భ్రమిశోరు తాంకంబులు, కమలాక్షునియంబకములు కడుఁ దనరారున్.
- ఉ. భవ్యతిరంబుగా భరణభారనలాంచితవృత్తియు క్త మై
నవ్యపయోజజాతయమనం బయి యుత్పలమాలికాకృతి
స్తవ్యము గాంచి రాజులును దైత్యవిరోధిశుభేక్షణాలి త
ద్రీవ్యదుదారనైఖరులు తెల్పఁగనా కగునే విభాకరా.

- క. తీవిన్ శ్రుతిపదగము లై, భావింప సువర్ణశబ్దభరణాంకములై
దైవాటి మంగళమహా, శ్రీనృత్తము లగుచు బాలిచె శ్రీవతివీనుల్.
- క. హరికప్పుబరిగడ్డము, *సారిదిగ నవ్వదనచంద్రుల జాట్టకొను దళ
త్సరరాజనీలశోభా, పరిపంథిప్రభల దంబుపరివేష మనన్.
- క. హరిచెక్కుల సాంపారెమ, గురుతరననపద్మరాగకుండలరుచి శ్రీ
తరుణీకృతచుంబనవి, స్ఫురదురుతాంబూలరాగముం దలపించున్.
- గీ. విషయగంధరాగవిహృతిచే జెన్నరు, కమలపత్రి నేత్రుఁగూఁగమునకు
విషయ మనగరాదు వివరింపరా గంధ, ఫలినిగంధమూర్తి ఫలిత మగుట.
- క. గుణవృద్ధులగుచు రాజలు, ఫణిరాజశయానుబాములు పరికించుచుగా
గుణిగాము వక్రమే యిని, గణుతింపరా వక్రతమమెక్కా యనియనుచున్
- క. చక్షుఃప్రియమృగమదతిల, కాక్షిణనులక్షణైఃపరి యగురమా
ధ్యక్షునిలికంబునకు నవ, లక్షణనక్రొంపునెల తుల యనం దగునే.
- గీ. ప్రథమకైవడి సత్కళాప్రభవహించు, దీపితాకారమై సంవృతి కెన యగుచు
శక్యమే సన్నుతికి యదుసార్యశాము, లాలితచ్ఛాయన్ముదురిటాలశలము.
- గీ. మహితజలధరమాలికామైత్రీ గాంచి, వజ్రచుండెనుహరివాలబంధ మొప్పు
లఘుగుణౌజ్జ్వల్యముఖ్యత రాజిలంగ, జాల రహితజెందుచంపకమాలి కమర.
- గీ. అలససౌందర్య మతనికళ్యాణగుణము, అనవశేషంబుగా నెన్ని నలవిగాదు
పదనములు నాల్గు గల్గినవానికైన, దలలువేయింట మొలగెనుచిలువకైన.
- ఉ. అట్టిసమస్తలోకనిధి యట్టిజగద్ధితవేపధూర్వాహం
డట్టిదయాపయోనసతి యట్టిత మోపహనామకీర్తనం
డట్టివిచిత్రీయాపఖని యట్టిహాద్యుతకార్యకర్త నీ
పట్టికి మేలుపట్టయిన పట్టు సుమీ పరికించి చెప్పితిన్.
- క. మదిలోపల వికార్యము, పదల ననోచిత్త్యమచట పదలదును పదా
పదనదనవరజములు నమ, పదభాషితేభూషణంబు పద మందడుగా.
- గీ. అబ్జగాంధన యంత్రపర్యంత మిట్లు, హరికథాగోష్ఠి నమయ మత్సంతమధుర
మగుచు వెడలెను సత్యలోకానుభవగా, వాంఛ దీర్పంగ నానతివలయుననిన.

*సారిదిగనన్ పదగచెంద్య - †గంధమూర్త పరిణ-మూ. ‡రెండు కావుల 'యిని' యనియేకలదు.

గీ. ఇట్లు బలు *పోటువాటలనింపుగాంచు, మించుజడదారిరతనంపు మేలుమాట
లాలకింది ముగంజాత్మక జాల నింది, మునుడునద్భక్తిబల్మెల్లనహసించి.

ఉ. అంతర మోగెనుంబలు పాటుప నేగుపు గల్గెనాకు నే
కాంత మంత మా నుదయ మంది తనంతివదంబు గంటి శ్రీ
కాంగుసుధానికాంతికథ గర్జియుగం బొగి డన్ని తీవు నా
కాంతినినూజ ఎప్పిజనకల్పకభూజ సుగీషణోత్త మా.

క. ఏకగుణహాని యెఱుగని, జోక విశేషోక్తి యందు శోభిలు సమృద్ధ
శ్రీవిలసామ్యదార్శ్వము. లోకహితాచార బోధలులిరివికారా.

గీ. అశుమారానెదిచ్చినయట్లు నడిచుఁ గాక యీజనుడన్యథాగతిమోఁగు న
నైదికో కి కిమివంటివారిమాట, కరయ సత్యత నీరెంటి కర్థమొకటి.

వ. ఇట్లు వచించి విడిచితివయునుకు సవినయంబుగా నహస్కరుండు నమస్క
రించి యశం డనుగఁ గొంతన వ్యనుగమించి మగుడఁ దదనుజ్ఞ భరించి తిరిగి
నచ్చి కూఁతుం గాంచి గుచ్చి కాఁగిలించి మెచ్చగా ముచ్చట దీర న
మూల్యభూషణాబరంబులు భరింపించి తక్కిననీల వేణీముఖసఖజనంబులకుఁ
డగిన సభాజనంబులు సభాజనదృక్సభాజనంబుగాఁగొవించి యయ్యింతి*మె
లపుఁగింతులతో నెంతింకంబునకు ననువుటయు.

క పామ్మానూప విఁమ. ఇచ్చలీరమ్మావిధాఃదక్షనంస్మృతసామా
నితమాన్య మూన్యచరితా. పరతుమానీంద్ర హృదయపంకజభృంగా.
గద్యము. ఇది శ్రీమద్రామచంద్ర చరిత్రావినదమిళిందాంతకరణ పోయారి
మాధవయజ్ఞసముద్వలత్ప్రపాకటాక్షాసాదితపాండిత్యాభరణ ప్రభంజన
పంశాభిరాకాశశాంక నిరంతరారాధిత విచక్షణశశాంక ఆభినవసన్నయ
భట్టారకాహోబలసత్యాహ్వాయకవిమ హోపాధ్యాయభట్టారక ప్రి
ణీతిం బైనకాళిండ్రికన్యాపరణయం బనుమహాప్రి బంధంబునందుఁ బ్రథమా
శాస్త్రము.

కాళిందీకన్యాపరిణయము

—: ద్వితీయాశ్వాసము ;—

- క. శ్రీమైథిలీమనోహర, కామితఫలదాయ సుజనకల్పమహీజా
శ్యామలవిగ్రహ నుతమ, తామా సాకేతధామ దశరథరావణా ! ౧
- వ. దేవా దివ్యచిత్తంబున ననగరింపుము, ౨
- క. తనతండ్రికి నారిదుఁ డా, వనజాక్షుచిచరితములను వర్ణింపంగా
విని మనము నొటి కామిని, తనకుం దగిచట్టివిభుఁ డతండుని తలఁచెన్. 3
- ఉ. ఉల్లము రంజిలం దనుఁ బయోయహా*నేత్రలు గొల్వనచ్చి తాఁ
దల్లికి మెక్కి యాయమ ముదంబున సేస లొకంగి దీవనల్
తెల్లముగా నొనర్చ నొకతీరునఁ జూకొని రెండుయ్య నొయ్యనే
వల్లవపాణి యందుఁ దగుబంగుగన్దెయఁ జేరెఁ జింతకొన్. ౪
- చ. వనజభ వేంద్రచంద్రభరవాజ్ఞానపాతిగ మై వెలుంగు కృ
ష్ణనీలలి సొంపురింపు జిగిసోయగము న్విభవంబునుం ద్రియీ
తరుగకు నారదుండు తదుదంతము సంతముగాఁగఁ జెప్పిగా
వినిన మెలంత కచ్చువడి వేగిమెల్లె హృదబుంజంబున. ౫
- చ. తిలఁచినయంతనే మిగుల దృఢుఁ డేఁపఁగ నంతకంతకు
న్యలపులు చింత వంతి బలవంతపుఁగఁకలు వింతసేయఁగాఁ
జెలుల కెఱుంగనీక తనచెక్కిటఁ జెయ్యుడ నేరకండ్ల నా
జలరుహపాటి పౌకాన్యమునఁ జెయ్యులు దక్కుచు లోనఁ గుందుచున్. ౬
- ఉ. వీనుల విన్నయంతయును వెన్నునిచక్కఁడనంబు సంతత
ధ్యానము సేయచో నెరిపయొక్కతి కన్నులఁ గట్టినట్లయై
మానుగఁ దోఁచిసంతటన మానిసి సిగ్గున మోము వాందినం
గానమి సంతకొ వగచి కన్నుల నించును బాష్పపూరముల్. ౭
- చ. నెలతకు వెంటనే మరుఁగు నెమ్మదికొల్మి వియోగనహిన్ని రా
ల్కొలుపను మించఁగా వెడలు కొత్తటిగాడ్పన వేడియూర్పు బై
ల్దొలఁకెఁ దదుద్గతాభినవధూమఘనాంకురపాళినాఁ బయిం
బులకలు నిండెఁ దద్రసముపొలికఁ గ్రమ్మి శ్రమాంబు చెక్కులన్. ౮

*నేత్రులు, మూ.

చ. తఱుగక నే మెలంగినను దామరశక్తికి మోముదమ్మి
నఱిఁ దొవరంగు పొంగి డెఱు నీటరి సాటి యటంచు బల్లఁగా
నుజియలు లోఁగ వైరి యిఁక నుండఁగ నీతము గాదటంచు దా
నఱవఱ లయ్యెఁ జెప్పుట నోయారపుఁగస్తుఁబొట్టు మోముగ.

ఉ. క్రమ్మిన చెఱ్ఱుక్రొజెమట గన్తుకరంబులఁ గ్రమ్ముచు గగు
ర్పమ్మెయి పైఁడిదువ్వలువ మూఁత దలిర్పఁగఁ గోరిక త్తిడి
న్తువ్వుర మేనియు న్నఱుఁగుఁ బూని త్రపావశత స్వయస్యలం
గొమ్మ యెఱుంగనీక యటు గొంత మెలంగఁ బ్రమోహమగ్నయై

క. ఈతి విన్నంత నె మరు, లాగక రేఘా హృదబుజాత్తపునస్సా
ధాగరిమౌ గరితకు నా, లోఁ గనఁబడియె రమేశురూప బెల్లన్.

ఉ. శౌరియదిత్యరూపవటుసంపద సింగిణి గాఁగఁ దగ్గఁ
దారత నారిగా హాప్రధానమనోహరసౌమనస్యశృ
గారము లంకకోలలుగఁ దైకొని మన్తఘఁ డేయఁజొచ్చె నే
పార శిరిషపేశలము లైనతలోఁదఱిస ప్రతీకముల్.

ఉ. ఈయదుసార్వభౌముకథ లిట్టివి భావభవానుమోదదం
బై యెదఁ బాయకుండె సఖులార సదా యుతనుప్రభావమో
హలో యని వారువారు బ్రకృతోక్తు లభి న్విని మగ్న గావున
న్నాయెడఁ గూర్చి పల్లుటని నాన సతానన యై వసింపుచున్.

వ. అంత నగ్గదియనుండి ముద్దియఁ దగ్గన లేచి.

సీ. శుక్తికానిర్మక్తమాక్తికంబులరీతిఁ గన్నుల బాష్పాంబుకణము లొలుక
జాలాంతరవిలోచక్రద్వయములీలఁ జన్గవ పైఁటలోఁ జౌకళింప
ఘనసంఘవిర్గతకరకలకరణిగాఁ దుఱుమున నరవిన్ ద్వారఁగుచుండ
సారసోపరిహిమజలబిందుపులపోల్కి మోమునఁ జెప్పుట మొల్లలెత్త
నదుము గడగడ వడఁకఁగ † బెడఁగుగడన
నుడిగెప్పుఁబడంతు టుడిగము లొగిఁ బరాకు
చేయుచును జెల్వైదండ సేయ నదియు

నిచ్చగింపక యింటికి నగి యుచుట.

—: కాళిందీవిరహావస్థ: —

క. కసికాటుగ భుజియింపుచు, విసుపున నేతెంచి పాన్పు వెసఁ జేరె మనో
రసజాతలీనవిరహభ, రసుమస్సహతాప యాచు రమణి రయమున్. ౧౩

చ. ఎడయనిమోహవేదనల నెంతయుఁ గుంచుచుఁ గృష్ణరూప మే
ర్పవ నునులేతకల్పతరుప త్రముమీఁదట వ్రాయు వ్రాసి యి
వడరఁగఁ జూచుఁ జూచి తనయక్తునఁ జేరిచి ముద్దుగాంచు నా
వడతుక నెమ్మది బాడమి పాయనిప్రేముడి రేప నెంతయున్. ౧౪

క. వనితకుఁ దాపజ్వర మెచ్చినచోఁ బ్రియుకథల రతిని జెందుచు ననిశం
బును మెలఁగ నయ్యకథ్య, బునఁ గాదే మిగులఁ దాపచున్ గజుకెక్తెన్.

గీ. సుతత ధ్యాతహరికథాసరసిలోన, నెప్పుడును దేలుచుండు నాయిగురుఁబోణి
కదియ సుమ్ము వియోగతాపాహికజ్వ, రాంకురంబున కగుహేతు వాదియంబు.

సీ. తరుకొత్తుచెక్కుటద్దములకాంతులతోడ మందహాసంబులు మంద మయ్యె
జెలులతోఁ జేయుముద్దుల ముచ్చటలతోడ శృంగరరచనలు రంగు దప్పె
నుడుగక వెడలు నిట్టూర్పులగమితోన కన్నీటిముసురులు గడలుకొనియె
నతిమనోహరరుచిరాకారములతోన మేల్లిబంగారునెమ్మేను డస్సె
మోహదశతోన కోరిక ల్లుంచుకొనియె, వెడఁదకన్నులతోఁ జేష్టవిప్పువదలె
బడలికలతోన చెనుటలు వొడమఁ జొచ్చె, విరహవేదన నక్కంతవేగుచుండ.

క. గురుతరమదనజ్వరవి, స్ఫురణం

జూడ నప్పుడు, భరశిఖసంతప్తకనకకళికకు సరియై. ౧౫

వ. ఇట్లు దినదినప్రవర్ధమానవిరహవేదనాదోఁబూయమానమానన

న నిట్లని వితర్కించె.

౧౬

చ. నిగమగణోక్తికిం బరమనిర్మలమానసవృత్తికి న్నదా

సాగియనియట్టి కృష్ణపదసూచితవస్తువుఁ గాంతు (సేనెదఁ)

పయోనిధి నీఁదఁగోరెద

న్నిగుల సుధాంశుమండలము విన్నక చేతులఁ బట్టఁ గోరెదన్. ౧౭

గీ. అమ్మచెల్ల మహావిరక్తాగ్రయాయి,

ధికరాగసదావృతస్వాంతులైన, మాదృశులకబ్బుననుచు నమ్మంగవచ్చు.

క. చిత్తము గోరిన నబ్బలు, చిత్తము లభియించునెడ దు

వత్తరమై తాపవహ్ని వారకపుట్టె.

౧౮

సీ. నిఖిలగాయనగాయనీమర్గభం బైన యిపులసాట నా కేల యబ్బె
 నబ్బుగా కేమి నా
 సంపుగా కేమి నే నగ్గతి వినిపింప నద్దివ్యముని యేల యటకు వచ్చె
 వచ్చుగా కేమి యవ్వాసుదేవస్వామిలాలితచారిత్ర (యేలచెప్పె)
 యచ్యుతునిఁ గోరె నీకోర్కీ యజ్ఞరచిత
 కావ్యవైఖరి విఫలతఁ గాంచి హాస్యపదము గానున్న దిం కేటిబ్రకుతురోవ.

ఉ కన్నజ

విన్నయతండు దీర్ప మదిఁ బెట్టునొ పెట్టఁడొ పేర్చిఁ బూన న
 న్నన్నలినాత్ముఁ డియ్యకొన నయ్యెడునో మఱి కాఁడొ యిట్టినా
 బన్న

౨౭

గీ. వేడివేలుపు కృష్ణునివేడఁబోవ, గురుత కొంచించుకాంక్షయే కొఱతవడిన
 గారవము వోపు నని చెప్పఁగాఁ బనేమి

౨౮

ఉ. చక్రనివారిలో మిగులఁ జక్రనిచానలు చాలఁజాల న
 చ్చక్రఁదనాలకుప్ప యమచంద్రునిఁ దామె వరించి రన్న నే
 న్నొక్కతఁ బోల నెటు

సౌఖ్య మీవిరహ మెట్లు తరించెద నేను దైవమా.

౨౯

క. అరయఁగ బహుకాంతాజన, వరణాస్పదమైన వరుని వరునిగ మదిలో

ధాత దా నఘమొందుకొ.

*

*

*

*

వ. ఇ స్త్రీహింసచవేళ నబ్బెలయాహాబలంబున.

౩౦

ఉ. కన్వియయుగకప్రుదిమ గన్నులఁ దచ్చు జయింప బల్వెత

న్నిన్నక పంచతు గొనుచు మేల్గొనఁ దన్ను భజించు నమ్ములం

దిన్నఁగఁ దెల్వించేసి పగ దీర్చఁగ వేళ యిటుచు మన్నఁడు

*డన్నువవెంట నంటుచు రయంబున లోఁగొన నైదుబాణముల్.

౩౧

ఉ. తమ్ములఁ గల్వలు న్దుచు బృథగ్గతి సాటికి గాక నీటిలోఁ

బమ్మి తపం బొనర్చి మెయి వాయుచు నెచ్చెలికన్ను లయ్యెగా

యమ్మదనప్రతాపతపనావృతిగాఁ దమచేష్ట వాయమి

జుమ్మరవిప్పు మోడ్పులను జూడఁగ నయ్యెచు నింతిశేత్రముల్.

౩౩

- క. కలువలుఁ దమ్ములు సరిదా, మెలఁగుట కోర్వొగలేక మెలఁతుకకన్నుల్
*బలుకోపుగదుర నిద్దుర, నొలయపును వికాసభావ మొదపుఁ దలఁచఁ.
- క. కాంతకు మదిఁ బుట్టెకుతల, పోంతలతో వేడియూరుపులతో మరుబ
హ్లాంతలతో ముపుఁతల, రోంతలతో రేలు హ్రస్వలుప్తము లయ్యెఁ.
- క. కృతగాత్రి యనుచు నెప్పుడు, గుశబుధులు పిలువఁ బీనకుచయంగంబుల్
కృతఁ గొనె బుధగణోక్తులు, వశమే తప్పిప నెట్టివారికి నై నఁ 3౩
- క. రవణములు †మీఁతపడియె, ధవళేక్షణమేచుక్షిగ దాఁ గృశియుచఁ
రవళి యిటు మాకుఁ జెల్లదు, తవిలెన్నుచ్చతయె నిల్వఁదరమాయనుచఁ.
- క. తరుణికిఁ గ్రమమున రుచితో, నరుదులు మిక్కుటము లయ్యె నతివకురుచిగా
కురువేదన దినదిన ము, చెరువుగ నంగంబు లెల్లఁ జిక్కఁగసాగెఁ. 3౪
- క. ఆసమయంబున గుణవతి, యాసురచనసాధ్వలాక్రియాసాహిత్య
బీనక చేసి నిజేష్టర, సాసన్నస్వాంతవృత్తి యై వర్తిలెఁ. 3౫
- ఉ. ఉత్తమగాత్రి కట్టియెడ నుత్తమ మయ్యెను గేశచాశ ను
త్యుత్తమ మయ్యెఁ జిత్తము మహోత్తమ మయ్యెఁ గట్టిప్రదేశ మే
కోత్తమ మయ్యె మోహనపయోధరయుగ్మము చిక్కునంగము
ల్పత్తచకోరలోచనకు మధ్యమవైఖరిఁ గాంచెఁ జిక్కుచుఁ. ౪౦
- చ. విరహనిదాఘకాలమున వేమలు మోము వడంకసాగె ని
ర్భరహృదయానురాగరసవారిధును ల్పము కుబ్జి నూర్చికో
త్కరములు కంఠాకృతులఁ దాల్చె నెలంతకు నొత్త విత్త యి
ట్లరయ ఘటిఁపలేఁడ ఘటనాఘటనాకృతి మారుఁ డెంతయఁ. ౪౧
- గీ. మారనాసింధముఁడుతాపభారవహ్నిఁ
గ్రాచి తనతూపు మొనవాఁడి ‡కమ్మి ముచ్చ
చేత సుఘర్షణముసేయఁ జిక్కిచిక్కి
కనఁగనగుఁ జెల్వలలితాంగకనకలలిక. ౪౨
- గీ. గోకులాయతచేష్టసోక చ మొద వె, నెమ్మిపులివిచ్చెఁగాలుష్య మిచ్చుకొనియె
హంసజాతాంగయాతనాయత్తమైన, యతనుశరవర్షమవిరళంబగు చుబరఁగ.
- మ. స్తరదావాగ్ని హృదంతరాళము దహింపం బైకిఁ బొంగెక్కు ని
బ్బరపున్నాత్తి యనంగ నంగమున ధావశ్యంబు దైవాతె భీ

కరతత్కామశరప్రవర్షణమునం గన్పట్టు దూర్వా(తృణం)

కురపుఁ *జాంఘమనంగఁ దీర్పు నెఱుఁగెఁ గుంపై నెఱు ల్లోమునఁ. ౪౪
గీ. ధార్తరాష్ట్రునినాదంబు లార్తులొదవ, మీఱఁగాఁబాండురాజకుమారగోచు
లనుగ సద్వర్గమామోదమంద మెలఁగ, నతనుశరశయ్యగాంగేయసుతనఁ వారగె
క. పుష్పలవిలుతునిపుష్పల, టుష్పల నునుఁబూలబాటిఁటుష్పలు మఱచె
బుష్పలు నవ్వులు మఱచె, బుష్పలు దవ్వులను మఱచెఁ బూఁబోణితగన్.
సీ. తనువున నవమహాధనచేలము ధరింప దమలుపు ముక్తకర్దను మలఁదను
మోహనస్రాలంబముఖమాల్యములు గొన దతిరుచిరలలాటికాదు లివగు
భృంగీకనకధారణాంగీకృతికి రోయు నశనవాంఛకు దూర మగుచునుండుఁ
దాంబూలదుచు లానుతలఁపుఁగో మెలఁగను చదువులవైభ్రాంతియొదవనీచు
హీరమయపంజరాంతర చారుకీర, శారికారావములు వినఁ జేరఁ జనదు
చిత్తపద్మనికేతనశ్రీనివాస, హాఠజాలంబులోఁ జిక్కి రుచిరగాత్రి. ౪౭

గీ. అతనుసుమహేతిసముదయం బతనుకుచు

నతనుసుమహేతిసముదయం బయ్యె నపుడు

అతిఘనాబ్జసుచిస్ఫూర్తి యబ్జరయన

కతిఘనాబ్జసుచిస్ఫూర్తి యగుచు మెలఁగె

౪౮

క. అతిసూక్ష్మోంబరకుసుమో, ద్గతగంధము లానఘ్నా కమలేక్షణక

అతిసూక్ష్మోంబరకుసుమో, ద్గతగంధము లానఘ్నా గతిఁ గననయ్యెఁ.

లయగ్రాహి. ఆటలకు ముందెసఁగుమాటలకు

నింపొనరుపాటలకు లేనగవులేటలకు నెమ్మే

నీటులకుఁ గప్పురపువీటులకుఁ బూ. బఱపు:

జోటులకుఁ గేళవనవాటులకుఁ గూర్చు

బోటులకు రేనిమరపాటులకు రవణముల

కోటులకు బోనములనేటులకు శారీ

చాటులకు సాధముల చోటులకుఁ గ. శలయల

వాటులకు బాల యొలెవాటులకు రోసెకొ. ౧౦

గీ. అంతరంగము మాధవధ్యాసపటిమ

కలితమై యొప్పుఁ దద్వశగతము లగుచు

నఖలవిషములు మెలంగ బాహ్యంబుమఱచి

యయ్యయోగిని యోగిని యనంగఁ బరఁగే.

౧౦

క. అదిమఱచె నిదియుమఱచె, న్నదవతి యని పలుక నేల మది హరి నొకనిం
గదియించి మఱవదెప్పుడు, నదియనియన నేమి బాహ్యమతయు మఱచెన్న్

గీ. సర్వకార్యారతరాయంబు సుఖుటిల్లు, వ్రీడగైకొన్న ననిచూచి వ్రీడమాని
వ్రీడవతియూత్తలోని యభీప్సితంబు, కన్నతాడ్రకి వినుపింపఁగాఁ దలంచు.

చ నగుఁ దల యూఁమఁ గన్న్గుచు నల్లడఁ జూచు వడంకు లేచు బ
ల్వగగొను న్రాస్పృశుం బొరలు వాడును శౌరీ దలంచి వేడు మై
గగురుపుఁ జేర్చు నుస్సు రను గద్గదపాటు గనుం జెమర్చు నిం
పగుచెలిఁ బిల్చుఁ బల్కుచును నంబుజలోచన మన్తథార్తయై.

౧౧

శా. రంభారూపిణి చెట్లవట్టకొన నారంభించు శ్రీకృష్ణుడో

స్తభం బంచు గృహేంద్రనీలరచితస్తభంబుఁ దచ్చారువ

క్రొభోజం బని గేహకుడ్యఖచితప్రాంచ స్నహాదర్పణం

బఁభోజానన ముద్దులాడ మొగ మొయ్యం జేర్చుఁ గామార్తయై. ౧౨

౧౨

శా. నేత్రమ్మాలన మనుచై త్యవిరతం నిష్కంపతాం స్విన్నతాం

గాత్రం యాతించ హృష్టరోమచయతాం కంఠైకసంపన్నతామ్

పాత్రం దుశ్చవిసంగతే ర్భవతి సద్వక్త్ర చలైశ్వర్యభా

గ్నీతాత్మప్రభవావణే సుమజని గ్రీవా ప్యయోగక్రమాత్.

౧౩

క. మదనాసమశరమయ మని, ముదమున లోకంబు లెల్లఁ బొగడుట నిజ మై
యొదవ మదనాగగామిని, మదనాసమశరమయంబు మానక యయ్యెన్.

క. అరయఁగ సస్ఫుటతాసు, దరతాన్విత మగుచు సాధుతా భావిత మై

తరుణీమణివచనము ప్రాగ్విరచితసరసప్రబంధవిధములు దెలుపున్.

౧౪

గీ. విషమశరశరవేదనోద్విగ్నయైఁ, వెలదిమైదీఁగ భారతీవృత్తిఁ గనియె
నట్టివేళన పంకేరుహాప్తనూతి, విన్ననిమొగంబు భారతీవృత్తి వదలె.

౧౫

గీ. వాక్కుతోడుత నత్తేటచ్చెల్లలాడి

చాలఁజాలంగ నెడసఁజాంచాలిపొందు

చిత్రమొనరంగనవ్వేళఁజెల్వమేను

చాలఁజాలంగఁ గొనియెఁ బాంచాలిపొందు.

౧౬

గీ. విషమభాణుడు విషమాస్త్రపేధ సేయ

నతనిమామ మహాతపం బడరికాయ

నతనిసేనాఘనార్భటు లరిది డాయ

మోహనాకార బలు వైవమూర్ఖ మునిఁగె.

౬౦

— : కాళిందివేదనకుఁ గారణము నీలవేణి యడుగుట :—

వ. ఇబ్బగి ననంగదశాలింగితాంగి యై పొరలు యమునాతరంగిణీసోదరిం గని
సఖిసుముఖు లందఱు గుంపులు గూడి కూడనిమనంబున గుజగుజల బోవ
వారల వారిచి యప్పుచుఁబోడి విషాదంబు నివాదంబై సుధవిల్లుము
దన్నిదానం బిద్ది యని నిదానింప నంతఃకరణం భ్రంశరణంబుగానేర దిది యే ౨౪
మొకో తెలియఁ దగు నని సఖిజనంబులు నెఱుంగకుండ రహస్యంబుగా
నీలవేణి యయ్యలివేణి డాయ బోయి.

౬౧

ఉ. అల్లన లేవఁగాఁ దిగిచి యకతలంబునఁ జేర్చి కన్నులం

జల్లఁగ జాటునస్రపులసూతతి కైవసఁ బాపి పెన్నెలు

తైల్లన గుంపుదీర్చి చనుమిట్టలపైఁటఁ గుదిర్చి కాఁగిట

జల్లఁగ దార్చి చెక్కుఁగవఁ జక్కఁగ నొక్కుచు మేచు దువ్వుదున్. ౬౩

క. అమ్మపు గద రెండవమరు, అమ్మపు గద కాఁకదేలు నట్టియుదిరిమే

లొబ్బెమ్మపు గద మరు నాటవ, యమ్మపుగద యనుచు ముద్దులానుచుఁబలికె.

క. కన్నియ విశ్వంభరుకుడి, కన్నన రాజులునట్టి ఘనుడు గదా నిక

గన్నట్టితండ్రి గావున, నెన్నఁగ దుర్లభము నీకు నెద్ది జగములన్. ౬౪

సీ. వ్యాకోచనలినంబు వన్నె తక్కువగాఁగఁ గన్నులు విప్పవే వన్నెలాడి

యుదితరాకాచంద్రు నొఱపు కొఱుతగా మో మెత్తి చూపవే ముద్దులాడి

కలికే చిల్లలపల్లు కులుకు లల్లులఁ జెందఁ దేటగాఁ బూవే నీటులాడి

తఱపివెన్నెలరంగు తలఁపులో మెలఁగంగ గొబ్బగా నవ్వవే గుబ్బలాడి

విన్నదన మేటికే నీకు వింతలాడి, యేమి కన్నీరు నించెదే యించులాడి

వగకు నింతకుఁబనియేమిసాగసులాడి, తెలుపవే తెల్లముగమోవితీపులాడి.

గీ. మగువ యక్లిష్టముఖపద్మసుండలమునఁ

బాయకుండెడు బిందుసంపాతమునను

మాధుర్యులు దేల్పఁ దలఁచిలో మాకుఁ దెలియఁ

బలుకఁగాఁ జిత్త మిడవచ్చు పైఁడిబొమ్మ.

౬౫

- శా. కొమ్మా నీవిధ మెంతయుం దెలియ మాకుం దోచ దేమిస్తు నీ
విస్తై లోపలఁ గుండుచ్చనిఁ గని మా కెంతే భయం బయ్యెడు
న్నెమ్మి న్నీ కొనఁగూర్చునెచ్చెలిని నే నిన్నంటి యుండంగ నో
యమ్మా చెప్పిన దోసమే యెఱుకసేయనాదె యే వితనే. ౬౮
- క. ఏమైన మున్ను నాతో, నేమంబునఁ జెప్పుదుడు నీకిపు డీవిం
తేమిస్తు తెలియఁ బలుకవు, తామరసదళాక్షి యింత దాపుర మేలా.
- గీ. అతివ నీప్రాణపద మైనయట్టివస్తు
వితతిఁ బో. గొట్టికొన్నట్టివిధము దోచు
చున్నయది నాకుఁ జూడ నోసన్నతాంగి
మాయ వెట్టక యెఱింగింపుమా నిజముగ. ౭౦
- క. మానుగ నాకన్నను నెక, రైనచెలు ల్నీకుఁ గలరె యరమర సేయం
గానేల తెలుపు నీతం, ద్రానసుమీ నలువతంక్రియానయఁ జుప్పి. ౭౧
- ఉ. ఈగతి నీలవేణి కమలేశునియాన మెలంగఁ బల్లఁగా
నాగజయాన సిగ్గు మది నాఁపఁగఁ గొంకుచుఁ గొంత దేటి చే
తోగతిఁ బ్రేమతోడ వగ దొటకొన నును నారదుండు దా
నాగరుడధ్వజం దెలుపు టాదిగ సంతయుఁ జెప్పఁ జెప్పినక. ౭౨
- వ. విని యఘ్నాళిందీకీరవాణికి నానీలవేణి యొక్కింతవిచారించి యిట్లనియె. ౭౩
- క. ఇంత యితటిపనికి, జింతింపఁగనేల యొకటి చెప్పెద వినుమీ
యెంతైనఁ దల్లిదండ్రుల, వంతుసుమీ కూఁతుఁ దగినవరునిం గూర్చక. ౭౪
- వ. అదియునుంగాక. ౭౫
- గీ. బాల్యమున మాత్రపితరులుఁ బ్రాయమునను
మగఁడు *ముదిమిని దనయుండు మగువ కరయ
నధిపు లగుదురు తదధీన లగుటఁ గాన
మానవతులకుఁ దమయిచ్చ మలయఁజనదు. ౭౬
- క. జనకాధీనలు కన్నియ, లనుట నిజం చాట వార లనుమతి సేయం
జనుఁ గాని తమకుఁ దామే, పనుపడి పరుఁ జేరఁ దగమ బాలల కెంకక. ౭౭
- వ. కావున మావలన నీవిధం బెఱంగి నీతండ్రి యగులోకలోచనం దుచితో
పాయంబున శ్రీకృష్ణదేవుని రప్పించి నీమనోరథంబు సఫలంబుగాఁ బెండ్లి
సేయు సంతకు ధైర్యం బవలంబించి యుండు మని పల్లిన నీలవేణికిఁ గా
ళింది యిట్లనియె. ౭౮

—1 కాళింది నీలవేణికః దనయభిప్రాయంబుఁజెప్పట 1—

ఉ. కూతురు పుట్టిన్ జగతిఁ గోరికతోఁ దలిదండ్రు లెల్లడన్
భాతిదనర్చు మేల్వరుని బంధులలో వెదకంగఁ జూతు రి
ట్టితటి *నప్రయత్నగతి నిట్టివిభుండు లభించు నప్పు డ
య్యో తలిదండ్రు లేలాకొ నయోచితిఁ గూర్పంగఁ జాల రంగనా. ౭౯

ఉ. తల్లి ధనాఘ్య సశ్రుతునిఁ దండ్రియు బంధులు సత్తులీనుఁ గా
నెల్లరు నోదనప్రదుని నెన్నంగఁ గన్నియ రూపవంతుఁగా
నెల్లడఁ గోరు నిన్నియును నేడైటఁ గల్గినకృష్ణుఁ గూర్పలే
రుల్లము రంజిలం దన కయోచెల యిట్టి యయోగ మారఁగన్. ౮౦

శా. ఎన్నాళ్లొగొలె నాకుఁ గూర్చి గలవారేకా చెలు ల్వీరలై
నన్నున్ డెందమునందుఁ బొందువటుపంగాఁజాల రై రక్కటా
నన్నుం గాంచిన తండ్రిగా తపనుఁ డైనం దాఁ బ్రసన్నుండుగా
కున్న న్నెన్నుని మన్నన నైనయఁగా నూహించువా రెవ్వరో. ౮౧

చ. తమమది నెన్ననొ వరుని దాచ్చినకన్యలబుద్ధి నెట్లుగా
నమరునొ యంచుఁ గాదె జను లట్ల స్వయంవరక్లప్తిఁ గాంతు రిం
తమనికితంబు లేక యిటు నాథుని మాధవుగాఁగఁ గోరికాం
టి మది గరంగి తండ్రియు వడిన్ ఘటియింపఁ డి దెట్టిభాగ్యమో. ౮౨

ఉ. కాఁకలు ముంచికొన్నమెయి గాంచినవానికి జన్మమంది నేఁ
గాఁకలు ముంచికొన్నమెయి గాంచితి హేతుగుణంబు గార్యము
న్నోకదె తప్పనంటిఁ గొఱనోములు నోచిననాక యిట్టి బ
ల్లాఁకలు గాక యాజమున కాఁకలు గాంచెనె సూర్యజాత మై. ౮౩

చ. గ్రహములు గన్నవారు గ్రహరాజకుమారిక సాటి గాంతురే
రహి నని తోడ నాడఁగ విరాజిలుదు న్నది నట్టివారె ప్ర
త్యహ మవియుక్త లై కువలయా ప్రళిమయసౌధవీధిలో
బహువిధసౌఖ్యము ల్గనఁగఁ బంకజలోచన నేనె చూచెదన్. ౮౪

వ. అని యిట్లుత్తలవడి వలుకు నమ్మత్తకాళినిచిత్తంబు పురుషోత్తమాయత్తం
బగుట యెఱింగి యన్నీలవేణి యప్పువ్వుఁబోణి కిట్లనియె. ౮౫

క. ఇపు డేను బోయి రవికిం, గృహపుట్టఁగఁ దెలియఁబలికి కృష్ణుని బిలువం
జపలాక్షి పంపి వచ్చెదఁ, జపలత వోనాడి స్థిరతసంధిల*వమ్మా. ౮౬

గీ. అనిన సమ్మతించి యతివ ధైర్యంబూని, చలన ముడిగి కొంత శాంతిఁబొంది
న్నానపానవిధులు సలుపుచు నొకరీతిఁ, జెలులఁ గలసి మెలఁగి చింతదేతె.

ఉ. అంతట నీలవేణి చెలు లందఱ కవ్విత మెల్లఁ జెప్పి మీ
రెంతయు నాటఁ బాట మఱి యిపుల గానవిశేషవైఖిఁ
ఇంతికిఁ గృష్ణుపై మమత యించుక యైనను దోషకుండునా
వింతలు చూపుచుండుఁ డిట వేగమె యే జని వచ్చునంతకున్. ౮౭

—? నీలవేణి ఛాయాదేవికిఁ గాళిందివృత్తాంతముఁదెలుప నేగుట ?—

సీ. అన్ నీలవేణి యిట్లతివలతోఁ జెప్పి కాళింది నూరార్చి కడఁకమీఱ
నతిరయంబునను ఛాయాదేవికడ కేగి సరవి నాయమ కుపచారవిధులు
సలుపుచు సుతవార్తఁ దెలిపి వేవెలుఁగున కావార్తఁ దెలుపంగ నవసరంబు
వడయక సందడిఁ బడియుండె నిచటఁ గాళిందియుఁ దమకూర్పులేమగముల
యాటపాటల వింత సయ్యాటములను, హంసగతులను గేకినాట్యములఁజెలుక
పలుకులనుమఱపుపుట్టింపఁబడియుఁబడక, వంతమరుఁడేఁడమన్మథావస్థఁజెంది.

చ. బయలును శౌఁగిలింపఁ గయిబారలు సాఁచు వికావిక న్నగుం
బయఁటఁదొలంగి కన్పడుఘనస్తనగుచ్ఛము లప్పళించుచు
న్నయమఱి పాదుదప్పి ధర నల్గురుకైకొను పువ్వుదీఁగఁ బో
లి యొరలి సజ్జపై బారలి లేచు వగ న్నరుబారి కగ్గమై. ౯౦

క. చదల శశాంకుని గనుఁగొని, మదిలో శ్రీకృష్ణు వదనమండల మనుచున్
ముద మొదవ సువదనామణి, వదనం బొగి వాంచి ప్రేలవసుధావ్రాయన్.

చ. వలపుట గుల్లుపంకజము వారిజలోచను వక్త్రమంచుఁ దా
వలపులు బల్లు కైకొనఁగ వాసనచూడఁ దదంతరాశస
మ్మిళదళి వే చుఱుక్కనఁగ మెత్తనివాతెఱ నంట నొచ్చెరా
తలతలలోరి ధూర్త యని తన్ని మొగం బెగఁ ద్రిప్పు వేమఱున్. ౯౧

చ. చెలువలు మేనిపూతకయి చెంగటఁ బెట్టి మృగీమదంబుఁ దాఁ
నొలయక †యొల్లమీఱి వికచోత్పలలోచన రోషవీక్షణాం

చలములఁ జుచ్చరం గను నిజప్రియసీలతనూపమంబుగా

మలయజగంధి గగ్గోను నమందరసావహదృష్టిలీలలఁ.

౯౩

క. ఘనసారరజముఁ జూడఁగ, వనజేక్షణ వెఱచి శౌరివరహాసనశ్రీ

తనరు నని తలఁచి వేమఱుఁ, గనుఁగొను నొకకొంతతడవు కడుమోదమునఁ

ఉ. సిగ్గున మోము వాంచి నునుఁజెక్కులఁ జెచ్చుట గ్రమ్ముదేఱ మే

జగ్గుమిటారిగుబ్బచనుజక్కవ లుక్తున నిక్తి గ్రక్తునఁ

లోగక పైతఱీఱవికలో నుడుటారఁగ సారసాక్షి చే

నిగ్గులతప్పి ద్రిప్పు హరినిద్దపుఁదై సుడివాలు *డంబుగఁ.

౯౪

సీ. మృదులఘాలమునండుమృగమదంబుధరించి తొమ్మనఁజారురత్నమ్ముఁబూని

నాసికాగ్రమునందు నన్యహృత్తిక మూని కరమున రత్నకంకణము లూని

కరతలంబున వేణుకాండంబు ధరియించి నెమ్మేన హరిచందనమ్ముఁ దాల్చి

కంతదేశమున ముక్తాస్రజంబులు గూర్చి రాణించుపీఠాంబరంబు గట్టి

కొంతతడవు సుఖంపడు కోమలాంగి, యాత్మనాయకకమలాసహాయవేష

సముచితాంక్రియావస్తుసమితిఁగొనుచు, నార్తచేఁగొంతసేపునకవియుఁగినియు.

గీ. మాధవుఁ పొందునకు నేను మనసుపడితి

నింపు గాకున్న నతఁడు నన్నేలఁజేని

అక్ష్మటా యిద్ది కథయు దృష్టాంత మగుచుఁ

బరఁగునో యేమొ యిల రసాభాసమునకు.

౯౫

సీ. ఏగతి నతనిపొం దే నందనయ్యెద బహువల్ల భాప్రీయుఁ బడయ నేమి

నీరజాత్ముని గన నేన పోయెద వేగ నీయెడ నింకేమి సేయుదాన

నిదెతా నెవిభుఁ డిటకెలమినే తెంచెఁగా యితనిమోము గనంగ నెనయదుమతి

వేళఁబ కావలె వెన్నునితోఁ బొందు నింతలో సీసాఖ్య మేల కల్గు

నిట్టిచెలువున మెలఁగెడు నింతివిడుచు, మనసు నైకొన వెట్టియే మాధవుండు

ననుచు మన్నన వేదన నబ్జనదన, భావభేదంబులను జాల బడలుచుండు. ౯౬

గీ. ఇట్లు దరిలేనివేదన నింతి యొఱల, నింతనంత మెలంగెడు నిగురుఁ బోండ్లు

మిగులవగఁగూరుమనసుం మేలుదక్కి, భామ వినకుండ మెల్లనఁబల్కుకొనిరి.

గీ. తలఁప జగతి నయోగభేదంబు గాంచు

వెలఁదులను గన్నయది లేదా వినఁగ లేదా

*డంబాగఁ. †లోళ్లు.

మనచెలి యయోగవేదన గనఁగ నరిది

గడనసేయదు విరహదుఃఖము నై న.

౧౦౦

క. మగబొమ్మఁ జూడనొల్లని, మగువ మగఁడు గావలె నని *మరుగుచువేర
వ్యగుసిగ్గు మూలముట్టుగ, దిగఁద్రోచెను గాక యితఃప్రీతము గలదే. ౧౦౧

చ. అనుచుఁ దొడంగునిందుముఖుఁ లందఱు నెవ్వగఁ జెంది యెట్లొకో

వనరుహపాణి నివ్వెతలఁ బాపుచుపాయము నీలవేణి వ

చ్చినతరువాత నన్నియును జెల్వగుఁ జేకపోయె నంచు ని

ల్వునఁ దలపోయువారలకు లోలవిలోచన దాసి నిల్చినఁ.

౧౦౨

వ. ఇట్లు నిలిచిన నచ్చెలు లందఱు నీలవేణి మనమాటలోన వచ్చె నిక నేల
వలవనివలవంత చింత లనుచుఁ గచ్చుకొని తన్నుఁ జుట్టుకొని గజబిజిపదు
నగ్గజగమనలం గనరుకొని తనతరువాతిప్రోడ యగుశుకవాణి నిది యేమి
యో యని యడిగిన నప్పడంతి యప్పలంతి కి ట్లనియె. ౧౦౩

— కాళిందివిరహమును శుకవాణి నీలవేణికిఁజెప్పుట —

ఉ. కప్పురవీడ్వ మొల్ల దొసఁగఁ జిలుగుఁజిగివల్గు గట్టఁ గా

నొప్పును చామరంపువిన రోపఁగఁ జాలదు పూలదండలం

గొప్పున నున్నఁగానియదు క్రొన్నిలుటద్దముఁ జూడ ధీమికనే

మప్పరొ యూషిగంపుఁబను లప్పును లన్నియు మానె నింతికిన్. ౧౦౪

చ. దిరిసెపుఁబువ్వునంటి నునుదీనినబంగరుమేను కాఁకచే

దెరలఁగఁబాతె మైననదుదేర విఘాషలు బాతెః స్త్రీజెమ్ములుం

గఱకటివాతె గుబ్బచనుగట్లు వణకఁగ వేడియూరుపుల్

దఱదులు మీతె నీకొలఁ దనం గనరాని విరాలిఁ గూరెడిన్.

౧౦౫

క. ఎక్కడితాపము చెలువకు, నక్కజ మిది చూడ ముక్తునందలిముత్యం

బెక్కుడునూరుపుఁగాఁకల, స్త్రుక్తుచు బలవైరినీలరుచి స్త్రుక్తిచెఁ. ౧౦౬

ఉ. చక్రనిపెన్తిటిం గొన విచారము సేయఁగఁ గార్యసిద్ధికి

న్నిక్తము చాలఁ దప్ప నటునిల్వఁగ నంటునఁ గందు దీనిమే

నెక్కెడ నిట్టితాపథర మెక్కడఁ గప్రపుఁదాపు లీను నీ

చక్రనికొమ్మ నెమ్మనము చాల మహానలకీల లీనఁడు.

౧౦౭

- చ. అలికులవేణిసన్ముఖమునందు వసించుద్విజాళి నాఁగు మే
ల్లల పవడంపుఁగోటగు చొకాటపుమోవిది వేడియూర్పులన్
బలువిశిఖాబులం బగులువాఱఁగ నేసె మరుండు వానిమే
నిలువది యెంత నీ అయిన నిక్కముగా మన యీసుదీతెనున్. ౧౦౮
- మ. చ్యుతసంస్తారతఁ గాంచి రక్తిమ గుణస్ఫూర్తి నివారించి సు
తతపారుష్యము మీది సద్రసమృదుత్పాబు ల్విసజ్జించి సు
గతిఁ దప్పించి ప్రణంబు మించి కుకవిగ్రంథంబువోలె గటా
సతిదాతచ్చద మొక్కహాస్యపదతం జాలించె వీక్షించితే. ౧౦౯
- చ. హృదయమున *న్నివిష్టజగదేకభరాతతకుషీ శౌరి దాఁ
గదలక యుండుటం బొడమె గావలె మేన నలంత సేద ని
మ్ముదితకుఁ దత్పదానుగతభూభుజుగవిపాగ్నికీల లో
వదలక నిల్వఁగాఁ బొడము వక్త్రనివిస్సరవాసుగావళుల్. ౧౧౦
- క. అనలంకృతి వ్యాకీర్ణతఁ గని యక్రమ మై పతత్ప్రకర్షం బగుచు
వనజాక్షికచకలాపం, బనభిజ్ఞకవిత్వరీతి సతిఖన్న మగున్. ౧౧౧
- క. అక్షయిచ్ఛాంత చింతకు, నెత్తడిమే రకట చెచ్చు నెడయదు హస్తం
బక్తుసుమధన్యుఁ డేయం, జక్కిననిడుచూడుఁడప్పుచిలుక న్నునఁగన్. ౧౧౨
- ఉ. పంజరమధ్యసీమ శుకభామసుఁ బల్కులు నేర్ప దంచకు
న్నంజలు గూర్ప దున్నదశిఖాన్వితపాళికి నాట్యవైఖరల్
రంజిలఁ జూప దింపు లలర స్తశిపీణియ మీటి పాడ ది
న్పుంజులవాణి †నొందిక మాతరమా తరలాక్షి చెప్పుఁగన్. ౧౧౩
- ఉ. అంగస కంగజాతదశ లంగమునం గడుఁ దోచె సందియం
బుంగనలేదు కృష్ణుకడ మోహము దాహము దాఁకె నేలయం
చుం గనుపించుకోక సతిదట్టు మెలంగితి నీపు వచ్చి తి
కం గర మారయం దగునుగా యనఁ జెల్లెలి కక్క యిట్లనున్. ౧౧౪
- గీ. వినుము శుకవాణి నీకన్నమునుపు నాకుఁ, దోచెనేఁజెల్లయీచెల్వదోసమేమి
యవత యేనియు వెన్నుని †యవ్వనాభ్యభావేభావిలాసవిభ్రమములెల్ల.
- ఉ. కన్నులఁ గన్న వీనుఁగవఁ గ్రన్నన విన్న నటంతనే వడి
గ్రొన్ననవిల్లుఁ డమ్ము విలుఁగూర్ప నెడ న్నొగిలేక వైడిజం

*ద్విస్ఫు. †నిందలిక - మూ - †యారస - అనుట యుక్తము, గాని, పాదాదియందు యే
వలయునుటకు యవతయని ప్రయోగించుటచేఁ గవిప్రయుక్త మిదియే యేమో. కాని ప్రామాదికము.

టన్నగు కన్నగేదగితుటారిమిటారికటారి దాగటా

యెన్నికఁ దీసి యాయముననే యదరంటఁగ దానిఁ గ్రుమ్మజే. ౧౧౬

గీ. అయిన నిట్టిమాట యావెలందుకయొద్ద, ననిన డిల్లగుడుచు నట్లు గాన
నరయదము పడుడని యతివలందిటు. దాను,నింతియిటికేగి యెదుటనచట.

క. కనుఁగొను నెడ నచ్చేడియ, తనమచి మదనానలంబు దరికొని కాల్పా
వనటం బొగులుచుఁ గృష్ణుఁడు, తనకన్నులఁ గట్టినట్లు దనరినఁ బెలుచన్.

— ౧ కాళింది మనసునఁ దోచినకృష్ణుని బ్రాహ్మిమట. —

క. పలుకుండెలి నునుముండే, బలుకుంజిగి ముద్దుఁజెలుకపలుకులఁ బ్రోవం
బలుకుఁగులుకొలుకుపలుకులు, పలికెంబాఁకూర్చిచిలుకు భావముదొలకన్.

ఉ. కాయము మారుబా(ణముల) గాయముల న్వగఁ జెంది వేడఁగా
దాయపు మోముఁ జూపపుగదా యముగుండియ పూని యేఁపఁగా
నాయము గాదు సిగ్గు విడ నాయముగా దని మిన్నకుండఁగాఁ
జేయదు పాప మీవలపు చిత్తము తత్తఱి మాఱఁజేరవే. ౧౨౦

సీ. ఇప్పుడుగా కనుగల్గి లింపుసొంపులుమీటి వెలసె నీరాకకు విబుధచంద్ర
యిపుడుగా యీమేన నెనయుతాపం బాతె నినుఁజూడ సత్తాంతినీరవాహ
యిపుడుగా హృత్పద్మ మెసఁగె సామోదమై సరస నీపుమెలంగ సాధుసూర్య
యిపుడుగా మానసం బేర్పుభేదతమంబు స్రుక్క నీచే నుజేజోహుతాశ
యిపుడుగా కామినీమాత్ర మెనయలేని, సౌఖ్యసంపదఁ గైకొంటిసన్నిధాన
యిపుడుగా సౌమనస్యంబునరపుకొనుచు, సాబగుమీఱఁగనలరెదనురభిచరిత.

సుగంధి. మానరా చలంబు నిన్ను మాని యన్యుఁ బూనరా
పూనరా నజ్ఞాత మాన్పుఁ బుణ్యమొండు గానరా
కానరా కృపం దనర్చి కాపు నేను దీనరా
దీన రాసికీర్తి లేదు దేవ నీరుదానరా. ౧౨౨

ఉ. చొక్కితి నీదుముద్దుజిగి చొక్కపుఁబ్రాయపు రూపుమేల్చికిం
జిక్కితిఁ గిమ్మజేనె జడిచిల్కులఁ (జిన్నెను) మారుబాఁకి
దక్కితి నీకు వాఙ్మయసుధారసధారలు గ్రుమ్మరింపఁగా
గ్రక్కున గారవింపు విగికొఁగిట జాగిటు లేల యేలరా. ౧౨౩

చ. మనమొగి సర్వకాలమును మానక నిన్నె భజింపఁ దద్బలం
బున భవదాకృతిం గనియెఁ బుణ్యవరేణ్య మనంబు కూర్చియన్

మనసిజవేదనాభరము మానుగ దేవరకేల లేదో యి

ట్లనఁ దగు నెట్లు నీవు ఘటితాఘటనాకృతివాదు వీశ్వరా.

౧౨౮

చ. స్థిరత గనంగఁ జాల దొగి జిత్తము బాహ్యవిశేషవస్తుపం

సరణము గాంచు నంచుఁ బలుజంపులు సేయుచుఁ భ్రోవకుండెదో

యరయ నణుప్రమాణ మగునట్టిమనంబు సమస్తకుక్షి నై

పరఁగెడు నీవు ముంచికొన బాహ్యముఁ జేరఁ జరింప నేర్చునే.

౧౨౯

ఉత్సాహ. వగపు జాతి వగలు మీఱి వలపు లూరఁ జేరరా

నగవుసోన మొగముతోన నలుపుపూనఁ బ్పూరా

తగవు మానఁ జనదు గాన తలఁపులూనఁ గూడరా

విగుప్రజన్ను లురముచెన్నుఁ బెరయ నన్ను నంటరా.

౧౩౦

క. కరుణ వాడమ సీకరణి, గరుణ స్వనతఁ బలుక మది గనఁబడు మాయా

తరుణు డూరకయ్యుండినఁ, దరుణీమణి హృదయసీమఁ దలకొనునలుకన్.

గీ. నెనరుచే బా లొసంగెను నెలఁతపాలు, విసముగాఁదలపోయుచుఁ బిన్న నాఁడు

అకట తెగఁబర్చుపనివాడ వాటఁ దెలిసి, వెండి నినుఁగోరుకెల్లను వెట్టిగాదె.

చ. కల నయినం బరుం గనుట గానని వ్రేతలనెల్ల శీలముం

దొలఁగ విరాళి ముంచి రలిఁ దోఁగఁగఁ జేసితి వాదియందు ని

వ్వల బలిమాలినా దిరిగి వంగియుఁ జూడ వటన్న విస్మిని

స్థలయఁగఁ గూడ దా వలపు గట్టిగఁ బట్టె న దేమిసేయుదున్.

౧౩౧

క. అగుణుఁ డరూపుఁ డనాముం, డగుట న్నా కతఁడు లక్ష్యచూ యని శ్రుతులే

తెగి చాటి చెప్పఁ దెలిసియు, దగని తగులునకు మనంబుఁ దాఁ బరువెత్తెన్.

చ. మునుపటిపుట్టుక న్భవనమోహిని మైథిలకన్య (కూర్చి) నిం

డినతనభార్యఁ జచ్చున వడింబడఁ జేసెను నిర్దయాత్ముఁ డై

నను నిపు డమృతోభవుననారతబాణపరంపరాహుతా

శనఘనకీల మ్రంద నిడఁ *జాలఁడె తాళఁడె వీడు జాణఁడే.

౧౩౨

గీ. బాటలు చిట్లు కృష్ణునొడఁబెలుంగకదూఱు, కొనుచుమోహవశతఁగూరుచున్న

తరణితనయఁ జూచి తగుణులు మది మీఱు, నార్తి డాయవచ్చి యతివ కనిరి.

క. వచ్చె మనసీలవే ణిదె, మచ్చికఁ గను విచ్చి చూడు మనికీల మెల్లఁ

విచ్చును సత్యం బాడెద, మొచ్చెము లే కిచ్చలెల్ల నొడవెడుఁ దల్లి.

౧౩౩

వ. అని పలుక నచ్చిలుకలకొలికి యించుక కన్నువిచ్చి హెచ్చు మనోజవేదనాథ
రంబున. ౧౩౪

చ. అదె సఖులార వట్టుండు మదంతరశాంతినితా తరాగసం
పదలు హరించి చోరుల జటా మాయముఁ జెందు నటంచుఁ బ్లుంగా
మదితలొ మిటె నహ నవును ముగ్ధియకో యని తారకాణగా
మది సరిపుచ్చుకొంచు నడుమానని నెప్పుగ నీలవేణియన్. ౧౩౫

ఉ. వాయుగవచ్చి యమ్మరుకకారికి వాయుగవచ్చు నెచ్చిలిం
నాయకకర్ణిఁ గాంగిటికిఁ బాల్కుకండ్లముచుఁ దల్లి చింత నీ
కీమెడ నేల చింతిత మొక మునినాడు సహి పఁ జేకులు
గాయనాన నావక్రప గల్గిగఁ గల్గిప దేరు నీకగున్. ౧౩౬

క. పరమాణుమధ్య విచమా, పరమాణువృష్టలేని పట్టెగు నిది మా
తరమా యనదగునట్టిది, పరమాణువైన దొరకుఁ బరమాణముగన్.

క. తరవేణి పరిమాణ, స్వరసాధనము విశిష్టము పట్టెధైర్య
స్ఫురణము తగ్గదాచ, త్వరసంగతి సాగి కిసంగితి కమరున్. ౧౩౭

గీ. ఇట్లు నీలవేణి యొకటి నెరువన, బలతఁగి గలసి చింతదేర్చు
చుచితమైనయట్టియుపచారములుచేయు, చురచుచు కెడయనొకదినమున.

క. ఇంతి యయోగవృత్తచే, సంతయుఁ బురుషెన్న మేన నెనయు త్రియామా
కాంతవృత్తులుం దెలియు నీ, తాత్పర్యముచే మిగులు తాంతకలిమిన్.

క. మొగు లెఱుంగనిబలుచిత్రేడి, మిగుల నొగిలెగన్నదోయిమెలతకు దానన్
మిగులుచు నన్నెయితాపము, తొగకంటికిఁజిత్తమరయదొలంగక నిలిచెన్.

— (కాళిందీ చెలుల మొఱుగి యద్యాచమున కేగుట) —

ప. అప్పు డమ్మాహనాఁగి సొపు దొఱుగి కుసుమశరంబు కుసుమశరాసనం
బు గుడుసుపడ భసలగుణంబున బొసంగించి మించి కుసుమశరవిసరంబు
లు విస్మయరగతిం గసరి ముసురుకొనఁ బరగింప వెఱుగుపడి విరహపరితా
పశరధిఁ జరియ దరి లే దని తమద్భటభట చులులమహాటవిం బడి వడిం ద
ద్విశిఖరేఖిహసంఘాతంబుల సెడి యొడలు విడుతు నని కడిందిసాహసంబున
నుడిగంపుఁబడంతులఁ గూర్చుడుంతుల నెఱుంగ నీయక యెంటిఁ బడుకింటి
లోని పాన్ను డిగ్గి వెడలి చనుసమయంబున. ౧౪౨

క. అత్యుద్ధతకుచజనున, ప్రత్యుక్తం బగుచుఁ ద్లేశపడు నవలగ్నం
బతలంతదుర్బలం బె, యత్యుద్ధతు లొదవఁ బేద కబ్బునె సుఖముల్. ౧౪౩

౪. నెనకుపొలంతు లత్తైరుపు వేగఁ గన న్నుమనో వ్రజంబు గాఁ
బెను నెఱిగుంపుటి ర్లొరసి పెల్లు ఎడుం గఠినంపురత్నముల్
నను *నూసేయఁ దద్దణము నన్నను దత్కృతి కేల చాలెడుం
గనుఁగొన నట్టి నైకగుణగామిత సన్మణులందు వింతయే ౧౪౪
- వలఁ గాసిన జక్కవకవ, ఎలె జాలియ నెడయు మేలు బంగరుబొంగ్గిం
బులు నోలఁ గుచము లగపడ, బలుఱొమ్ముపయి న్నెలంగువయ్యెదజాఱున్. ౧౪౫
౫. తెఱవకుఁ గంపుఁగంట నెడఁజెప్పని బాష్పకణంబు లత్తఱిన్
మురు వగుఁదొల్తఁ గావితెలిముత్తములై మఱి వెండి యూర్పుఁ బె
క్కఱిమినఁ గందుమోవిపయి నాని నెసం గయిపెక్కుఁ గెంపులై
నఱిఁ జనుగట్టులన్ దొరసి నీటగుఁ గాఁగిన పొనృజంబులై. ౧౪౬
- కన్నై కైదండ లేక మున్నెన్నఁజేసి, నడుగు వెట్టఁగఁజాలని యబల తెంపు
కఠినలేనిదిజవమూనికడిఁగినడచె, నహహపూఁబోలులధికసాహసలుగాఁజె. ౧౪౭
౬. అంతము లేని సంకజభవాండము లొక్కెడఁ దాల్చుకుక్కి మే
ల్వొంతలహూయగొల్లని సవేద్యమహామహిమంబుచే నణు
న్వాంతముఁందు లీలగ సహస్త్రిశమున్ భరియించునట్టియ
క్కొంతికఁ దోడు గావలెనె కంఠుఁడు పోడుగ నొంటి న్నినూడునే. ౧౪౮
- ఇట్లు చని యెఱి. ౧౪౯
- సవరసఫలరుచిఁజేపిత, కవిరాజము సుప్రసాదఘటితము నగుచున్
ధవనాక్షి సమ్మతం బగు, కవినత్కృతిఁబోలు కేళికానన మొందెన్. ౧౫౦
౭. చిగురాకుంజిచ్చుమంటన్ జిదిఱుకొని పింజించి పూఁగమ్మదుమ్ముల్
మొగినుట్లుగట్టి మింట న్నుసరు పైరువునఁ బువ్వుఁదేనెల్ జడి న్నుం
పఁగ మేల్పుంపంగిపువ్వుంబుదువు రవితిఱు ల్పర్వఁ గల్పాంతకాలం
బుగతిం బొల్పరుకొనం పొరపడుదు వడి న్మాగ్నిలంబాఱియంతన్ ౧౫౧
- తెప్పిఱి యెట్టకేల కలు దెల్లినఁ జైవయినండి పూవిరుల్
గుప్పిల నున్నుమేనునను గొబ్బున బొబ్బలు లేవఁ గిందటం
బుప్పొడి నోఁగి పాడములు పొక్కఁగఁ జేతులఁ దోఁగితోఁగి చే
యప్పటియట్లు పొక్కినను హాయస యూర్పుచుఁ బొర్లిపొర్లి యున్. ౧౫౨
- అంతట నొయ్య లేచి చరణాబ్జములం గలకాబ్జవల్లిపున్
దొంతర దాఁనూలుకొని నూల్కొనఁ గట్టి జరంగుచు నద్దొం

- జంతిలె నక్కటా యెడలు చెచ్చెర పీడఁ దలంచినన్ మఱం
బింతలు నిల్వఁగా దొరగునేమి యిటలొకా దాటి వచ్చినన్. ౧౫౩
- వ అనుచుఁ జింతింపుచుఁ గనువిచ్చి కనుంగొనఁ గట్టెమట నంత. ౧౫౪
- ఉ. శామనతూడునాశములఁ దాఁగొను తుమ్మెద యిప్పుగుండు లు
ద్దామతఁ గూర్చి నల్లగిసెతావులపుప్పొడిమందు గూరియున్
హేమలత ల్పుమాగ్నిశీఖ లేరుచుజానకితా డమర్చి యా
పై మొగరంబుగట్టిన తుపాకులపె ల్లెలగోలుమూఁడలున్. ౧౫౫
- మాలిని. చికిలితఘకుఁగట్కు బ్బిల్కు బాల్వమోమా
నికరపుఁబనుల నాగిఁచుగేదంగిపువ్వు
ల్లుకఱను మొనయీఁపె ల్లుంపుగాఁ గూడి యిచ్చో
బ్రకటత నెలగోలుంబారు నెక్కం జెలంగన్. ౧౫౬
- సుగంధి. పచ్చతాళిదాలుఁతెక్కపక్కెరిల్ చెలంగఁగాఁ
జెచ్చుపంచదార మెక్క బీగుమీఱు రంతులన్
గుచ్చి పాంథనైరకోటి గుండె లల్ల ప్రేమాఁగా
బచ్చి దేలు మారు కేజిపాఁజ లొప్పె నాదటన్. ౧౫౭
- ఉ. తుమ్మెదసర్వైగ లొద్దరయ దూఁకొని పుష్పరసోగుదానమూల్
గిమ్మి భరిమ్ముగాఁ గూరియఁగాఁ జగురుంజగి మేఘధాతుచి
శ్రీమ్మగ నొప్పు బువ్వగమి దట్టపుడాలు మెఱుంగుఁగఁగ్తు
ప్రమ్మగఁ గుంజకంజరపుఁబంతులు రంజిత *నక్కజంబులన్. ౧౫౮
- మత్తకోకిల. వల్లిరశ్మిపినద్ధచక్రినిబద్ధకోకిలఘంటికా
వేల్దదారవక్రీఘోటకవిస్ఫుటోదయ కేవలా
త్ఫుల్లపూనశరాసజాగమనోజ్ఞతూణసమగ్రితా
సల్లలత్తరుచిత్త భూరథసంఘ మాదట నొప్పగున్. ౧౫౯
- శా. నానాసేవల నీగతి న్భవనసన్మాన్యాత్మజై ప్రోకయా
తానూనఁబుగఁ జైత్రీమంత్రీవరుఁ డాయత్తంబు గావింపఁ దే
జోనవృద్ధు డరమాయుఘండు నిజవిస్ఫూర్తి నివ్వడంబించిన
ప్రైవం బాన యిక్కె ట్లొకొ జెఱకువం చాత్మ నివ్వచారింపుచున్. ౧౬౦
- మత్తకోకిల. ఇంకనొక్కయుపాయముం గల దీతఁడుం దనప్రాణముల్
గొంక నొక్కతఱిన్ హరింపుడుఁ గూరి కాటియ పెట్టకే

నంకి లంతయు దీర వేడెద నాతిని బ్రీయమందఁ ద
త్సంక తేషుశ రాగ్నిదుర్బహశయ్యపై నొడ తేర్చుచున్.

౧౬౧

మారుదయ చాలు నతనికి, మాటునలుక వెలుచునొక్కమాటును దేలుల్
మారుతములు శుకపికభా, మారుతములు మదనదహనమారుతము లొనిన్.
అని నిశ్చయించి.

౧౬౩

పసిడిమిటాగిగట్టదిగువం దగు నెత్తమునం దఖండ మై
పొసగు మెఱుంగుజచ్చదరపున్ జగిరత్నపు మేలుచుట్టు శై
బసగలకోనూర్ దళికుబంగరరంటులతోట గొట్టు
ముసరి జవాదిపునువలపుం దగ సూరెల్పై బుగుల్కొనన్.

౧౬౪

పూవుందేనియ కాల్వచెంత విరిమాపు ల్పొన్నచాల్కంచెగా
శ్రేవ న్నంపెగనోంటల్ జెరయుచక్క న్నలైగుర్విందపూ
దీవల్లుం * బలుదాక్షిణ్యకప్పగల పందిల్లంటులో దమ్మిపూ
జావిం జెల్వగుచల్యచప్పరముగప్రంపుంబలుందిన్నె పై.

౧౬౫

కందన్నం డిగింటిం ది బంధవనితాకాం X తాంగధాతువ్రజం
బందంట వ్యతి గుచ్చి ట్రప్ప నెస నాయాధాతువు ల్గిమ్మ నం
దందం బొందగు చెందొవ తొదలుగా నల్లీర్చి పువ్వమ్మ లా
రం దా బొన్న రచించి యందుపయి దాబ్రాయోపనేశంబుగాన్
బడ లిడి యుచుకుచు బడంతుక బొడ గడలుకొన నుంకి తనమనంబున.

తనమదిలోన నుంచుకొన దావము దుర్భర మయ్యె మేనునన్
ఘనవనపహ్నిగోల నగు క్షికాకకు నేగతి నైచె నొక్కొ య
వ్వనజనశాక్షి డక్కట యబద్ధము దోచె శ్విరాచరాత్మయా
ఘనున కిదేలయబ్బు వాయిగాడి మరుం డిడునంచు జింతులున్.

౧౬౬

అక్కట వేగిరంపడుచు నందితి నమ్మచునంపవైజ్ఞలో
నొక్కొనుశేరి భేదపడునేగిమి నచ్చె నటంచు తేచుచుం
జక్కునె యిట్టివేననకు శ్రీపతి యాశిరరాశిమీఁదఁ దా
నొక్కొని సొఖ్యమొందె నని నచ్చెలి (వ్రా)తను) సెజ్జ మెల్లనన్.

౧౬౭

మదనునాటనయ మ్మన మ్రోగునెలత, యాత్మవైషమ్య ముడిపిన దైవ నింతి
జాన్మువైఖరిచేబాధపడిచె నమ్ము, తనయునొచిత్య మిల నచేతనము తెల్లు,
ఇవిధంబున ననంబునం గుసుమశరకయ్య మెలంగు మెలంగ సంతనక్కడ.

* బలుదాక్షిణ్యకప్పగల పందిల్లంటులో X తాంగధాతువ్రజం క్షికాకకు నేగతి నైచె నొక్కొ య

- ఉ. సుందరయాన యిందుమణిసుందరమందిరసీమ లేమికిం
దందరఁ జెంది సుందరులు తద్విధ మెంతయు నీలవేడికిం
జొందుగఁ జెప్పివం జెలులఁ బుల్కు-నఁ జూచుచు నుల్కి నెమ్మదిం
గొందల మంది నఁ యెటకుఁ గోకకుచామణి యేగఁ జెల్లఁబో. ౧౭౨
- క. అని చెలుల దూఱుచును మది, వనటం గూగుచు లతాంగి వడి వచటచటం
గనుఁగొని చొప్పరయుచుఁ జెలి, ఘనతరశృంగారవనముఁ గనిచొచ్చివెసన్.
- చ. అడుగులజాడఁ జూడ మలయానిలపోతవిధూత మైనపు
ప్పొడి పయి సంతతం బొడవు పూవిరి తేనియవానఁ గానఁగా
నృదమిఁ బువుంబొడ ల్విగురుమాపులుతాపుల జోకమోక చొ
ప్పడు నిరపు ల్కొలంకుగమివజ్జలు నన్నియుఁ జూచి యంతటన్. ౧౭౩
- ఉ. ముమ్మర మైన మైసెక లపూర్వపుటూర్పు కడింది నెట్టియుం
గ్రమ్మఁగ మిక్కిలిం గమలి కన్నులు నిర్లడ తీవెజొంపముల్
*గుమ్మడి జాణుపువ్వులును గుబ్బచనుంగవ వీడురత్నముల్
కొమ్మపదాంబిందములు గూడఁగ నోచినతోనఁ దెల్పఁగన్. ౧౭౪
- క. అత్తైనువునఁ జన నొక్కెడఁ, జత్తభవునియంపసెజ్జఁ జేరి బలువగల్
కుత్తుకబంటిగ నొంటిగఁ, జత్తము తత్తఱముఁజెందఁ జీ తులుదాన్. ౧౭౫
- చ. పగలూనరించుజేరి సెక ప్రిమ్మివలేదొగజేరి శేకనో
దగవున కేగుదాని సెకదాటుపువేలుపు నోక జోకనో
నొగిలినపూలదండ పగ నూల్కొనుదాని నసంస్కృతాంగి యై
జగి X విడనాడు కాకవితదిన్నతపంబు వహించు నెచ్చెలిన్. ౧౭౬
- సీ. వీనులు ముయ వచ్చి † వె (ననంపు) భులువీడుఁ గలకంఠకలకంఠ గానతతికి
ముసుఁగు వెట్టఁగఁబూని వెసఁదోచుబటియంటమాధుగ్యమాధుగ్యమధువిస్మృతికి
సీత్కరించియు వెండి ‡ సీత్కరింపమిఁ జెందుఁ బల్లవపలవధల్లహాళికి
వడఁకియుమగుడ గొఱుడుపాటు మిలయాగమలయాగమసమీర చలకృతికి
నిట్లుదొలుదొల్తభయపడియెఱిఁగియంతఁ, దనువుదొఱఁగంగఁడలఁచినదానికట
మారుచెయుల కేలొకోమాటిగొనఁగ, ఎనుచు వెచ్చగనూర్చుచునడలుదాని
- చ. కనుఁగవ విచ్చి చూచు మదిఁ గన్నులుఁ గృష్ణుఁ డటంచుఁ జెంగటం
దనసుతమాలసాలకుచిధట్టము దాల్కొను రిత్త కాఁగిలిం

* గుమ్మడి-ముం- కుసుముడి- సీత్కరి అని భారతవ్యాఖ్య- కొమ్మపియనివ్యవహారము
† వేదాంత ‡ సీత్కరి- సీత్కరించు.

చిహ్న దనచేతిలో బడమిఁ జెన్నఁటి కన్నుల నీకు *నించి వం

(ది) ననలపాన్పుఁ జేరి విధిఁ దిట్టించు నెచ్చగనూర్పునెచ్చెలిన్. ౧౭౭

క. ఉడుగనికన్నీర్వృత్తం, బడి జాతెనుశయ్యఁ జూచి పాపపుడైపం
బొడలిచట విడువ X నీయఁడు, చెడఁజూచెడుఁ గటకటాయిసీయనుదానిన్

ఉ. అత్త మొలం శెలంగెడుమహావసనంబు కరంబు చేగచే
హత్తి హరింప మున్ను మన సందనవాడల్ల మమ్ముబోలులన్
రిత్త మొల స్థలంగ విహరించుట నీమది కెగ్గ దోచునే
దత్తురకాడ యంచనఁగఁ దక్కియ నీహాసరించు తెన్నఁజో. ౧౭౮

ఉ. పల్లవనృత్తి నీ వధరపల్లవఘాతకు మొగ్గు గుఱికి
పల్లవమున్ హసించు జిగిపట్టెని యంచునో తిక్కమాసము
నృత్తిఁగ సంచమీఘటన వ ర్తిలఁజేసిహో యంచు నే నన
స్థలంబు బంట మోవి గొని మేలగు కెంపులు నించు తెన్నఁజో. ౧౭౯

చ. కలికిమీటాకిగుబ్బచనుగట్టుల వేగున రోర్వఁజాల వి
చ్చలు క్షణమాత్ర నాయెడఁ జొసంగఁగ నిల్పుదునో సుధారసం
బు లొలుకనీక మోవి పలుమోపున నానుదునో యిఁ కేమి కా
వలె నది గూర్తునంచుఁ దరువాఁడఁ నిట్లరించు తెన్నఁజో. ౧౮౦

చ. తలఁపున నిల్పుచు నృమతిఁ దాలిమి నిల్పఁగ లేక కొఁగిట
న్నిలుపున గుచ్చి మోమునయి నెమ్మొగ మూఁడి యు మోవి తేనియ
ల్పలుమొక లాని చెక్కఁగనఁ బల్కలు గీటుచు నంతఁ గేళిమై
యలరులపాన్పుపైఁ బెనఁగియూడుట యెన్నఁ జొళో మనోహరా. ౧౮౧

చ. మగని ప్తమొలుంగుఁజేల మిటుమార్పడఁ గట్టితి వాతఁడు న్రయ
మ్ముగ భవదీయవస్త్రమును బూనె నెఱుంగ రిదేమి వింత యిం
త గలవటే సయూలములు నాతిరో సన్నకుసన్న పోయి పూ
ర్వగతి బొసంగరాదె యని రామ లనంగ మెలంగు తెన్నఁజో. ౧౮౨

చ. అని పలవించుదానిఁ దను వారయ నెంతకడిందియోడ ది
ట్లను విడ చొర యం చిటునటం బొరలాడెనుదాని నింక న
స్థనిపఖరాత్ము దూఱిగొనఁగాఁ బనియేమి దయం దొలంగెగా
నెనరుది నీలవేణి యని నెచ్చగ వెల్లి ముచుంగుపైదలిన్. ౧౮౩

- గీ. సకలభూషణలక్షణసంగమంబు, వీడనాడుచుఁ జూడ్కికి వింత యగుచు
లలితవైఖరి గనియునబ్రంబుగాఁగ, సదృశవస్తువిబంధన సడలుడాని. ౧౮౭
- చ. అసయము మారుఁ డేయుపువుటమ్ముల నెమ్ములు గాఁడి వాడి నె
మ్మనమున వంతఁ జింతిలుచు మక్కువఁ జెక్కిటఁ జేయుఁజేర్చి నె
క్కొను (పెను) వేదూరంగు ననుఁగున్నవలారతనంబుఁ జూచి గ్ర
క్కున భయవిహ్వలాత్మ యయి కొమ్మెఱుఁగారు మితారికత్తెలన్. ౧౮౮
- ఉ. సంపదీ చెందకుండ నొకచాటున నుంచెయ నీలవేణి తా
ముందుగఁ బోయి కొఁగిటను ముద్దియఁ *జేర్చి ముఖాంబుజంబునై
జిందునునుంగురు లతగఁ జేరిచి చెక్కిట నిచ్చలంబుగాఁ
బొందిన మేలు కేర్పిగిచి పొందుగ విందులు సింద నిట్లనున్. ౧౮౯
- ఉ. అమ్మక చెల్ల చెల్వ క్షణమైన వయస్యలఁ బాయ నెన్నఁదై
నమ్మజీ వారికన్నఁ దమి నాపయి నెక్కుడు గల్గుదాన నీ
విమ్మెయి నొంటి రాఁ దగునె యీకడుగోలపు నీకడిందించె
దమ్మ లిఁ కేమనందగుఁ బదమ్ములు పుప్పొడి క్కెట్లు లోహున్నే. ౧౯౦
- ఉ. పల్లవసంగతి న్నెలఁగుపాచము లుండెనువోయి మాటకే
యిల్లవ మైన బేరజము నీఁగెనుమాఁబ విహారిపాటు లం
పిల్లడితావు చూడఁగ నె బెట్టు హరించెడిమ్మిచ్చు హెచ్చి హం
పిల్లడునిక్క యక్క యిది ఫిలిల కిచ్చటి కేలవచ్చితే. ౧౯౧
- క. నగువారి నెఱుంగవైతివి, తగ వారడిపాలు నెయఁ దలఁచితి వయ్యో
మగువా యింతటి కట్టిడి, తెగు వాను మటంచు నెవరు దెలిపిరి తల్లీ! ౧౯౨
- క. శయ మానుచుఁ జెక్కిట సం, శయ మానఁ బనేమికునుమశరువలననయో
భయమా నవలొ నీకు నె, భయ మానలినాక్షుఁ డిచ్చుఁ బరమార్థముగన్. ౧౯౩
- చ. సకీయ మరుండు నీమకనుసన్నులవాఁ డాక్ యొక్కకుత్తుకై
పికము శుకమ్మా నీపలుకుఁబేరిమి దాటఁగ లేదు నీదు నె
క్షి కరుగుణంబు సంచగమి; నీవి వసంతఁ డలంతి నీపనీ
పకుఁ డటె సద్దేశ్యుచు భవాదృశ కిట్టులు రాఁగ నర్హ మే. ౧౯౪
- క. మొదట ననంగుఁడు మదనం, డదనున విరియంగఁబాటునట్టివి శరముల్
వదల వది వృదులవిషమత, మదనువలన భీతి నీకు మది వలదమ్మా. ౧౯౫

- ఉ. నీరపరాగదోషముల నీటు దొలంగంగఁ దాఁ బయోగుహం
 బీరుచిరంపు గన్నులకు నీ డనఁగూడక యుండుఁ దొల్లద
 స్మీరజాతికిం దవము నేఁడు ఫలించెఁ గదే కటాకటా
 నీరపరాగము ల్లలిగి నీ టటు నీకనుదోయి సాటిగన్ ౧౯౬
- చ. చెలువొ పూవుఁదేనె బలుచిత్తడి నైనను మాన కెప్పుడు
 న్మలయును నుండుఁ బుప్పొడిమారము నేగతి నోర్చితెమ్మ సగ
 కులముదబంధరప్రకరకుట్టన నైనఁ దొలంగ కెంతయుం
 గలయఁగఁ బర్వు తేనెజడి*కారియ మారియ దాని సైచితే. ౧౯౭
- నీ జలమున జీవించుజలజనాశంబులు దినుమందగతులు సంగిల్లుచోటు
 నతిరక్తముఖతి సంతతసత్కలచ్చిన నడుకుకల్లురులు నత్తొడునిక్క
 కనుగెంపుగదురఁ జొక్కపుతేజగుట్వొడిచి మనుషిసాళులు చెలఁగునాయ
 మలినచ్చదముఁ బూరి మధుమాత్ర వాసన సొక్కుమత్తాళి పెంపెక్కనంక
 యిటను మెలఁగంగఁ గలక సేమిటికి వచ్చి
 నో ఘనమృణాలభుజ కాంక్ష యోసునింబ
 ఏశనననన యోకిసలయతిరుణునిం
 యోసునిభిళంగి నెమ్మది నోటతేక.
- చ. మెలఁతనొ కృష్ణుపై మనసు మెత్తని చెంతకడింది యయ్యెనే
 కలితమృతుత్పసంపదల గాదిలి నందురమామ యాదిగాఁ
 గలసుకుమారవస్త్రపులఁ గా దను సచ్చెలువంపుమేను నేఁ
 నెల యిలువంటి బల్కుటికిచ్చేప్పలఁ బెట్టఁగఁ బట్టె నక్కటా. ౧౯౮
- క. గురుశిక్షచే మహాగమ, గురుమర్మము గపయె మున్ను గురుకుచ యిపుడుం
 బరికింపఁ గనియె మన్మథ, గురుశిక్ష మహాగమంపుగురుమర్మంబుల్ ౨౦౦
- గీ. అతిఘనాగమసంబంధ మతివ కమఁ
 సతిఘనాగమసంబంధ మబలఁ గన్న
 యినుఁడు చెందఁడొ చాయయు నెనయలేనొ.
 కారణగుణంబు కార్యంబు గనఁగరాదొ. ౨౦౧
- గీ. కృష్ణునందు సరాగత గీలుకొన్న
 యింతి కపరాగసాంగత్య మెల్లు పొసఁగు

హానికి మూలమై జగతి నాడిక కోర్చినజేనోడఁ గా

నేని భరింప నావశమై యిట్టి యయోగదవాగ్నికీలలన్.

౨౧౧

చ. నన్ను గనిపట్టివారలక నాపయిఁ గూర్చి యొకింతలేక య

న్యసటఁ దొలంగఁజేయుట యవాస్తవ మై యిటు బుండుకోఁగ ని

ప్పుని మది మీఁకుఁ బట్ట దని పాల్పడి చెప్పఁగనేల యిద్ది మీ

కనభిమతంబ యేని రుచి*యబ్బున గ్రక్కున నీదృశోక్తులన్.

౨౧౨

క. అటువంటితల్లదండ్రుల, నిటువంటి యనుంగుఁజెలుల నే నందుటఁగా

యిటు లాప దెడసి కోరిక, చిటుకురు మనకుండ నమరి చెలు నందితిఁగా.

ఉ. నీలరుచు ల్దొలంకు సురసిమ్మగచెంగట దర్శచంద్రికన్

మేలగుదచ్చినాదముల మెచ్చుగ నపభ్రాంతమునాకు లే

వేళ నుతుల్ ఘటించు రతివేలమదీయమనోవ్యభాభిదా

లాంసతం జనించి యతలాలికిఁ జెందెడు మీదుకీక్తులన్.

౨౧౩

నీ, కన్నవారికిఁ జెప్పి కరుణ పుట్టఁగఁజేసి తలఁపు చేకూర్చరే తల్లులార

మీదైన వారికి నామీనితాపముఁ దెప్పి యతని నిం దంపరే యమ్మలార

మొన్నిట్టికార్యంబుఁ జెన్నుగా ఘటించు చెలువల వినరటే మిలఁతలార

భాగ్యవంతుల కిలఁ బ్రాణదానము మించు పుణ్యంబుగలదటేపాలఁకులార

నే విశేషించి మీదాన నెలఁతలార, మనసు మీదెంత కటికియే మగువలార

యనునయంబునఁ దీరునే ననితలార, తాళఁజాలను మీయాన తరుణులార!

నీ. వెతి కింతకైనఁ దాళితి నయో నేఁజెల్ల నేనెంత కటికినే నీలవేణి

యాఁడుఁబుట్టుకఁ జెందినట్టి యింతులకెల్ల నీలగు తదటే నీలవేణి

యెటువంటిపని యైన నీదేర్పఁగల నని నెమ్మి నమ్మితి నిన్ను నీలవేణి

కూర్మిచే నుండెడు కొమ్మలలోఁజాల నెనరుదానవుగదే నీలవేణి

నీదునెన రెందుఁ బోయెనే నీలవేణి, నేర్పుచే గార్య మీడెప్పు నీలవేణి

యేల యీవట్టిమాటలు నీలవేణి, తాళ హరియాన యింక నేను నీలవేణి

ఉ. చక్కెరవిల్లుఁ జేయుసుమనాయకపంక్తిఁ ద్రాపిభిమానముల్

గ్రక్కునఁబోకమున్న చెలికత్తియ మొత్తము సేయువారడిం

జక్కఁగఁ బలుకు లంగడిఁ జీరకమున్న ప్రియంబుగాఁబ్రియు

న్నక్కున గారవింపఁ గలయంతకు నోచితి నంట నెచ్చెలీ.

౨౧౪

* యబ్బునోక్తులందఱి

- సీ. మాధవాధరసుధామాధుర్యమునఁ దేలు వంశంబుఁజన్మంబు వడయ నైతి
హరిభుజాంతరవాసనిరతి నింపార హరిమణిస్వరూప మై యమర నైతి
యాదనహాళిమోహసి తాపాంగకలాపంబు నై యేని యోషనైతి
గమలామనోనాయకమనః ప్రియోద్దామమాధవినై యెల్లు మలయ నైతి
నకట వీనిలో నేదైననొకటియైనఁ, బొంగునుబి)యాంగసంగమాధంగసుఖము
తపననుతనైతి దాపంబుఁ దలఁగ నైతి, జెలులుమీచేతిరట్టు చేనలయ నైతి.
- క. నలపు పగవారి కైవ, న్వల దది యెలులన్న నట్టి వలపున సేనం
దొలఁచెడుఁ జాగ్రాము లీగడ, నిలుపుటయేగండమయ్యె నిక్కముచేలువా.
- గీ. ఒగులవెత యొరు లెఱుంగ రా నుర్వి ననుట
నిజ మనుఁగుఁజెల్వ లే రవ్వ నెఱపఁజొచ్చి
రకట మదితాప మిటు మీకు ననిసి జెలియఁ
బడమ మోచు (వాఁడెఱుంగ) గుఁ గావటిభరిమ్ము.
- చ. పతులను గోరు నెల్లరకుఁ *జూలవే యయిన్బిల్బు లైన నీ
సగులు చెలంగి నన్ను నెకసక్కెము లాడుదురే యిదంత నా
కత యగుఁబోలు నెల్లయినఁ గాఁము పాగ్రాము లిపు సేన ను
న్నతిఁగి గదా యిఁ కెవ్వరు వసంగల యాడిక లబ్ధిఁజేచనా.
- గీ. బొర యప్రిస్తుతప్రశంసాస్వతంబు, పలుకునను వ్యాజనిందానిధిమ్ము
లలితసంగతిభాష నేర్పలయనన్ను, మీరు నవ్వుటయెఱుంగ నెఱుఁగిరి
- గీ. వసతి యర్థాంతరన్యాయ మొసరు నెల్లు, మదికి సరపేక్షివస్తునమర్థమున
మదికి నిం పగుఁ గాదె నామాన్యభుటిత, భవ్యవస్తువి శేషసంబంధమమర.
- సీ. కలదన్నఁ గలవానిఁ గలిమిచేడియతేనిఁ గరమున మిడివాలు గలుగువానిఁ
గడలినుండెడువానిఁ గరిఁగాచునగవానిఁగరుణసిల్కెడుచూపుగాంచువానిఁ
గలికినవ్వలవానిఁ గొస్తుభద్యునివానిఁ గనఁగ నశిశ్యమా కతలవానిఁ
గనకంపురుచు లీనఁగలవచ్చడమువానిఁ గలుగుకాలం బెల్లఁ గలుగువానిఁ
గన్న వేతలవయసులు గొన్న వానిఁ, గన్నయింతయు నవలీలఁ గన్నవానిఁ
గన్నులనుగ్రమంచుసెకమించుగన్న వాని, గాంతుగానోచునక్కాంతకాంతకాంత.
- చ. అలదమయంతి (బోలె) పను సంచితప్రగ్ధా నొసర్పు మన్నలుం
దలఁపుము మాధవాప్రకృతతాళధనస్ఫుటభాగ్యుగా నయో

వినిశిత యానమాత్రిమాన విస్త్రోతాంబకు మంచితైవదీన్
నెలయుము తత్కృతోఽకృతి మేనాపర్చి క్రమానమాత్రిన్. ౨౦౨౯

స. అని తనదీతన గూతకుణి యయోగతెభిభావణి యై పలుక నప్పులుతిలు
(మూలుకులు) నోతె మదికి నులుకుచిలుక నచ్చిలుకలకొలికి యక్కులికి
ద్వోల్లంబు గుమరు నెవరు సిదూరం దియ్యదెవంబు మాదూరి స్త్రీసయై ౨౦౩౦
సీ. పంచత్వమే కొను కాణము స్థాపన యతనుడు నీ స్నేహి యశగలండు
శ్రువప్రామిని మందగతిబ్రూహి నెల్లకొ రాయంచగటు దే ముసేయగలడు
మగునెవంబును గూట పూను పరిశీలనభయం బేమి నచ్చి నీకు
వాఘవత్వమున భూమాత్రిన్మగుణప్రతి దేవుధృంగములు నీ తేనెపురావు
అహుతపక్షివిశోధి పశా సంకజారి, జడతి గుణగంధమాత్రింబు వడయుకాలి
నక్క నపుమాత్రాణామిది జిక్కుఁజోలుక, యంతమాత్రింబునీ కేలనంతిల్లి.

సీ. చక్క చక్కని కోకికొన్ని చుట్టతంబు
అను చుట్టనికొకికొన్ని నేనుచంద
మారుచేయు నీవంతి మానవతల

ద్వ్యక్తిగమన మగునంద నామనోబు.

౨౦౩౧

మ. వెనకొప్పుగిడు మూలుచోలునను నీవిగల్బునం నూచిన్
నీకేతిండు ల్పడ నానుకాడి రిగముం గావలెను పూనాంబమున
మంబులంబు బడదోదె కాలముం గున్వెంబు కసి కింబునం
బడతీ దుష్టుంబు కసి చుట్టె భయోత్పాతంబు నీ కేటెన్. ౨౦౩౨

స. అని యూజగలం బలికం నప్పులుతులయెడ ననానంబు చేసి వెడలన్పు
నప్పి యప్పఁజోడి నీలనేదీ కిల్లనయై. ౨౦౩౩

సీ. కలికల వాడచేడియవు గాన నెంబు బిడి యోలు దీఁదాం
బలికతి విం పా నీకు మూలమాట నచింపగఁ జాలఁ గంటెపూ
మూలుతుల మున్న నాయెడలు మోహము దాకె తొలంగుం బ్రాణముల్
గలువగ నెల్పి తింతనడిం బట్టగలే నెడ నెక్క మోచెలి. ౨౦౩౪

సీ. కన్నులు మూసివడ్డ పొడకట్టిని (నాగుం) నాగి లీరయం
చున్నుడునంగ నోరెగునఁ జాడగనీ నపు వేడనుంగియో

వన్నుచు వచ్చు నాదుప్రభుబంధము వీడయు నంతలోనే మే
 నున్ననుచుం జలించును గనుంగవ విప్పంగ మాయ (హా) సఖి. ౨౩౧
 మత్తకోకిల. నీవు నాయెడఁ గూర్చి బోటివి నెమ్మి నాపయిఁ గల్గినం
 బూవుఁబోడినో నాదుకోరికఁ బొల్పు నొక్కరహస్యమే
 చూచె నీమది నెంతలే దట చూడ కప్పని వేగమే
 చేన దప్పక తీర్చె దేవుఁడు జెప్పద స్విను తత్త్వియన్. ౨౩ ౨
 ప. అది యే మని యంటివేని. ౨౩౩

శా. సాక్షాన్మాధరరాత్ర సంగతికి నోచుం గావునన్ దీని క
 బ్రాహ్మం గస్తురినన్నె జృంభితసువర్ణాంభోజవత్సంబుపై
 సక్షిణస్థితి వ్రాసి నన్నును దదీయూచస్పృహతోదారస
 ద్వక్షోమధ్యమిపీతి సూక్తిగ లిఖింపం జూచి యైనం శబ్ద ౨౩౪
 క. చిత్తరి చిత్తములోఁపలి, యుత్తర మొకకొంతయైన నుడిపెన నటగాఁ
 జిత్తము నిలువంగదవే. యుత్తనుసుకృతంబు నీకు నొసగు నటంచున్ ౨౩౫

చ. పలిక గళ న్మృగందరసబంధురంగధరిసాంధబంధరా
 కలితరవంబులం బ్రసవకమ్రవిమ్రుగసామ్రాటావ్రాకో
 మలనవపల్లవగ్రీనసమంజకమాయితకేత కాళిదీ
 కలితకేతంబునాదమూలం గల్గి తటాలున నుల్కి యల్కి యున్. ౨౩౬

న అప్పు డిప్పల్లనపాణి కవటగోపికావల్లనాయల్లక మెల్లం...దురంతసంతా
 పంబున నెంతయు నొల్లంబోయిన నీలవేణి నోడి నీలవేణులం గూడి కటక
 టుంబడి చింజించి యీమంజుకి సంతాపంబు బలవంతం (బలంతుల) నంతం
 బుఁ జెందినర వీయెడఁ గొంతకొంత శాంతిబొంద శిశికోపచారంబులు నచ
 రింపం దగు ననినఁ నత్సహితై తత్సహితలు శక్తిగ్రూయత్తచిత్తై
 రియ్యసగంబున. ౨౩౭

— కాళిందీకి జెలులు శిశికోపచారములు చేయుట —

ఉ. తావుల మోక* మావిగమితావుల గొజ్జగనీయంత్రముల్
 కేరేవలఁ జిల్కఁగాఁ జిగురుగేదగిపూదడిగట్టి పట్టివే
 పై వజ్రలూచుచెంగలువపందిరి చెందొవ లేకనంటి శ్రా
 మ్మోవులచందువాపొగడ మొగ్గల నిగ్గులచప్పరంబులోన్ ౨౩౮

*మావిగమితావుల గొజ్జగనీయంత్రముల్

సుగంధి. కవ్వరంపుఁదిప్ప నొప్పు గమ్మపైఁశితమ్మిమే

ల్పుప్పొడి నచించినట్టి పువ్వు సెజ్జమీఁదికన్

అప్పడంతఁ దెచ్చి, తెచ్చి రంబునాక్షు లంనఱుం

జెప్పరాని వేగ మూని శీతలించు ఎస్తువుల్.

౨౩౯

ఉ. సారసచందనైఁ నాదసంకుమదాగును కేసరాళిక

యూరపరాగతఁకుమనముజ్జ్వలపల్ల నహల్లకాచ్ఛక

స్థానీతుసానినీలినిఁగఁగెనమంజసప్తమండరీ

వారము లాదగాఁ గొనుచు నచ్చి కరం బరుదాను నేర్పుచన్.

౨౪౦

చ. మలయఁజుగ్గమం బొడల మాటి కలంది మృగాలనల్లరీ

నలయఁచయంబు లంఘులను గాహువులం గడియించి వేనలి

స్వేలయఁగఁ దెల్లదమ్మి యిడి ప్లెల్లుగఁ గమ్మరి కంధరింబునం

గిలయఁగఁ బూసి యంతి శివుకై వడిఁ జేసి రసంగభీతికన్.

౨౪౧

చ. పృగమదచ్చు యంతటను మేన నలంది సరాగరాగపా

భగకఁగీరింబుం గొప్పై నడి చెందొనపువ్వు పుష్పఁ గా

ల్పగ నెనుంచినపు నడి హల్లె ననారితశౌరిభక్తయో

గిగును! జూతంగ యగుగానఁ గదాకృతి దాల్చెనో యవన్.

౨౪౨

ఉ. అంగఁ డంగనాఘక హృదంతికిఁప్పంసీను స్త్రీహను

బ్బంగి నభంగురం బగుచు భాసీలఁగా దిశెప్పై దశాంతరం

బుం గడియించి శ్రోవఁ బూర్వార్థతఁగాంచి యయోగదీప మే

చం గడు స్రుక్కచుం గిసలసంఘటితవృజనానంబునన్.

౨౪౩

సీ. పదములఁ నగురాకు లొనవించి జంఘల స్థరతూణతిలకము ల్బుగువుకొల్పి

తొడల వరంటిద వృడఁగించి సాబగారుకటిపైఁ బరాగపైకతము నించి

నడుమఁ బుష్కరభంగి నొడిగించి యూసన జోకినాఁ గన్తూరచేక దీర్చి

చన్నల గుచ్చము ల్పనఁగించి నెమ్మేనఁ జందనం బలచి భుజఁబుల బిరు

కాండమిడిచెక్కలనుజం ద ఖండమలఁది, వేణిశైవాలమునఁగూర్చి వేఁదియంగ

సామ్యసదసృరీక్షావిచారణ బలఁ, జెల్వ లీరీతిఁ జేసిరి శీతరవిధంబు.

చ. ఎడపక యాంతులెల్లఁ గడియించినపల్లవసూనగుచ్చముల్

తొడరి వియోగవహ్ని సెక దొట్టఁగ *జివున నీగుదీసి యె

కృదు గమలంగ నప్పు డలకోమలిగత్రము నొల్పె నానురుం
డెడగుచు నోహరించుకున్దై కరవణించిన లేతతీవనానో. ౨౪గీ

సీ. ఈన తామీలన్వగుత్తులంబుల మిత్రీకరిమాన్వచక్రియం గజపరాదు
వారి భాగ్యహాని మంట తెగయుడెదంబునం జంపకన్నహంబు నలుపరాదు
కన్నీటివలనలు గ్రమ్ముచెట్టలు ఘనపారిజలధార లుయవరాదు
నిట్టూర్చునెడకాలం బట్టూడు మైదీగ నల వహ్నిశీఖ నిల్వదలవరాదు
చింతనెను కాంక్షచేడకచంపకాణ. నంపవిధన

మోహబహుళాంభకారింబుమించిజూతి. పృథగమగంబుచెడిలక మర్పింపరాదు
సీ. అతరు తామిలు హరియంపరంగములను, కైములు నేర్పినబహువిధశీతలములు
నతిను తానంబు హరియించె నంగవితితి, నతిరు తానంబుహరి మంపనబ్బుంబు
సీ. జడములగుటయనం తానాంబునెను, నంబుల కైలలగుజీనుమాదిగములు
జడతిం గాంచినద్రీవ్యము ల్గనవలయునీ, గలన్వ నేమిగదెచ్చహత్కాగ్యమెల్లు

క. తియలనం బల్లచనునుములు, ఘనతం గనునేల యుయెఘనశీఖ గోచెం
దయలతతాపం బడచునె, ఘనములు నవియెన్ని కృష్ణమనమీ చిక్క నో.

క. ఈవిధమున నేర్పొప్పగ, వాచికి నెకనోపి ఘన వర్తించి కంపం
తానంబులం బెట్టి నానక, నేనేగం దోడ జెచ్చి నుంబులు న్నీతిన్.

సీ. పండితులను ననుబూనగాన్వమూల
నకయు నానంద నుడిచి హెచ్చక మూల
గతిత్రూర్వక భావరంగంబుచేతి
బాగ్గిరి నెప్పుచు నుండిగ ముద్దు చేసి

క. మాయానానాయసీతా, మాయానానాయధన్యసాకేతిపుగా

నేను ముసిగేను జలద, చ్చాయలనత్కాయ నకలజగదున్నేయా. ౨౫గీ
గర్భము, ఇది శ్రీమద్రామచంద్రీచరణంపిండిమిళిందాంబాకనణహేలుని మాధ
నయజ్వనముజ్వలత్కృపాక్షితికహిన్దా సాదతి పాండిత్కాభరణ ప్రభంజన
నంభాదిగాకాకాంక నిరంతరా రాధితిచక్షణశ శాంక అభినవ నన్నయభ
క్తాగ కానోబునత్కావ్పామకవి మహోపాధ్యాయ భట్టాకక ప్రణేతం
జ్జనకాళిందీకన్యాపరిణయంబనుమహాప్రథం భంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు కాళిదీ కన్యాపరిణయము

— ❦ —
తృతీయాశ్వాసము.

క. శ్రీరాజమహాలిహ్వరయ, స్ఫూరాంబుజచంచరీక సృణమజ్జనతా
ఘోరాఘటిమిరదినకర, తారావల్లభవిరామ దశోధరామా. ౧

న మహాత్మా దివ్యచిత్తైః సునవధరింపుము. ౨

— ❦ సూర్యాస్తమయవర్ణనము ❦ —

క. అంతట సంతటినెచ్చెలి, యంతర మగలంగఁ గూతు నలమట గనుచుం
గాంతి దొలంగుచు వ్రాలెను, జంత ననం దనదు కాంతి చెడరగ వ్రాలెన్.

గీ. వాసుదేవేవతనదుదుర్వార*మహిమ, మంతకంతకుఁ డలుగనొయ్యననెనుకకు
మేనునొగులంగ నప్పడుభానునుంతు, డధిక (దీన)స్వరూపంబునధిగమించె.

సీ. అసుర క్తమండలుం డగుచుఁ బూర్వగమ మూని ప్రబోధ మిం పొప్పజేసి
సర్వవర్ణాశ్రమాచారము ల్బడిపించి తా సత్పథంబునఁ దనరి నిలిచి
నలుదిక్కులను గరంబుల (చేత) నలరారి చక్కసద్విజృంభి చక్కనునిది
కుమదంబులకుఁ బొంగు గుంగునల్లు మెలంగి పద్మిని కామోదపటిమ గఱపి
కాలగతి నయసుమించినఁడకదక్కి, శాంతిగైకొని యపరాగమాంతమంది
నసువు శుచి కిచ్చి పరరక్తభావుఁడగుచు, నఱునానందవారిధి వ్రాలెనుండు.

గీ. ప్లాచి పశ్చినుదిశ యుజ్జేపట్టి యాడు, బంతిగాఁదిత్రుచ్చవిపత్తెనూయ్యుఁ
గానిచో నెద్ది కత మస్యకాల మెడియు, నరుణిమచ్చట సంజలఁబరఁగుచుండ.

గీ. చండమార్తాండగోచరఖండపహ్ని, కీల నెంతయుఁ గ్రాగినఁ బాలఁజాల
నగుణిమ భజించె నాజరతాతపమున, దండినొపెకెఁ బ్రహ్లాండ్భాండమెల్ల

క. కొండలకు మేలుబంగు, కొండలరాయనికి మైత్రి గొనకొనఁ జివురుల్
మెండుకొనుమావులకు దరు, పండములకు నట్టియెడఁగచాకచి యమరెన్.

మ. తిను లోకంబులు లోకభాంధవుఁ డనం దాఁగర్మసాక్షిత్వముం
గొను చత్వర్ముఖిఁ గాంచి కాలగతిచేఁ గుంఠింపవ్రేలుఁ డై
చని యవ్వారుణిసేన గైకొనియె నుష్ణప్రాంతుఁ డెల్లటచేఁ
గనియెన్ ఘోరగభీరవార్ధిపతనాకాగోరుపాతిత్వమున్.

- సీ. సకలజగ చ్చరజంతుసంతానసంతత సేత్ర రశ్మిగుంతెతులతోడఁ
జ్రాంగదాంపత్యసరసాభిలాషసంఘటనైక హేతుభాగ్యంబుతోడఁ
ఁనుధారణక్రియాధానదుచ్చావచపక్షభృద్వ్యావృత్తిభరముతోడఁ
బద్ధిసీముఖపద్మభవ్యతరామోద శారణాన్తప్తవైఖరులతోడ
నస్తమించెను జలరాశి నతిరయమున, వనధిజల మెల్ల వధికపానసతఁజెంద
దోలుత నుడినెడునుడువులఁగడలుకొనెడు, బెడఁగుఁబోడిమిగైకొన్న పెద్దవేల్పు
- గీ. అక్షి గతురీతి జనులుదన్నఁగి గతుగఁ జలుపరైరి పితృప్రసూనంగియనుచుఁ
గలుషమదివోవఁగడిగినలయుచువియ్యె, వనజమిత్రుండు వేగంబవనధిమునిఁగె
- సీ. ఇనపాతకృత మైనఘనవివరంబునఁ బైకెక్కు బాడబ్రవభ యనంగ
జలములోనుండి యబ్బలుతోవ మీఁదిఁ బొంగు లేబవడంపురంగనంగఁ
గాలుండు జక్కవకవ మిది నేర్పఁగఁ జిందించి పొడమించు చిచ్చనంగఁ
గుముదిని నిద్ర పైకొనకుండ నపరాశ నెలయించు దీపంపువెలుఁ గనంగ
నపుడుసూక్ష్మండుహరియతాటవరినోడఁ గొంతదవ్వేగియతఁడభింగు కిపోనఁ
దీరమున నిల్చుగరుడని తేలయనంగ. నిఁపునభొకైసాంధ్యరాగంపుసాంపు.
- చ. అరయఁగ సర్వమిత్తో డగునట్టి యినుం డగుంగ నిక మా
కిరవులు సేరి సగ్గడఁగి యేపటి యుండెడివేళయే నిశా
చరుఁ డధికారి తాదృశులె సౌఖ్యము గాంతు రటంచు సూకుల
స్వములు సేయుచు నిహగజాలము సేరుఁ గులాయనీమలన్. ౧౩
- ఉ. తారలఁ బెండ్లియీడఁ బ్రేమనంబున రా జగుదేర నింపు సౌ
పాత సభోరమారమణి యాకసపుంబలువేడిమీఁద వి
స్తారముగాఁగఁ గల్పసుమజాలము నించెను నా నథంబునం
దారక లుల్లసెల్లెఁ గలితద్యుతు లెల్లడఁ బర్వచుండఁగన్. ౧౪
- క. చుఁడాతపత ప్రదిశా, శుండాలము లుదధిఁ గుంకి శుంధచ్చుండా
నండిములఁ బైకి జిమ్మఁగ, నిండెడి శీకరము లనంగ నెఱసెం దారల్.
- చ. పగ లొనరించు చుగ్గి కరభావము గైకొని మమ్ము సేచుచుం
దగు లయినట్టిపంకజపితాసము నేడు నినుండు వోయ నె
వ్వగ మది మాకు మా ని ననివారణ శీతకసుండు రాజు దా
నొగి జనుడెంచు నంచుఁ జెఱవొందెను మిన్నునఁ దారకాప్రిదల్. ౧౫

గీ. పుట్టినప్పుడునుత పగ ల్పూని కువల, యంబు(నేచెడు)నినుఁ జేగ నట్టి కాని
గొనములకుమాటుగైకొన్నకొమరురాజు, వచ్చుననితారకాప్రజనలులెజదల.

సీ రాణ సకృత్ప్రజారాతులు గడిదేఱ ద్విజవృత్తు లెల్లను దెంపువాఱ
జారచోరస్ఫూర్తి చాల విజృంభింప సరసులసౌఖ్యవైఖరి కృశింప
వరిధర్మవిజ్ఞానవార్తలు సవలంగ నన్మతాభిసంధి చయ్యన మెలంగఁ
గుముదంబుల మెలంగుకొంతు శంకను జెందఁ బరగి ప్రదోషంబుపటిమనంద
నంజనాచలరోచిర్నవాభి కాంతి, భంజన మొనర్చు చాయ లపారములుగ
నంధకారమహాకలి యావరించె, సఖిదిశల నరాజకం బైనయపుడు. ౧౮

ఉ. వేలుపుడిండు నామలుఁగు వేకొని యాశ్చర్యపూరితఁ జెంద న

జ్ఞులి నసూయ పుట్టగ విచారము సేయ కభావమంచు న

న్నోలి రచించె గౌతముఁ డహో యిదె రూపము నాబలంబు లో
కా? గనుంగొనన్వలయు నన్నగతిఁ బలసె దమశ్చటల్. ౧౯

సీ. తా నొకబలియుఁడే తిరణి లోకాలోకగిరిదుర్గమునఁ బడి కరము లన్ని
గిలిగియు నావలె గడవఁగా శక్తుఁడో యెట్టలా నారాక యెఱిగి నీళ్ళ
బడెఁ గాక పట్టకొ భవ్యసున్నామగంధమున నతను బట్టె దమము శక్తి
గాంచెను నారాక గననియచ్చొటనె తనకాఁకలును దాను బనికివచ్చు
నంటరానివానియందుఁ దా నెసెవెల్లి, దాచి పోయెఁ గాన దక్కఁ దనకు
ననుచు వేగ నచ్చె నన బలునీలిమ, గప్పికొనఁగ నిరులు గప్పికొనియె.

సీ. నే ననిర్వచనియవిజరూప మగు చనాదిత మెలంగుచుఁ దత్త్వధీ నడంచి
వెలయు నవిద్యమై మెలఁగెద మచ్చబలతఁ గాంచియే చూత్త బ్రహ్మ మయ్యె
నటుగాన నాయంచు నమరు కారణలక్షణం బతివ్యాప్తిమప్తంబు గాదు
బ్రహ్మవిద్య యేటంపు బలవత్ప్రమాణంబు మఱి గుహశయత బ్రహ్మంబు నేన
యఖిలమునునాదురూపంబుననుసరించి, నిలుచునో లేదొచూడఁగినిఖిలజనము
లనెడివైఖరిరోదను లాక్రమించి, యంధతమసంబువరఁగెభయంబు వెరుగ.

క. జౌర తమోబల మయ్యెడ, నేరీతి వదంప శక్య మేరికి నైఁక
ధారాశతరవివేకవి, హారులకును నస్తు వరయు టరు దై తొంచెన్. ౨౦

గీ. చంద్రతారావి నాహంబు సమయ మనుచుఁ, గాలకజ్జలకారుఁ డఖండపద్మ
జాండమంబుకరండంబునిండుకొనఁగ, నునుచుకాటుకయననుం డెఘనతమంబు.

ఉ. వేళ యెఱింగి సూర్యుపయి వేళను వచ్చుగుహంతరాళధా
రాళతమంబువెంట గ్రహరాజహతవ్యతు తొట వచ్చి య

- వేషో నినుండు పోవుటకు వేదనఁ గుందుచునుండుజ్యోతులో
నా లలిమించుఁ గప్పు పయి నల్వుగ నొప్పు గృహప్రదీపముల్. ౨౪
- క. వడి నినుండు చనఁగ వెంబడి, బడిచనఁదడఁబడుచుఁజిక్కి బలునిరులుగొనన్
వడి యుడిగి యచ్చటచ్చట, బడియుండెమరిన్తు లనఁగ భాసిలుదివియల్
చ తఱఁపఁగ శబ్దమాత్రవిదితం బగుచున్ గుణమాత్రహీనతన్
మెలఁగుచు నప్రతీతగతి మేమరసంశయవృత్తి నందుచున్
బలుననృతంబువాదములప ట్టగుచుం గరునాప్రయత్నముం
దలకొని కుప్రబంధమతిఁ దాల్చొని యుండెచు లోక ముత్తటిన్. ౨౬
- ఉ. రాజవియోగవేదనఁ గరంబుఁ గృశించి తమంబుఁ గాంచి స్రా
గ్రాజనిభాస్య రాణసేవరాఁ జనుదెంచును వేగ మంచు వే
ళాజలజాఝి దెల్పు నతిలాలసమూన.....దర్శుభాం
భోజము నవ్వహానె ననఁ బొల్పెనఁగెం దొలితెల్పు సాగ్దిశన్. ౨౭
- చ. విరహిజనంబు నేచ నతివేగము వచ్చు ననంగవీరుభా
సురతరకేతకీశరముసాంపున కేక, తదర్థచంద్రము
దరవిశిఖింబునా నగము, తజ్జయకారణచక్రమోయనన్
సురుచిరబింబము న్వహసఁ జూడఁగ నొప్పెను బ్రాక్తకుప్పనన్. ౨౮

—† చంద్రోదయవర్ణన †—

- క. అలస్రాచి కుంకుమచ్ఛవి, నలరెనుమోమునను నీల మగుమ్మగినాభి
దిలకము దిద్దె ననంగా, గలువలచెలికెంపుమేనఁ గి పుపు డొప్పెన్. ౩౦
- సీ. విరహిజనంబుల వేగింప మారుండు తెలివిఁ బెట్టిన గండదీప మనఁగఁ
గమలచక్రము తేర్పఁగడలితోఁబాడముచుపెచ్చిసాచ్చెడువితచిచ్చనంగఁ
గుముదినిపాలింటి కొమరారు పూర్వంపు బలుతరంపుఁడపంపు ఫలమనంగఁ
గలశాభి వెడలి వెన్నెలపుల్లనిసువులం బోషించు నునువెన్నముద్ద యనఁగ
విరహిమోహకకర కాండవిసరమండి, *తస్మైరైక్ష్యవవృక్షకోదండ మనఁగ
దండిరుచులనజాండంబునిండుకొనఁగఁ, బండువగవచ్చెనైందవమండలంబు.
- చ. †నలువటి యంధకారవసనంబు ముసుఁ గిడి యున్నయద్దిశా
లలనలమేనఁ గప్పు శిఖిలంబుగఁ జేయుచుఁ గప్పురంబుఁ దా

లలితకరంబుల న్నినిచె లాలితి మీఱ నన న్నిజచ్ఛప్రల్
నలుదెసల న్నెలంగ నలిసంబులనూడు వెలింగె బొంగుచున్. 3౦

చ. సరసులు స్రుక్తఁ జక్రములు సంగతి దక్త వియోగమానసం
బరుదుగఁ బాక్తఁ గల్వగమి కందము తెక్తఁ జకోరపాళికల్
శరబడివాక్త ఘూకములసంస్పృతి నిక్త ధరాలి నూష్ణము
ల్పరువడిఁ జిక్తఁ జక్తఁ గనుపట్టెచు రిక్తలతేడు గ్రక్తునన్. 3౧

సీ సురలయాఁగటిచిచ్చుపాబగార్చుమేఘంబు పాంథులపాలింటిప్రళయవహ్ని
జారమలిన్లుచోచ్చాటనమంత్రంబు హతదృష్టిపేచ కేథాంజనంబు
కుముదిని నేదెడు కులదేవతామణి యురుచక్రసంతాపహుతభుగరణి
సరసశీవంజీవనంజీవనోపధి తాపదరిద్రతాదానక్త
తండ్రి నుబ్బించునందంపుదాఁపురంబు, పాసఁగు తమ్ములబడలికపుట్టినిల్లు
కళలు నాఱుపదింటికిఁ గాణయాచి, చెలఁగుఁ జక్తల తెరువున సితమరీది.

చ. హరునకు పాన్తు కన్తు జలజాకరపాళికిఁ జక్రవాకసం
సరణము కీడు దోడు జలజంబులసామికిఁ గైరవాటనీ
స్మరణము పొందు విందు సురభక్తి(కి) భవ్యచకోరపారగా
చరణము పొంగు రంగు గని చాల వెలింగెడు నిగి చెంగటన్. 3౨

సీ కలశ పాథోరాశిగర్భసంజాతంబు ప్రాగ్విశావసథవిభ్రాజితంబు
విమలనిజద్యోతవిశదీకృతాశంబు నభ్రంలిహదభ్రవిభ్రమంబుఁ
సౌశికసంచార కార్యసౌ కేయంబు నురుకరోద్ధూతపద్మోదయంబు
బహుళద్విజాఙ్గసంభరణప్రసీదంబు నుపకంతతారాఙ్గయోజితంబు
వి నారబజ్జ శశభృతైరావణంబు, రుచితతారకమార్గసగోవరంబు
భవ్యనక్షత్రనీచికాబాధురంబు, సంకుసకసన్దహగ్రాహసంకులంబు. (?) 3౩

గీ క్షీరజలరాశిదీప్తిసంజీవనంబు, పంకరుహకాండఖండనపండితంబు
పక్షయగధాని తారకావర్ణచారి, రాజులుచునుండ నవ్వేళ రాజహంస.

క. చెన్నారుచుండె వెన్నెల, మి న్నా వెన్నెలల తేట మించియొసఁగఁగా
నన్నులిసజాండ మొప్పెను, సన్నపుఁ డెలికప్పరంపుసంపుటముక్రియన్.

క. చుదురునివంటిబిడ్డని, పొం దెడయఁగలేక పాలమున్నీ రరుదే
నించెల్లఁ బాలు నిండె న, నం దగె లోకమునఁ గుముదనాథాంశురుచుల్.

సీ. కలువలగములవొక్కపువాసనలతోడఁ గమలసంకోచంబు ఘనతఁగాంచె
వెన్నెలపులుగులచెన్నుదనంబుతోఁ జక్రాంగభేదంబు చాల మించెఁ
జంద్రకాంక్షోపలసప్రవదన్చుచారితో విరహి నేత్రాబువు ల్విస్థరించె
గాకారిముఖజంతులొకాభయంబుతో జారులమది భీతి నుదడించె
బుడమిచెలి మేనఁబుట్టిన భూరితాప, భరముతో నంధకారంబు వలనఁబొచ్చె
వలుల నెఱతావు సద్గుణావలులస్తోవు, నీరజంబులచాయ వెన్నెలలు గాయ.

క. లోకాలోకాంతరమున, భీకరమై యుండఁతమము బెడరి గిరిగుహఁ
కోకహృదంతరసీమలఁ, గాకెక్కఁగ బాణి యుండఁగల దీవేశఁ.

క. చలివెలుగుచాయ తమముం, గలయన్ హరియించు ననుట గా నబ్రము కో
కులహృదయము నిది చిత్రము, తలఁపఁ నమోమయము గాఁగదగ్గుచి చేనెఁ.

త. అడరి తమంబు సర్వజగదాత్మకవస్తువు గ్రన్థమండుగా
నడఁచెను గోవిలాసముల నత్తను మంతయు నస్తువృత్తి చే
పడఁగ నొనర్చె సద్వివేచి భవ్యముదాబుధి నోలలాచ్చెఁ గా
నెడయఁ దుదారవిష్ణుపద మీద్విజరాని మహాత్ముఁ డెన్నఁగఁ.

గీ. తలఁప నబ్బుర మీకథాధరుఁడనోవి, లాసమాధుర్యమహిమఁబుల్లభ్యత
హృదయములుత్పత్తిస్తక్తిగా నొలుకరఁగ, కుండుఁడెలిఁబలుగఁగఁబుకొప్పికొనఁ

సీ. నిజగోవిలాససన్నిహితనానాపదార్థపహంచ బుస ప్రమగుగు
మాధుర్యము ప్రసాదమహిమతో నెడయంగమిగులనథన్యక్తిపాఠపు గొనఁగ
నన్మౌళవాగాదిదోషాత్మకతిమిరాబు దూరింప నస్యలంకారసము
లలరారఁ శ్రేణుధాదివిశేషము ల్వఱలఁగ శుచిరనాస్వాదిరిసిక
వరకపులుమెచ్చినవరసాస్వాదమందఁ, గుకవిబృందంబున్సేవకకటమహిమఁ
జూడఁ జాలక స్తుక్తఁగ బోడులేని, లాలితి వెల్లిగె మేటి కథాధరుఁడురర

చ. ...మొక్కఁడేప్రబలనొండుగుణంబు గనంగలేక వి
స్ఫురణము దక్క లోకమున శోభిలఁడేసె గుణవ్యవస్థ దా
విరహిజనాంతరంగములఁ బెడమముం గుమదంబులందు ని
బ్బరపురజంబుగాకరి.....గిరిసత్త్వమన్ముచఁ.

క. వెన్నెలరాయనివెన్నెల, వెన్నులపైఁ బర్వగిరులు వృక్షము లెల్లఁ
తెన్నెలజిగి గిరితరువుల, యన్నలుఁ దచ్చులు నవంగ నలరెన్ ధాతిఁ.

- మ. తొలుపతుంబునఁ దారకల్ విరళతం దు.....తంతకుం
జలిని గైక్కుచుచాయఁ జేకొన మర్ది సుధిల్ల నిత్తెల్వి తా
రలు మేలుల్ మగఁ జేగుజేరఁ బరమార్థంబై నభావంబునం
జెలుపొప్ప న్నెదుఁగి *తత్తచుప్ర నాశ్లేషించె నొడోనియ్య. ౪౭
- గీ. మృదులశీతలకరచుల.....చుఁజేరి, కువలయానంద మొనరించె గూర్జరాజు
కువలయానంద మొనరింపఁగోరు నాఁడె, రాజనుచు నెన్నుచుచుబుధరాజు లెల్ల
- చ. ఇరుఁడు చనంగ సుదుగొని హెచ్చిసరక్తత న్నొద్దిఁ జొది య
...నిన్ని శాచరుఁ డొ మారమునా గర మంది నన్ను న
య్యిరునిపతి శ్రతఁ జెనక నేపునఁ జేరెడు వీరిఁ జూచు టి
పని యని పద్మనీరమణి పద్మముఖంబును వాంచె గ్రస్తున. ౪౮
- చ. సరసి తుషారక్షికరసంగతక్షితుపారకీకరో
క్షణఘనశాష్పపూరములు గ్రమ్మఁగఁ దామరమౌము వంది య
తరతరులీనభృంగచయ తారనినాదము లుప్పతిల్లఁగాఁ
బురణ మౌలంగి జక్షులు పొంగక పొక్షఁగ నేడ్చె స్త్రువుచు. ౪౯
- క. రతు లుడిగి పొత్త ద్విజనా, పతు లడలఁగఁ జూచి(చూచి)పాపక్రియకుఁ
వెత గనార సరసి లబ్ధ, నతముఖ యై యుండె నపు ఁ నలువెడలంగ ౫౦
- సీ. తనతమ్ములను జేరఁ దలఁచఁగఁ బగవాని శరబణి తొవల సుసగ్గఁ జేయ
ఖరకరుం డగునిచుం మునుతీవ్రతఁ గడంగి దవలుగాఁించు నుత్పలవిచికిల
బాద్యగారాబులఁ బకవేసి యుష్ణపు మధురాన్నములులేక మాఁడఁజేయు
నిరుఁ టాఱవోలి చల్లనిరాజు చనుడెంచి బెడఁగుకరంబుల వెడలఁ దిగిచి
కలువపూఁబల్లెరంబులఁ గటప్రదీప, హితరసాన్నము గల్పింప నింపు గాఁగ
నారవస్తుతు లెసఁగంగ వారగించె, దనివిమదిదీరఁగ మధువ్రతద్విజాగి ౫౧
- ఉ. చల్లనిరాజు వచ్చి కరసంగిసేయ నినుండు సేయుఁగా
కెల్లఁ మౌలంగ సంగసుఖ మొతయుగా సుఖనిద్రఁ జెందెగా
కెల్లరుఁ బద్మనీరమణి యెప్పుడు మెల్లకు చాన్తనందు రి
క్షల్లకు మెత్తురా యని సకాపక నవ్వెఁ గుముద్వతీసతుల్. ౫౨
- గీ. సరసులకమిత్రుఁడగు నెచుఁచందమామ, యలఖ రాంసుండుదమ్మేమియాదరించె
గాఁకగావించిజీవనగ్రాహిగాఁగ, ననుచు నప్రసవ్వెననఁ గల్వ లపుకు విరిసె.

ఉ. ఏమగవారు నామగనియిపు వహించిరి చంద్రుఁ డన్న య

న్నామము స(ర్వ)మోదఘటనం గలిగెన్ శశికంచుఁ జెప్పరే

ప్రేమను నన్నఁ జేకొనఁగ బెట్టుగ నీరసమూని పద్మినీ

భామయ మోము మోడ్చె నని పళ్లున నన్నెను గైరవావళుల్. ౧౧౧

సీ. సితపక్షగతి గాంచి చెలువారి పంకజాసనభావనైఖరిఁ జాలఁ బ్రబలి

వెన్నెల లీనెమ వెలిమేన దైవాఱి జొకకప్పలు పూనుపొంక మమగి

యచ్చాపుగుణమూని లచ్చికిఁదోచు విధుసమాఖ్య జగంబు వినఁగ నలరి

తమము పోగొట్ట నుత్తమధర్మశీతులు సాకల్యముగఁ బెల్లఁ జాగ గలిగి

మూఁడుమూర్తలవేసంబు ముచ్చమవుల

యాకృతియు నొక్కవేశన యానుకొనుచుఁ

గాలభిద గోరి తద్వత్త గాంచునినుని

మించి దీపించు దివి ముచ్చమించువేల్పు.

౧౧౨

సీ. ధరణీధరోరుకందరమందిరోదారతమ మణిపమికిఁ దా నమరె నేమొ

ఛాయాపహరణఛౌచేయర్చిచ్చటావాప్తి లేమిడికిఁ దా నమరె నేమొ

ద్విజరాజసంతతి* దీనత్వ ముడుపఁగా నేరుపులేమిడిఁ జేరె నేమొ

సరసుల నామోదసంపద నందిప బలిమిచాలమికిఁ జేపడియె నేమొ

యొకకలంకంబు నెట్లేనఁ బ్రకటమయ్యెఁ

గళలు పదియాఱు వెలుంగంగ మెలంగుదొరకు

సకలసద్గుణనిధి యైనచక్రవర్త్యు

కొక్కవోసంబు లెక్కిప నొచ్చె మగునె.

౧౧౩

సీ. బారసంకల్ప బుఁ దూలింపఁగాఁజేసి చోరుల మూలకుఁ జొరఁగఁజేసి

సన్తాగ్గ మెల్లను సత్ప్రకాశముచేసి పంకజావళిఁ బూనుచు చేసి

యరిజాలమాలనెల్ల నండ వాయఁగఁజేసి యాశ్రితద్విజరాజి నలరఁజేసి

పరతమోగ్రంథుల గిరిగుహల్ సొరఁజేసి ధర్మసాక్షాపన దనరఁజేసి

ఖరకరుణ మున్ను చేసినకాఁకఁజాసి, యలరి సద్వర్గ మెల్లను మెలఁగఁజేసి

కువలయానంద మొసరించెఁగూర్చిఁజేసి, యహారచల్లనిరాజు దీవ్యత్రుకాశి.

చ. వెరపు దలిర్ప యజ్ఞపతి వేగ రథాంగవధూతికామనః

స్ఫురదురుహేమకుండమున భూరివియోగకృషీటయోని భా

సురకరకాండజాలముల శోభిలజేసెఁ దదుత్థధూమమే
పరఁగెను మేన నంక మయి పంకజనైరికి నెంచి చూడఁగన్.

౧౯

ఉ. అచ్చలినిగ్గులిగ్గులు రయంబున నెఱ్ఱెయిసోఁకుకాఁకచేఁ
జిచ్చననేగినట్లు చెలిచిత్తము తత్తతి మంద హెచ్చి బ
ల్యెచ్చనియూర్పుగా డ్పడర విన్నని కన్నులు విచ్చి చుచ్చరన్
మచ్చరమారఁ జూచి యవమానము మీఱఁగ దూఱఁ జుచ్చనిన్.

౨౦

—♦ చంద్రోపాలంభము ♦—

ఉ. చి చ్చిదె మింట మింటఁ గనఁ జచ్చొక టబ్బునె చందమామయో
హెచ్చుగ నిప్పు లుప్పతిలు హేతువు గానము పచ్చివెన్నెలో
యచ్చెరువయ్యె నంగముల నంటిన మాత్రన పొక్తు లేలాఁకో
యచ్చెరు వేల యిట్టివిరహోత్తజనంబుల కట్టు లయ్యెడన్.

౨౧

ఉ. తన్నులకల్లికి గనలుదాల్చుచు లోపలఁ గుంది కంఠు నీ
విన్నెయి బాంధకామినుల నేచక మానుదువే తలంపు మో
హమ్మున నిన్ను గన్నకడు పాబడబాగ్నినిఁ గాలకున్చి భా
వమ్మునఁ జూడఁగా విరహవర్గముపాపమెకా నిశాచరా.

౨౨

సీ. చుండాంసుకరమహాబ్యాలలలోఁ గాలి మాడక తక్కునే మఱియొకండు
బడబాగ్నిలోఁ బడి భస్మమై కూలక మహి వృద్ధి బొందునే మఱియొకండు
కాలసూటుంబు సంగతి గాంచినంత నె మసి గాకపోవునే మఱియొకండు
సైంహికేయమహోగ్రజతరాగ్నిలోఁ బడి మగుడ నేతెంచునే మఱియొకండు
(ఇక్కడఁ గొన్ని పద్యములు లోపించినవి.)

ఉ. అన్నను సూతుఁ బట్టుకొనునట్లుగఁ జేసిన చుండగిడు గా
క్రాన్ననవింటివాఁ డతనికూరత యే మని యెంచదాన నీ
* వెన్నఁగ మేనమామవు గదే గురుతల్పగు నిన్నుఁ జేయఁడే
యన్న! కళానిధి! యతని నల్లుఁ డటుంచుఁ దలంచి కూడితే.

౨౪

క. గణుతింతు రెలులునినుభువి

గుణవంతులు ప్రకృతి వికృతిగొను నితఁ డనుచున్

గుణవృద్ధిప్రతిపేధము

లఱు వెలుగవు సమధవంబు లందపు చంద్రా.

౨౫

గీ. ఆర్యు లెల్లఁ బ్రసాదమాధుర్యమఖ్య
సన్దకాలంకృతుల కెల్ల జన్మభూమి
యితఁ డనుచు నెన్నుదురు నిన్ను నెట్లు లేద్య
యీభిషక్జ్ఞానకలన నింపెసఁగునుతులు.

౬౬

గీ. అసితరుచి మించు నాహలాహలముకంటె
వెలివెలుంగుల యీచంద్రవిషము మించు
ససితవిష మెల్ల మ్రింగెను హరుఁడు రాహు
వీని మ్రొగియు నోపక నెడలనుమినె.

౬౭

గీ. సైంహికేయ వివేకంబు చాల కీపు, ద్విజులరా జని స్సౌగంధక విడిచి తేల
నీనిద్విజ*సంతతిద్దోహి పీనఁగాడె, మహిఁ బ్రస్తాల్లె నీకుఁ దమఃకుదంబు.

సీ. ఘనతమాగమములు గాంచితి వేరీతి వానిమాంతరములు గాన నైతి
రహి నన్నియును బద్యాము లెల్లు దెలిపితి వ్యాప్తి నకుంతితవడయ నైతి
వాగి నపూర్వాలోక మొదితి వేగతిఁ బ్రాభాకరచ్ఛాయఁ బడయ నైతి
పురుతమోహతి నెట్లు లొనరంగఁడేసితి సత్ప్రకాశముఁ జేయఁజాల నైతి
కాదు తెలివికిఁ బదవిభాగంబు సేయ, వ్యాకరణవేత్తవై యెట్లు వఱిలి తీపు
జగతి నెన్నఁగ నీవతిజడఁడ నయ్య, నహహ యెట్లు కళానిధి వైతిచంద్ర!

గీ. చంద్ర సన్తాప్తవర్తి వై జరుగునీకు, సత్ప్రకాశంబు సేయఁగఁ జనఁచెపుమ
సరవిదప్పుగఁ బలికితి సత్ప్రకాశమిలఁ దమోగ్నిస్తునకు నెట్లు గలుగనేర్పు.

గీ. అకట పదదర్శనమ్ము కరాగ్రమునన, యన్న దని చంద్ర, యేటికి నుల్లసితదు
సంధివేశలఁడమము చు సరముగాఁగఁ, బకృతిభావంబెతెలియఁగఁబడదునీకు

గీ. పుకటాతారి సంతాపపదమ వగుట, వాసికెత్తెను నీకళావత్త్వ మెన్న
నకటకట సీపు జడభావమందియుండి, యరసిచూడ మహత్త్వంబుసంది తెల్లు!

గీ. మేనిది నిశాసహాయత మెలఁగె ననుచు

సామ్యవైరంబుచే బాధ సంఘటింపఁ

జనునె పద మాద్యము హరిద్ర, నొనరఁ బలుక

శబ్దమాత్ర సమాయాతసమతఁ గంటె.

౭౩

గీ. †నలినబాధక గుణవర్ధనంబులోన, గణన గొనలేవు ముగుదలఁ గ్రాచ నీపు
లరసి చూడంగనిది చిత్రమయ్యెనెట్లు, లవని నిన్నుఁగళావంతుఁ డనిరిబుధులు

- చ. హరియణుమాత్రమానసమునందు జనించి మరుం డనంగుఁ డౌ
కరణిని నీ వతీంద్రియతఁ గాంచితి వేని నిశేశ మాకు సౌ
ఖ్యరమ ఘటిల్లదే యటులు గామి వియోగులభాగ్యహానియే
హరిహరి తప్పవాడితి ననంగుడునయ్య నతండు నేఁచఁజే. ౭౫
- చ. చలువలరాయ నీకు హరిసన్నిధి వర్తిలుదాన నౌటచేఁ
జెలియల నైతిగా వరుసఁ జెప్పఁగ నైనను నేన్నుఁ బ్రోవుమీ
చెలియలి నేఁచుఁ దోడనుచుఁ జెప్పఁగ విందువె యిత చెప్పఁగా
వలవదు తోడనే పొడమి వచ్చినచెల్లెలియల్లు నిల్పి తే. ౭౬
- ఉ. తమ్ముల*మేల్ నిోదయత దాసినయతనె కూల్చి సుప్రభా
తమ్ములఁ బక్షపాతసుఖతమ్ముల సద్విజరాజచంద్రబా
తమ్ముల నెప్పుడుం బొగలఁ దద్దయుఁ జేయుచు నుండు నీకు నో
తమ్ములదాయ సద్గతియుఁ దద్విజరాజత గల్గె నెల్లొకో. ౭౭
- గీ. రాజైకొని నే ద్విజరాజ ననుచుఁ, జెప్పికొన నీకు మదిలోన సిగ్గుగాదె
విప్రయోగులపాలింటివేరువిత్ర, వది నిశాచర నీకెన్న †ననుచితంబు. ౭౮
- సీ. పదియాఱుదినములు ప్రాప్త మావెంటనే యజీగెడుసిరిఁ మి న్నందికొనుచు
ద్విజరాజసాంగత్యవృజినంబు యైకొంచు సరసులు బెగఁజెడుచాయఁ గనుచు
ద్విజవృత్తిహరియుంచు వెరవులోమెలఁగుచుస్వప్రకాశోన్నతి చనమెలఁగుచుఁ
జెలఁగి మాన్యజ్ఞేత్రములనాక్రమించుచుమావంటియనదలమన్నిగొనుచుఁ
దెరలనికలంక మూనుచుఁ దిరిగితిరిగి, యుడిగిపోయియధోగతిఁబడెనున్న
...ద్విజరాజవని...యెన్నుకొనెడు, కోశకారులు జగతిలోఁ గొఱతవడరె.
- గీ. చంద్ర త్వద్వాచక(ంబగు)చంద్రవదము, పలుకు విపరీతలక్షణాకలిత మగుచు
భేదకారిత్వ మిది వింతగాదు తెలియ, దర్శవదము విరుద్ధబోధకము గాదె.
- క. కిరణసేతరుక్తలంక, స్ఫురితానీ(ల)రుచులొడవఁ బూర్ణేందుఁడు సం
హరిణారి బోలు నేనియ, విరహిమృగము వీనిఁ గనుచు విడుచు నసువులనో.
- క. కరము సుఖంబొనరు బుధ, స్ఫురణంబున జగతి నీకుఁ బొడమినబుధవి
స్ఫురణంబు జగదుపద్రవ, కరణం బని యెన్ననయ్యెఁగా భువిఁ జంద్రా!
- క. సకలాలంకృతి వేగతి, నకట లలితచిత్రరూపకౌపమ్యంబుల్
వికలములు నీకు మఱి దీ, పకభావవిరోధములును బ్రకటం బగునే. ౮౩

*మేలునీతోదర-†ననుచితంబె. ‡స్ఫురితానీరుచు-మా.

ఉ. ఆతతపుష్కరస్థలి విహారముసేయు గజంబుచంగ్రుఁ డ
 ప్రీతి విసాంగులం గెడవ * విట్టు మదిం గనలూని సిహి కా
 జాతుడు మ్రొగి క్రక్త మెయి చాలక వానికి దోస మేమి జై
 వాత్సకుఁగా సృజించు నలువం దులువంచు వచింపఁగాఁ దగున్. ౮౨

గీ. విరహిచిసములఁ న్నంచుచు విమలప్రస్థి, † సీగణంబుఁ గలంచుచు నీరజారి
 మదగజేంద్రునిసాటియై మయు మింటఁ, గరబహుత్వంబు పినికిఁగలదు గాని.

చ. † చట కగుమిటిబల్లిఁ గొని సారము జాటఁగఁజేయు మారుఁ జ
 చ్చుటకను వెట్టచేఁ గడపి పులి శశిం దలకల్ప ‡ సేలొకో
 నెఱవొరవింటి కోవధులు నిచ్చులు నేలట వీనిఁ న్నంచినం
 చెఱులును భేదము ల్విషమదృష్టికి నిశ్చితబుద్ధి గల్గునే. ౮౩

సీ. నింగికి ముట్టంగ నెఱి బాలమున్నీరు పొంగించ, మేనెల్లఁ బొక్తఁజేయు,
 జలజాటవి దహించుఁ, జున్నుఁ డన్న(ను)విశేషార్థవాచ్యార్థంబు లనుపపన్న
 ములుగవహ్నిత్రయి చెలియనబ్బరమేమిశ్రౌతవాన్తున నహః కేతుమఖ్య
 భేదకముల నుపపాదించుసూర్యుని జంద్రమఃపద మని చమనశేచె
 యరసి చూడంగ వహ్నికి నరిది వీని, వేడి యెట్లన్న సత్యంతఃపితయోగ
 బలముచే నుక్తకార్యంబు పరఁగుశుచికి, నట్టికార్యంబువీనిఁగన్నంతఃబాడము.

గీ. జనన మందినదేశంబు మనఁగనిడు, వీని కాకేలితో న్నెల్లు భేద మెనయుఁ
 గలుషితాకృతి యగువీనిఁ గన్నకరనఁ, బాలవంటికులు బెల్ల భంగపడియె.

క. కాకదొరనిడ్డ తమ్ములఁ, గాఁగం దొరలంగఁ జేయు గామిడికాని
 గా కెనయ నిట్లు దూఱుచుఁ, గాఁ కెనయం బువ్వురువ్వుకట్టిడిగ్గిదిట్టున్.

— ౧ మన్వన్తపాలంభనము. —

శా. తల్లి ల్లంచును నన్నగదై యనుచుం దర్శింప కల్లాన్చి తా
 నల్లాయంజగితమ్ము లంపగమిపా తొనెట్లుగాఁ జేయునీ
 వల్లుల్ గన్గొనఁ గన్నతంప్రిమది దావజ్వాలలో డిందదే
 చెల్లంబో మముబొంట్ల నేచు టరుదే చింతింపఁ జేతోభవా. ౮౪

చ. హరుఁడు మహాత్ముఁ డం చెఱుఁగ కాతని కె న్గొనరించి కంటిమం
 ట రహిఁ దొఱంగి నీటయి యనంగ పిశాచమ వైతి కానిచో
 ధర నబలాని సోకుదువో తద్దయుఁ దాపము సంఘటింతువో
 పరఁగ ననుక్షణోన్మిషదపారవికారదశల్ రచింతువో. ౮౫

* బెట్టునుదిం † సీగణంబు ‡ చెఱుకనియొడదగును. ‡ సేలొకో గ్రోట్టక మూ.

సీ. చెల్లెలి*యిల్లెలు జెల్లుడుల్లగఁ జేసి కుముదంబులకుఁ బెంపు లమరఁ జేసి
సూర్యసంగతి నైనసాబగుమైఁ గలిమూని సురలక్ష్మ కళ తెల్లఁ జూటచేసి
పూర్వవతు బన్నఁ బూడపుగా నిశ్చయ నితరపడు బన్న నింపు చెడుమఁ
బాలని యొకకళ సర్వజ్ఞతలఁ దన్ని మేల్ల శానిధి నని మిన్నముట్టి
ధరణిఁ జక్రస్విజాతులఁ దలఁజేసి, శంక డిగి రాజ ననెడుకళంకితోడ
వఁకయేపొకమఁపూనుమఁకుతోడఁ బొందుగునయ్యనీకుముకుందతనయ

గీ. సాధనా బవికల మైన జగతి సాధ్య, సిద్ధిఁ గాంతురు గాదె ప్రబుద్ధు తెల్ల
నహహ వికలము సాధనా బైనయట్లు, చేకుతెరు మార యువజయసిద్ధి నీకు. (2)

ఉ. తామదిలోఁ గళం కుడిగి లక్ష్మ దలకెక్కఁగఁ జేసికోఁగనే
భీముని నీదుబల్కుతుఁ బెద్దగ భూషణచేసి నీశరం
బేమటి కూల్చినట్టి జమ నీతని నే మని చందమామ మా
మామని చెప్పకో హరికుమారక నీమది సిగ్గు లే దొకో. ౯౪

చ. సమయము గాఁగనే విరియసాగెనుమాపులు నంటినంతనే
భ్రమపడి కూయునారి తటిరాఁ దెగువిల్లు విరూపమైనతే
రు మటి చిట్టున్నరన్న బెదరుం బడివాగెలు గల్గి బేహమే
యమరనియోధనై యకట యుదితి వెల్లు జయంబు మన్నఘా. ౯౫

గీ. బాణ మున్న త్త మై నీకుఁ బరఁగసాగె, మధువుతోఁ గూడ నీకు నున్న తవృత్తి
గలుగఁగార్వబుచెడుఁగానఁగానిపొదు, విడువనిక నై చందగుమధు ద్వేషితనయ.

సీ. తియ్యనిబోనంబుఁ దిని మన్ని పట్టులఁ జేరి నున్నుద్దులఁ గేరువాని
నొకమృదుసుమమాత్ర మొంట నంటిన యంతఁ జెల్లుభీతిల్లి మూర్ఛిల్లువానిఁ
బల్లవవద మీఁగి బలుకప్పు మైఁ బూని పంచమవృత్తి చేపట్టువాని
శరవన్నముల నుల్లి గిరిగహ్వరము దూటి హవడి తప్పట నలరువాని
చుప్పరంబున నెలకుబ్బిఁగూఁగువాని, వెన్నెలకెవాడి తెలి వెల్లవిడుచువానిఁ
గలసికొని నున్న పేధిప వలచితేని, మదన మనలే వరూపమయ్యెదవుగాని.

—♦ మందమారుతోపాలంభనము ♦—

క. అలివేణి యిల్లు నెవ్వగ, వలివేలుపునల్లుఁ దెగడి వారనికినుకఁ
బలుకీలీల సోకెడు, చలిగాలికా దూఱుఁ దూటి నననివిరాళిన్. ౯౬

సీ. వాగులు మలలు నవ్వారిగా నెలకొని కనరాక మెల్లన చనుచు నెట్టి
సమయంబునైన వానన మచ్చు నడిఁ జల్లిచలువలెక్కఁగఁజేసి సాధుమాన

- వస్తువుల్లాను నల్వ పశ్యతో హరచోరుఁడని పాపమలలోయ నలయహీన
బలములఁ గాఁపుంచి పడ నైవఁగా వాని నటుచేసి తద్దనం బంత గొనుచు
మమ్ము వేధింప వచ్చితిమలయపవన,మనవిగాఁజెప్పెదనునాదుమాటవినుము
ధైర్యమనియెడునొకమహాధనముగలదు, వెన్నునకుదానిలాగెడు వెరపుగనుము
చ. పురహరమూర్తులందు నొకమూర్తివి బాలసమీర నీవుగా
హరునకు నెప్పు డక్షిగతుఁడైనయనంగునిక్రింద నీగఁగాఁ
బరిణత మయ్యె నట్లు మది భావము నీ కళిమానశూన్యమే
హరిహరి తప్పఁ బశ్చితి ననంగత నీవుఁ బిశాచ మాదువున్. ౧౦౦
- గీ. బాలభావత జడుఁడనై వచ్చుకీమఁ, దెలిసికొనలేక ననుదామఁదలఁచి పవన
వచ్చె జేటికి మోసంబు వచ్చు నీకు, ఫణిశయానునిసన్నిధిపట్టు మాకు.
- క. కట్టా యేఁచెను చెలువులు, చెట్టలపాలయ్యె నేమి*చేరెడు బుట్టక
పుట్టన యాచోడులతో, నుట్టిపడితె యాకసంబునుండి సమీరా. ౧౦౧
- ఉ. గండపుగొండ నండగొను కట్టిడి పాపవిషాగ్నికీలలం
జెందఁగఁ బోయె నీజడిమ శీతత గల్గినఁ గాఁక చేయుదే
మందత నిట్టి ధీ యొడవె మానగుశైత్యము నీకుఁ గల్గెనా
యందలి దండశూకచయ మంది గ్రసింపఁగ నిందు వత్తువే. ౧౦౨
- గీ. విరహిజనముల ప్రాణముల్ వేగఁగొనఁగఁ, బవనసీక్ష్ణుడగు జగత్ప్రాణసంజ్ఞ
యశ్వకర్ణాదినయమున నది పొసంగు, నొండె విపరీతలక్షణ నొనరునొండె.
- గీ. నిరతిశయమత్తనూష్ణిమ నీకు నెట్లు, లుష్ణిమ యడంగి శీతత యుద్భవిల్లు
నాతురతఁ గానిపనికి నీ వరుగుదెంచి, తహహ జమనకు విజ్ఞాన మబ్బుపెట్టు.
- గీ. పాంథులకు నిన్నునుండియఁ బడనిపాటు, లెట్లు లన్ననుజంద్రశీ(శేం)ధనమున
నతనువహ్ని సమిధనంబగుటయరుచు, మలయపవమానపయినీవుమలయకున్న.
- క. మాయన్న శమనుఁ డనుపఁగ, మాయన్నా వచ్చినావె మ మ్మరయంగా
మాయన్నదూత వగుట, న్నాయన్నయుఁ బోలె నీవు మ మ్మలఁచెదవో.
- చ. విరహుల నేమపాతకము వీటిడి వోవునె జాశ్వఖిజతా
భరమునఁ గుంచి బల్లలపాలుగ నుంచి ప్రమంబు నించి రూ
పదిగ డించి యప్పు గవు లంట రచించి యహీనభీతి మే
ద రము రచించి నిన్నుఁ బలుశ్రోతల బెట్టెడుఁగాక మారుతా. ౧౦౩

గీ. పాథజనదాహ మునరింపఁ బవన నీకుఁ, జెల్లుననలాభిధానంబు చెల్ల దనిల
శబ్ద మచ్చట నిర్వహాశ్చర్యుటన, మహిజనంబుల కెల్లఁ బ్రమాదికంబు.

చ. మలయనమీర, రీతి గన ముచిది శబ్దము నుచ్చ శ్రేత్యముల్
బలువులు సుప్రసాదత యసారము మాధురి హెచ్చు వాసనల్
గలుగు రసంబు పూర్వ మని కా వినుతించు ఘనాళి యట్టిసి
ఁబలువపురీతి నాచెవులచేత (నితాంత) కఠోర మేలాకో. ౧౧౦

— శుకకోకిలాద్యుపాలంభనము —

క. కలకంఠి యిల్లు గదపు, మల మెలఁగెనుగానిఁ బల్లి మానక శుకకో
కిలబ్బిణాళి హంసల, కలకలముల కలికి పలికెఁ గటకటపమమ ౧౧౧
గీ. శుకశుకవి నీకవిత్వాంబు శోభ గాంచు, మధురతరవాక్యరచనల మడనమూర్ఖుఁ
ఁడొటపు మై నీనులూఁ దెక్క నోర్చి జెల్లు, విషమ మున్న త్తమతనిగోవితతిగాదె
గీ. యోగిజనులకు నానంద యోగ మొసఁగు, నతిజ్ఞానయోగులకు నెల్ల నరతిఁజేయు
నీమమధురోక్తి యాయుక్తి నిజము సున్న, శుకమృదూకులకై వడిశుకవతంస.

చ. హరివదజేశ మందుచు మహామధురంపు రేచతో న్వజిహ్వాకి
పరుదుగ నాని మాధవసమాశ్రయఁడైక బద్ధబుద్ధి మే
లిరవగునట్టి నీకుఁ దగునే శుకసత్త్వము యెన్ని చూచుమా
హరిహరి యాఁడఁబేదలకు నాంతర మెల్లను నొవ్వఁ బల్లెఁగఁ. ౧౧౨

చ. నలువ యొకరై భాగాము ఘనం బుశేర్తగ యేతదర్థముం
ఁబలియక శబ్దసామ్యమునఁ దియ్యనిచక్రైరఁ బెట్టసాగి ర
ట్టల నయిన నిజోక్తులఁ గఠోరత మానున నీకుఁ గీరమా
జెలిసెఁగదా విధాతృఁడు విధించినకార్యము రిత్తవోవునే. ౧౧౩

క. శుక మానసిక చిప్రలకుఁ, సెక మాటి కొనర్ప నిది రసికమాధురియే
యిక మానుము ముఖజితకిం, శుకమా చల మేల బాలశుకమారకమా

చ. అనుసమయాపతద్విషధరాగతసస్పృహనర్తనానువ
ర్తన లానసూషియు నిష్పషధగ్రసనోగ్రత మించి తోళిఖా
డి నిను నుతింప మైఁ దలఁకు నీవిఁ గలాపము కేశపాశమై
యెనయ యదూర్దవహుండు ధరియించుట యెట్టిలోకో మయూరమా. ౧౧౪

శా. లేదావంత యనుఁగు నెవ్వగల జాలిం బొందఁగా నేకిక
లే దావంతయుఁ బైచె నంచు మది నోలిం గూర్చి యయ్యోళిళి

నాదాట నిన్నుఁ బించమార్ప నిఁక నెన్నఁ గొంచె మా పాపముఁ

రా దావ్యాకృతి దా నిపాతితమయూరవ్యంసకంబే కదా. ౧౧౮

సీ. చతురాననాకృతి సతతంబుఁ బూనుట గగనపథంబున గతులు గొనుట
సీరజుబులయందు నెఱిఁ గూర్చి వడయుట మాధవుచెలుపురా మదిఁ బొదలుట
ఘనకాలమున నప్రకాశతఁ బొందుట యురుధరాంతరసీమనుండి పడుట
కాలవృత్తులఁ గాంచి *కాంచముల్గా నుంట ఖగశబ్దవాచ్యత గలిగి మనుట
హంసనీకునుననుఁగన్న హంసునకును, దారతవ్యంబుగలుగు నెలలఁచిచూడఁ
బోఁడిమిఘటించుమారండ్రిపొందుడిగిన, యిదుఁగోఁబొందునీకృదునిందితంబు

ఉ. పాలును నీరు నేర్పలుపఁ బాల్పకునట్టి(ది) గోపకన్యకా
పాలు నుదారకీర్తిరుచిపట్టిది యంచును నిన్ను నెన్నఁగాఁ
బా లునట్టి నాదమయి భావజుఁడెఱపఱియంపగుంపువె
బాలుగఁ జేసి కన్ను జడిపాలుగఁ జేసితిగా సితచ్ఛదా. ౧౨౦

చ. మును దమయంతి నైషధుని ముచ్చట దీరఁగఁ గూర్చి కీర్తి చే
కొనియె మరాళచగ్గుఁ డదిగోతె భవశ్చుల మెల్ల నిర్గలం
బన నలరారు నమ్మహితునట్ల చరించుట నీకవశ్యమే
విను మటు గానఁ గృష్ణునకు వే చని తెల్పుచు నన్నుఁ గూర్పవే. ౧౨౧

క. కవికి నైదర్శివలె నా, కవి కానైదర్శి యివ్వగతి మున్నలరెం
గవిరాజ నీకు నేను, బ్రవిమలమతి నిష్ఠురాల భావింపఁగదే. ౧౨౨

గీ. తుల్యరుచిపక్షయుగమునఁదొలఁగునాని, గమలములమెలునైఁపకకందునాని
మేను సకలంక మైనను మెఱియునాని, సూడకుముహంస తదితరగుణరింస.

చ. అనుపమమానలబ్ధసరసాగమపల్లవసేవనక్రియా
జనితము లైసమాధవవశంనదతాద్విజవర్యభావముం
గనినటువంటి నీ కకట గాలిమఁ గన్ తొగరెక్కి పంచమ
ధ్వని వదియించు ిట్టియు లుచితంబగునే పికమా తలంపఁగన్. ౧౨౪

చ. అకట సపక్షపాతత నయింబును బూనితి వంచు నన్నిచం
బ్రకటవిపక్షపాతమున వర్తిలి నీ పవిపక్షపాతమం
బికమ ఘటించె దేమిటికిఁ బేర్చి మది గదియించి ప్రోవు న
న్నిఁక మఱి యొండు మాని వినుమీ కనుమీ పరపుష్టనామమున్. ౧౨౫

- గీ. మాటమంచితనము మహిలోఁ బ్రసిద్ధంబు, మాటమంచితనము మనకుఁ గలదు
చిగురు బొడిచి రసము తెగఁద్రావుదానికి, నీకుఁ బికమ యదియు జోకగాదు
- చ. సరసులపొంత హంసగణసంగతి సేయుచుఁ బద్మగహ్వరాం
తరముల నుంచుచుఁ దనువు దాళుటకై భువిలో నదర్శన
స్ఫురణగఁ బువ్వునీరు పలుచోటుల భిక్ష యొనర్చునీకు ని
వ్వరహులమీఁద నెట్లొదవె బెట్టుగఁ స్తోధరసంబు భృగమా. ౧౨౭
- ఉ. జీవనమాత్రనే తనివి జూచుచు హంసకులంబు నాత్మగా
త్రావళిఁ జాలఁ దన్నుచు ననల్చుమనోహరసుప్రసాదశో
భావృత మైన సారసచయ్యుబలయాంతరసార *మెక్తు నీ
కేవిధి సీధుపాయకి నళి దయపుట్టెను నయ్యయోగివై. ౧౨౮
- గీ. చాల సీధువుఁ గ్రోలుచు జడత నొంది, నీచతను గాంచితివిగాదె నీవు జగతి
నకట భృంగంబ సంబుద్ధి నాంధ్రశబ్ద, శాస్త్రుకర్త మహత్త్వంబు నదివె నెట్లు.
- వ. ఈరీతి నానారీతిలకం బబ్బవైరి నవమతించియు నలరువిల్తు నధఃకరించియు
నలసపవను నవచూనించియు నళుల నవహేశనించియు నంచల ననాదరిం
చియు నాటపులుఁగుల ననురోధించియు, ననవిందుల నపాకరించియు, నత
నుమావుల నపురస్కరించియుఁ దద్దర్శనంబునం దత్సర్వసంబునఁ దదను
లాపాకర్ణసంబునవెతమేరమీఁతిన యయోగపారావారంబున మునింగి మూ
ర్ఖిల్లిన నుల్లంబునఁ దల్లడిల్లి నీలవేణీప్రముఖులలవాధరలు తెల్లవాటు తె
ప్పడొ + తెల్లంబుగా నీమెత్తిదంస్త్రులకు మేమెల్ల (మెల్ల)న నరిగి విన్న
విండు తెప్పడో యని యనితరాయత్తచిత్తలై యమృత్తకాశినికి ను
త్తల మొక్కింత మెత్తంబడఁ దత్తదుపచారంబు లాచరించు చున్నయవస
రంబున. ౧౩౦
- చ. సరసుల నేర్చి చక్రముల సంస్మృతిఁ సూల్చి జగంబు వెల్వెలం
బారయఁగఁ జేసి వారుణికిఁ బోయె నిశాచరచంద్రుఁ డింక నీ
వరయఁగరా నిదే సమయ మంచును సారకు మిత్రుఁ బిల్చె నా
మొరసెను గాలవేమ లటముందుగ నుత్తము మువ్విధంబుగఁ. ౧౩౧
- శా. ఊకారంబు సవర్ణదీర్ఘయుగళయుక్తంబు గావిపుచు
జోకక హ్రస్వముఖిస్వరాంకములఁ దా నూత్రంబున న్నాటఁ గా

- *వ్యాకర్తాముని మద్వచస్సరణి నుత్వం బచ్చట న్నాన మం
చూకారాకృతి త్రిప్రకారముగ మ్రోయం గాలవిద్వాంసచుల్. ౧౩౨
- ఉ మిత్రుడు రాతి †రిచ్చెఁ దనమేలిమిఁ నైకొని పొంగి తండ్రి యీ
గాత్రము తెల్ల నుల్లసిల గారవ మొప్పుఁగఁ పొచె నింక న
మిత్రుడు నైకొను స్వస్(పు) ‡మేను లింకెట్టులు ప్రోదిగాంచు నం
చాత్రము దోఁపఁ చెల్వీ డిగి యాడుచు నుండెను దీపడింభముల్. ౧౩౩
- క. నిలిపినదిక్తునఁ గుటిలత, దలఁపక సన్నేహవర్జిత న్నలఁగు మముఁ
వెలయింపఁడు ఖరకరుఁ డని, వెలవెలఁ బోయెను బ్రదీపవిసరం బెల్లఁ. ౧౩౪
- చ. కువలయ మేర్ప నుగ్రకరగుంభన మై నినుఁ డేగుదెంచె స
త్సవణతలే దరిప్రజముఁ రాణయొసంగెను యన్తదీయవై
భవములు చెల్ల వేగుఁ డని బఁధులఁ దెల్పఁగ వేగ వచ్చె నా
దివిఁ గనుపట్టె సూక్ష్మరుచిఁ జేలుచు వేగురుఁజుక్త చోక్తమై. ౧౩౫
- క. అనుస్మృతకబ్బగుణం బై, కనికనముల వేగుఁజుక్త కడు నలరాఁచె
గననగుచుగనమిఁనైకొను, చనువగు నయ్యర్థమునకు నతిమిత్రం బై. ౧౩౬
- మ. ఉరుపూర్వాగమసంగతిం గొనుచు నెఱిగి రక్షింపుం బూనుచుం
గరము లాఱుచె మహాంబురాసు లలరఁ ఖండించె నుద్యత్తమో
భర మెంతే నపరాగమంబు గనుచు భావింపఁజేయుం దమో
భర మారా ద్విజరాజు చిత్రగతులం బాటిల్లి చూపట్టెడిఁ. ౧౩౭
- చ. అరులు దొలంగ సత్తువలయంబు చెలంగ సమస్తవర్ణముల్
సిరులు మెలంగ బల్లమము చెన్ను దొలుంగఁగ రాజు రాణమై
గరము వసించి కాలగతిఁ గల్గుసిరు ల్విడనాడి పోవుచుఁ
జరమఘనాగమంబు గొని సారమహాంబుధిఁ గ్రుంక గ్రక్తుఁ. ౧౩౮

— సూర్యోదయవర్ణనము —

- క. పూర్వమహీధరశిఖరా, ఖర్వాసన మెక్త నినుఁడు కడురక్షిఁ రా
సర్వదిశలఁ ద్విజోక్తులు, పర్వెఁ దదభ్యుదయవిభవవటుబీజము లై. ౧౩౯
- సీ. ఇనుఁడురా నుదయాద్రిఘనభద్రపీఠవైఁ బటచిన నునుగెంపుపట పసంగ
నమ్మిత్రరథరస్మై లై మెలంగెను చిల్వపడగలరతనాలభాతి యనఁగ
నజరూప మైనట్టి యంబుజాపుని మేని పురతఃస్ఫురత్తాంతిపూర మనఁగ

నినుసిరి మగుడంగ నిడ నెమరేగిన సతనాలుకలవేల్పుచాయ యనఁగఁ
బరిణతేంద్రమతంగజప్ర బలదంత, కుండముఖదారితోడయకుధరహైమ
తటసముత్పతదురు రేణువటలమనఁగ, సాంధ్యరాగంబుతోలు దెసఁజాలనలరె.

సీ. చెలువులు గుల్మెడుసీమంతరేఖవై సొగసూను కుంకుమసొగ గాఁగ
సింగార మొనరెడు చెక్కుటద్దంబుల దీపించు పూతచంద్రిము గాఁగ
విన్నాణములు గాంచు వీనులఁ గ్రొన్ననరాణించు కర్ణపూరములుగాఁగఁ
గొమరు సిబ్బెపుగబ్బిగుబ్బలఁ బవడాలఁ బురణించు బలుబన్నసరులుగాఁగఁ
దనదు కంజాయలకు నాన దందడింప, విప్పుగంటులతోవకంటులొప్పుమీఱఁ
బొడుపుగుబ్బలిగుబ్బలపొందుసేయ, దండేగనుపట్టె మార్తాండమండలంబు.

సీ. అందుగుఁజగు రంచు బృందారకస్వామిసామజంబు కరంబు సావజూడఁ
బలుకుఁబూఁబోడియై మెలఁగెడుచామకైచిలుకబింబుబంచుఁజదుమఁజూడఁ
దళకుఁగెందామరతండం బని *విరించి పడివాగ రాయంచ తడవఁజూడఁ
మహితకుంకుమకర్ణమంబుచునూహించియగచరాంగనలెల్లనలఁదఁజూడఁ
గెంపుడా లంతటంతటఁ గీలుకొనఁగ, నుదితుఁ డయ్యెను జగదేకవిదితకీర్తి
యాదివాఙ్మాన్తి ద్రుహిణరూపానువర్తి, సంహృతనతార్తి ఖేచరచక్రవర్తి.

సీ. సస్యతిశ్రుత్యర్థసత్తర్కమర్గాబు నొటపుఁ దెల్పెడు మేటియొజ్జ యనఁగ
†జగదుత్ప్లవోదయశాంతిక్రియార్థమై వలెదెడు పటవోమవహ్ని యనఁగ
జలవాసనియత యాజలజనితతపఃఫలము నైకొన్న వివర్త మనఁగ
జక్కవపులుగుల స్రుక్కించు విరహాగ్ని మానింప దీపించుమణి యనఁగ
మూఁడుమూర్తులతోఁ గూర్చి ముచ్చుచువులఁ
బొడుపుగుబ్బలిశిఖరంపుమూషలోన

మొనయ ఘటియించి చేసిన ముద్ద యనఁగ

నింబు మీఱంగ నహిమాంశుబింబ మలరె.

౧౪౩

క. సతతేజీల ఖురోద్ధత, హతిఁ దుము రగుపూర్వశర్వతాగ్రస్థలి ను
ద్గత మైనరజము గ్రమ్మిన, గతి నినమండలము కెంపుగదురఁగ నొప్పెన్.

సీ. అఖలనేత్రాంధ్యసిద్ధాంజనకళికలు తిమిరోపసంహారదీపశిఖలు
భూమీరుహాగ్రప్రభూతపల్లవములు †కమలినీతంద్రీ విఘటనబంధు
లక్ష్మీణఘూకౌఘవీక్షణవటలంబు లంబరాంచలత ప్తహైమరేఖ

*తలంచి †జగదుత్పలాదయ ‡విఘననొందు-మూ

- లుచురూగవహ్ని సంస్కరజైకధాయ్యలు కైరవనిద్రానుసారిగీతు
లతివిరహికోకసాగత్యచతురచేటు, లుడుగజోత్పాతకష్టజపోత్తమములు
దిజ్జలినతాప్రమార్దనదీప్రనారు, లినకరచ్చమాళిక లింపుగాంఢ. ౧౮౧
సీ. ముప్రొద్దుడుగదస్సమోములొందెనుసామిబారపోడుములూనుబలిమికాడు
చుక్తలచెలికాని జోడైన నెఱవాది తొవలమే లోర్వనిదుండగీడు
తమ్మితావుల దావి గ్రుమ్మజించు ననుగు వేవేడిచాయల వితలాడు
ముత్తొంటిచడవులు హత్తు మై గలమేటి పగడచక్కుగుతాలసాగనుజాణ
పగలు గావించుచును జుట్ట మగునొయారి, జగజంతవేల్పు
కుంటిగడపరి యొకబుడికంటితేరు, గడప రిక్తలతెరువున నడవదొడగె.
క. భీకరతమోంబురాశి, జోకటి పడియున్న జగము శుభద్వేగో
డ్రేకత మిత్రం జొగి దన, వేకరముల నుద్ధరించె వేకనుపట్ట. ౧౮౨
క. ? తొలుదెసయును పేర్తోదలగు, కలపేరులపుట్టినిల్లు కరువలిజేజే
చెలికాని కప్పు లొసఁగెడు, బలుసిరులవెలుంగు బ వెలిగె. ౧౮౩
గీ. అపుడుసప్తాశ్వుడఖలశబ్దార్థములను, నవనవోన్మేషమెనయించినలుపుపటితె
నబ్రమా యిది సర్వశబ్దార్థజాల, మహితకరమండలుం డైనమా (నృమతికి)
సీ. నానావిధార్థసంధాననివాసంబు సత్తాంతికరపదసంగతంబు
నకలంకసుందరం బతులప్రసాదంబు ననుపమాజోగూత్యద్భుతంబు
నసదృశానందనిష్ఠుండభారేయంబు బహురసగ్రహజైకబంధురంబు
గువలయమోదసంకోచనప్రవణంబు బుధకవిసంయోగభూషితంబు
సంగరౌదార్య మఖలభూషణ ముపాత్త
విష్ణుపద మాచుఁ గవిచుర్రవిరచితంపుఁ
గావ్యమనఁ గోవిలాసంబు గడు సరసుల
నలరఁజేయఁగ సూర్యమండలము దనరె. ౧౮౪
క. అరు దైన లోకమిత్రత, కరము ప్రసిద్ధంబు గాఁగఁ గడునామోద
స్ఫురణ దయచేసి యరుల, సరసుల సరిగాఁగ నేలె జలజాపుఁ జొగి.
గీ. అఖలపదదర్శనా , వ్యాకృతి యొనర్పఁ దాఁ బూని యఖలసంజ్ఞ
లప్రతీకప్రకాశత నమరఁజేసి, మఱచెఁ గాఁబోలును భసంజ్ఞ వలలఁజేయ.
ఉ. చాయల సారుహవారముపైఁ దమోరిపుం
బాయక డాచుసంచు గిరివర్గముపైఁ బగవానియాండ్రబ

ల్పాయల మాట నంచు సురజాలఫణంబుపయి స్వరోషరూ
తొయతదృష్టు లుంచె నన నంబుజబంధుడు నించె గ్రంజిగుల్. ౧౧౩
చ. తమము నిరాకరించి..... ౧౧౪

(ఇక్ష్వాకు గొన్ని పద్యములులేవు)

—/ కాళిందియవస్థఁ జెలి సూర్యునకుఁ దెల్పుట! —

- సీ. అవధారు దేవ లోకారాధ్యనిజరూప వినఁగదే జగదేకవిమలదీప
యాలింపవే భక్తజాలరక్షణదక్ష చిత్తగింపవె హతోచ్చితవిపక్ష
యాదరించవె సహస్రాంశుమాలాధుర్య మనవి చేపట్టవే మహితశౌర్య
మది నిల్పవే వేదవిదితసద్గుణగణ్య యథయ మీఁగదె మహాప్రభువరేణ్య
పలుకువినఁజూడఁగదవయ్యజలజమిత్ర, తలఁపులీడేర్పఁగదవయ్యకలుషజైత్ర
ప్రేమ నాయెడ నిల్పు ముద్దామధామ, చక్ర నిటు చూడవే గ్రహసార్వభౌమ.
- సీ. సకలలోకానీకసంరక్షణ పరాకు తిమిరోరుగజమ్మగాధిప పరాకు
కమలప్రమోదసంఘటనధుర్య పరాకు హతభీమనిర్జరాహిత పరాకు
బ్రహ్మాదిమూర్తిసంపద్బంధుర పరాకు వితతత్రయారూపయిత పరాకు
భవ్యాంబరాంగణదివ్యదీప పరాకు నిరుపమగుణరత్ననిధి పరాకు
కలితకారుణ్యపూర్ణవీక్షణ పరాకు, నతమనోరథపూరణవ్రత పరాకు
ధార్మికోత్తంససేవితోదయ పరాకు, తపన మార్తాండ సంవిదాత్మక పరాకు.
- గీ. సామి నేఁ జెప్పునదియేమి సకలకర్త, సాక్షి నై నీవు సర్వశాస్త్రములయందు
నధికరూఢత మెలఁగెద వయి నేను, నబలఁ గద నాదువచనంబు లాలకింపు.
- క. కలకంఠి మీదుసన్నిధి, గలగానము సేయ వినఁగఁ గడునలరుచు న
క్తలహాసే వచ్చి తెలిపెన్, జలజాతునిమహిమ మీకుఁ జతురత మెఱయన్
- క. తెలుపుచు నంతట నిలువక, జలజాతుఁడు నీమలిడ్డసహచరుఁ డగుచున్
మెలఁగఁగలవాఁడు సుమ్మీ, పలు కిది నిజమంచు నాఁడు పలికి చనఁగదా!
- క. అది విన్నది మొదలుగ న, మృదిరేక్షణ హృదయవారి మాధవగజముం
బదిలముగ రాగశృంఖలఁ గుదియఁగ బంధించె నధికగోప్యముగాఁగన్.
- క. వనితకు నది కారణముగఁ, దనువున నంతంత కతనుధర్మము పర్వెన్
విను మనలకీల యార్ద్రేం, ధనమునఁ బలె సకలసుజనధర్మనిధానా! ౧౧౬౧
- గీ. ప్రకృతి ననుసరించి పరఁగును జగతిలో, వికృతి యిద్ది వింత వెలదియందుఁ
ప్రకృతి నడచి వికృతి ప్రబలమై కనుపట్టె, నఖలగుణసనాథ యబ్జనాథ.

- ఉ. ఇతికిం బుట్టునివ్వికృతి యేమి యొకో యని కొన్నినాళ్లు లే
మెంతయు సంశయం బెద వహింపంగ నుటిమి రాగ రాగ నే
కాంతము మాని బైలుఱుకునట్టివచోరచనం దనూలతై
కాంతసతాంతతాదివికృతాకృతి సందియ మేగ మాకొగిన్. ౧౬౩
- గీ. అరయఁడనినిన్నుఁగోపించియతివప్రాతి, భట్యముభరించెనేమొతాఁబద్ధమిత్ర
తన్వపస్థలు నీవు ద్వాదశతఁ బూనఁ, ద్వాదశాతన్వపస్థలు తరుణిపూనె.
- ఉ. తల్లిన పోలుఁ గూఁతు రను ధార్మికవాక్యము పొల్లువోయె నేఁ
దల్లినిఁబోలఁ జాయవలెఁ దద్దయు శైత్యముఁ *జెందకుండునే
తెల్లముగాఁగఁ దండ్రియగుతీవ్రమయూఱునిఁ బోలి కాఁక మే
నెల్ల మునుంగ నుంటి నని యిందునిభానన వల్లు న్నల్లుచున్. ౧౬౪
- సీ. తలిరాకుఁబోఁడియాటలమీఁదియనురక్తి వంధ్యాసుతఁడవానిఁ దెగడుఁ
గలికి పాటలమీఁది ఘనతరామోదంబు మృగతృప్తికావానిసాగసుఁ బూను
నతివభూషణధారణాభిలాషస్ఫూర్తి శశవిషాణముతోడ సరసమాచు
నెలవాఁగసరసాన్నగిళనవాఁఘోదయం బుబరసుమము నొయ్యారమెనయుఁ
బణఁతిచీనాంబరలతాంతభరణకాంతు, యశదవాక్యాగ్రవైఖరి నపహసించు
బాలి కామణితనుధృతిలాలసాబు, నప్రణవవేదపాఠంబు ననసరించు.
- గీ. కాఁక యుడిగినపుడు కలను స త్వగుణంబు, మీకుఁ గాన నింతిమిముమించుఁ
గాఁక మేన మిగులఁ గడుసత్త్వగుణముల, నెనిమిదింటిఁ బూను నెపుడవింటె.
- క. ఇతి యయోగమహాగద, శాంతికి నస్త్యశ్శతోపచారములు దివా
కాంత చ్యుతమయ్యె నచ్యుత, కాంతోపస్పృశిన్ ఘటించి కరుణింపఁగదే.
- ఉ. మన్నోకనాఁడు సీతనుజమోహము దెల్పఁగ వచ్చి సందడిం
గన్నకతంబునం దెలుపఁ గార్యము గా దని పోయి తప్పు డీ
యెన్నున నయ్యయోగరుజ యితకుఁ దెచ్చు టెఱుంగనైతి నా
విన్నప మాలకింపు మీఁక వేదన కోర్వదు కూఁతుఁ బ్రోవవే. ౧౬౫
- ఉ. ఈగతి సీలవేణి తనయిఁపులకూఁతు నయోగయాతనా
యోగము విన్నవింపఁగ ననూనకృపాకలితాశ్రవాఃపుష
ద్యోగము గాఁగ దీప్రపుమయూఖసహస్రము చిట్టిటస్వనా
భోగముగా నొకింతి వడిఁ బొందిక దప్పక తత్త్వణంబునన్. ౧౬౬

గీ. ఘోరమాయగఁడనమేనిచాయవోలె, జాయసచుదేరఁడనుజాతచాయఁదొల్ల
వేయచాయలమనసుతో వేగ ననువఁ, జాయపెన్నిటివచ్చెఁ దత్సదనమునకు.

ఉ. వచ్చి యసంస్మృతాంగి యయి వాకుచు జీవితనైగపేక్ష్యమే

హెచ్చు చనుక్తవాచ్య యయి యాహితయోగము దప్పి కాంతితే

మచ్చుపడంగ న్నగతి నఁదనివర్ణము గాంచి ప్రియ

విచ్చక క్రమ్ము కష్టత నవేత్తుకృత్తికా హసియించు పై నరీక. ౧౭౨

సీ. శుక్తికానిగతముఁ దాఫలంబులకరణిఁ గన్నుల బాష్పకణము లొలుక

రాహునిర్దుక్తపూర్ణచాకగుణియై ముగ్ధులనెమ్మోము మురువువదల

వనవహ్నిశిఖలచే బలవేడియ్యి గాన్ముల దిశతల్లఁ గాంతివిడువఁ

దాపాల్లిశైవాలరూప మునుజడి జడగ్బిడ్డి పెన్నెఱుల్ చాయ దఱుంగఁ

గాఁకచేజూర్ణమై పూర్తిగ భయ నకుఁ, దోమపడియ్యు వారులుదోఁగిమిగులఁ

బంకమగుపాన్ము నెలపునఁబడు మలేచు, కుస్సుగుసురుంచు*వలవంతనున్నదాని.

చ. తనుభవఁ గాంచి మేను మది తద్దయ్యజల్లన వేకరంబులం

దనువు మనంబుతో మిగులఁ దాపము చెందఁగఁ గాఁగిలించి చ

క్రమితోడమీఁద నిల్చి జడగ్బిడ్డి పెన్నెఱి చిక్కుచీర్పఁగా

నొన రొకయిఁతలేక యవి యొక్కడఁ జేర్చి ముడి న్రచింపుచుక. ౧౭౩

గీ. చెక్కుకొన్న మునునాశిర బహుశా, విషయముగఁ జేసి నెమ్మేరు వేకరములు

వెక్తనపుఁదప్ప, నునుతోఁజిక్తపడఁగఁ, బలికెనుధురంబు గాలోక బాంధవుండు.

క. తల్లి వరనారీను, తల్లి నీతిని మనము బల్లిడపడ నా

యుల్లము జల్లన నీకీ, పల్లలు మేల్కొని మేలుబంగరుబొమ్మా. ౧౭౪

గీ. పడఁతిమహ్నార్వపటుతపఃఫలము వగుచు, ధ్యాతి మీఱుగఁడనుజాతవైతివీవు

నీకతుబునఁ గద నాకు నిఖిలలోక, వల్లభుండైన శ్రీకృష్ణుఁడల్లుఁడమరు.

క. అస్తాగతిరహితాధిక, శస్త్రాధ్యుదయంబు నాకు సుకుమారుఁనిరీక

నిస్తులసుగుణాంగన యరి, నాస్తుకు లోకైకకర్త యల్లు డగుటక. ౧౭౫

ఉ. శీలగుణాభిరూప్యసవిశేష్యకళాచతురత్వవైఖరీ

శాలిత గల్లు నీకు వారిసంగతి గల్ల సమాఖ్య భూషణం

బేల మెలంగకుండు సుజనేరితవాక్కుల నాకుఁ గల్గదే

మేలసమాఖ్య వోవఁగ నమేలసమాఖ్య వరింప రాఁ గడక. ౧౭౬

* బలవంత † జిల్లగ. ‡ నినుక నిస్తులసుగుణాంగననరి-మూ. నినుక...నుగుణాంగనము
మాన్యు-తినియుఁ బరిపఠయ్యును.

క. ఆనాయకమణి వట్టి, ధీనముగాఁ జేయఁదివిరితివి నేను దభా

*నూనాకల్ప మొనరుతుఁ, మానిని యిక్ష్వాకు మమరు మది సంశయమా.

క. అమ్మా పురుషమణిఁ బలు, అొచ్చున నిలుపఁగ నీకు రుచి గల్గినఁ జొ

క్క మ్మది కుదురఁగ నొకసూత్ర మ్మతిసూక్ష్మము గలదు దానిం గొనుమా.

ప. అది యెయ్యెది యంటేని.

౧౦౨

చ. దనజవిభేది లోఁగొనఁగ దానతపోముఖయోగముఖ్యసా

ధనములు పెక్కు గల్గు నని తద్దయు వేదము పల్లు వానిలోఁ

బనుపడుసాధనంబు దృఢభక్తియ దానిన పూని నీవు న

వ్వనజదళాక్షు ధ్యానమున వస్య నవశ్యముఁ జేయఁగాఁ దగున్.

౧౦౩

పీ. అనుపమాసేచనకాంగకంబులవానిఁ దరుణాభ్రసన్నిభతనువువాని

శ్రీవత్సకాస్తుభక్తివిలాసమువాని బాహుచతుష్టయపటిమచానిఁ

దమ్మియుంటి నెలంత దనరువత్సమువానిఁ బంచాయథోద్దీప్తబలమువాని

మేలిమిబుగారు మెఱపుచేలమువాని భవ్యశేషాశీతల్పంబువాని

దివ్యనవరత్నకీలితదీప్యదగ్ర్య, హారకుండలమకుట కేయూరముఖ్య

భూషణోదారరోచులఁ బాలుచువాని, వెన్నుని భజించిసుఖయింపు కన్నతల్లి

గీ. ఇంతి కతిపయదినముల కీసమాధి, నీసమాధిని హరియించు నిజముగాఁగ

మెచ్చి యాభేటమిషమున వచ్చి నిన్ను, నలకపటయాదప్రం వైసహానివరించు.

శా. సారోదారవసీనివాన మఖిలస్వర్ణామిసీవారసం

చారస్థితము సంవసజ్జనమనశ్చాంచల్యమాలిన్యసం

హరైకప్రణామ యామునతటం బచ్చోట నున్మిత్తిత

స్ఫారాగారమునందు నెచ్చెలతో స్వామి స్ఫుజింపందగున్.

౧౦౪

గీ. వనిత కాళిందితీరమె వర్ణ్యమగుచు, దగు నుదా త్పరిభూషణోదారశక్తి

నచట నీవున్న మతియు మేలమగుఁగాఁచె, యెల్లయొప్పులకుప్పువు తల్లి నీవు.

గీ. చెలువ కాళిందిమహిమంబు చెప్పఁదరమె, తద్విసేలపయఃస్మృతి తనువుసోఁక

మతికి నీలిమ రక్తిమ మాని మిగులఁ, చెలుపు కనుపట్టుఁ జిత్రమోకలువకంటి.

క. శ్రుతిగదితమహిమ సర్వ, శ్రుతిభూషణసుగుణ యమున సుమ్మీ తద్వి

శ్రుతి పాపహరము గాఁచే, శ్రుతియుగళనిరుద్ధనయనసుందరవదనా.

౧౦౫

క. హరిఁత్రైశవనవనిస్థయ, కరలీలాజన్మభూమి కాళిందితటం

బరుదా యది భౌవికయు, గ్వరకవిచాక్రులకు మిగులవర్ణ్యము గాఁగన్.

* నూనకల్ప మొనరి ఠైశవ భౌవిక-మా

- ఉ. అమ్మరొ కన్నవారి నెడయం బనివచ్చె నటంచు మానసం
బుమ్మలికం బడంగఁ గడు నొప్పమిగాఁగఁ దలంపవమ్మ నీ
నెమ్మదిఁ బాయఁ జాయ కొక నేరుపు సిక్కునటమ్మ నాదుపా
దమ్ములు నిల్వనేరవు గదమ్మ భవద్దృశ మొందకుండినఁ. ౧౯౧
- ఉ. చుక్కలదారిమానికము సొంపులకూతురి నిట్లు తేనియల్
చొక్కిపడంగఁ జేయు మృదుసూక్తులు పల్లుచుఁ దత్సమాధిఁ దా
నిక్కుముగా నెఱింగి గృహనిర్మితి సేయఁగ జేవవర్ధిఁ
గక్కునఁ బన్నఁగా నతఁ డఖండనిజామ్మతృప్త్యచాతురిఁ. ౧౯౨
- సీ. రమణీయనాయకరత్న బంధూరంబు నవవిధవస్తు వైభవయుతంబు
శ్రీకరాంకాంచత్పతాకాభిరామంబు నురుసుంగళార్థపద్మజ్జ్వలంబు
దీవ్యత్ప్రపంచసాధిప్రౌఢనితంబు నీహమ్మగభిదావగాహితంబు
గగనావలాలివాక్యస్ఫూర్తి మహితంబు మధురవాక్యవిజాలమానితంబు
చిత్రసదలంక్రియాగదోజ్జీవితంబు, నద్భుతరసాఘ్యపాత్రంబు నాత్తదోష
పాటనంబుచునగుచొప్పినాటకంబు, క్రియఁబ్రకాశించునొకదివ్యగృహమొనరెచ్చ
గీ. అట్టు లగ్నేహ మొనరిచియమరతఱుఁడంబుజాపురకెఱిగింపనలరి యతఁడు
సమ్ముఖంబునఁజాయఁజాయయొనరఁ, నూతురావించిపలికెసాకూతుఁడగుచు
- క. రమ్మా శంబరరిపుమా, ఆమ్మా యగ్నేహమునకు ననుఁగుఁజెలులతోఁ
బొమ్మా తపంబు గొను మభయ స్థూహరి నీకొసంగు నమ్మాయమ్మా.
- ఉ. ఘోరతపంబుచే నధికకోమలవల్లి* మయంగుఁజుట్టమా
నీరుచిరాంగయప్తిఁ గడు నేచ మనంబు దయావిహీనమై
మీఱఁగఁ జూచుచుండెడు సుమీ హరియాన సుమీ నెలంత చె
న్నారఁగఁ గన్నవారిపయి నానసుమీ పరికించి చూచుమీ. ౧౯౩
- క. † మన మొప్పినఁ దను వొప్పదు, తను వొప్పిన నిట్టికవ్వదశ నేనొప్పఁ
విను మే నొప్పిన నొప్పదు, జననీ నీజనని ప్రేమసంరంభమునఁ. ౧౯౪
- క. దెప్పరపుఁగార్వ మూనిన, నప్పగు కాళిండిమేన నగ్గలమగుఁ గా
కప్పకొను టంతరంగము, దప్పని యావిలతతోడఁ దరళమ్మగాఱ్ఱి. ౧౯౫
- గీ. అమలినం బైనమానసం బబ్బెనేని, రాజయోగంబె సర్వకార్యములు దీర్పుఁ
జిత్తసంశుద్ధి లేకున్నఁ జెలువ బాహ్య, బహువిధాయాసచేష్టల ఫలములేదు.

ఉ. కావున రాజయోగినివి కష్టు మదంబ కతోగకృత్యముల్
భావములోఁ దలంపకుము భాస్వదసంగసదంబుమాన్వనో
ద్భావముచే మనోంబుజ ముదస్తరజోమల మై యెసంగ నం
దావనజాతు నాత్మవిభు నంచితభృంగముగా రచింపనే. ౨౦౦

క. నాలుగుపురుషార్థములం, బాల ఘటింపించునట్టి సాధనములలో
మే లేర్పిరి ధ్యానం బని, నీలాలకి సర్వశాస్త్రశిష్యులకర్తల్. ౨౦౧

సీ. బహుసంధవాద్భుతబహుపాతకవ్రాతవిషినమహావహ్ని విష్ణుభక్తి
మానసరాగాదిమాలిన్యపరిహారవిమలాంబుపూరంబు విష్ణుభక్తి
తాపత్రయోదారదానవైశ్వానరవిపులధారావృష్టి విష్ణుభక్తి
చతుర్థసత్వేకసంపాదనక్రియావిధితాంజనంబు శ్రీవిష్ణుభక్తి
సకలసత్తార్తసాగ్ధ్యసంపదలకు, వేల్పు మొదపులమేల్బుతి విష్ణుభక్తి
సగ్గురుకటాక్షసముపాత్తసాధుబోధ, విద్యలకు నెల్ల ఫలము శ్రీవిష్ణుభక్తి.

చ. అరయ నభేద మన్నపలు కానెను పెద్దలకేని జీవనం
బురుజవహామయజ్ఞదృశయోగముఖాంబుసాధనక్రియో
త్తరసఫలత్వకారణ మఖండపదార్థనిర్మలమహా
పరనిరపేక్షసాధనము పంజకలోచనభక్తి నందనీ. ౨౦౩

క. అటుగాన భక్తిపూర్వక, యతుతరతన్త్ర్యానయోగపాలవ మెసంగ
ఘటియిల్లుఁ గామితము వశీ, నటమట మని యెన్నఁబోకు మరయునిజముగ
గీ. అరసి ప్రాగాదిదిగ్వివహారచీజ, మయిన తేఁ డిట్లు తనకూతు నమరఁ బలికి
కూతు నెడఁబాయువగలడగ్గుతికవడఁగ, ననియెడడఁబాటుదోపనెయ్యపుఁజెలు

చ. పదమున నర్థమున్ బలెను బాయకయుండెను బాల గోల యి [లకు.
ముదిత తపంబు సేయుపని మోయట చు న్నెడఁబాటు మీకు మా
కొద పెడు ప్రేమ దీనిపయి నొప్పెడఁ గావున నప్పగించెదం
బిదప నెలంతలార వలపించిన పెన్నిటి కప్పగించెడఁ. ౨౦౬

ఉ. అంతట భేదమొదజనితాశ్రులు కోష్ణము లాచు నేత్రసం
క్రాంతము లైన మంగళము గా దని కుక్కుచు కుక్కుచు న్రమా
కాంతునిదక్షిణంపుబలుక న్నగువేలుపు బిడ్డహస్త మే
కాంతపుఁబ్రేమఁ గేల నిడు చాదృతిమై నను నీలవేణికి. ౨౦౭

- డి. పెంచినదాన వీపు కడుఁ బెక్కువమీఱఁగ శాస్త్ర మభ్యసిం
పించినదాన వీపు గద పెంపుగ నుత్తమఃకీర్తితి శి
క్షించినదాన వీవ కద చెప్పఁగ నేమిఁక నీదె భార మి
క్కంచనదేహఁ గాచికొనఁ గాంచినవారికి భార మున్నదే. ౨౦౮
- గీ. ఈమధురవాచ నెంతేని యింపుమీఱ, వాసిగాఁగ సలక్షణం జేసి తీవ
గానవైమిషి సఫలత గైకొనంగ, మేలుఫలమునఁ గూర్పవే నీలవేణి. ౨౦౯
- గీ. నీలవేణితటం బట నెలపుకొనఁగ, నీలవేణి భరింపంగ నేర్పరి యట
నీలవేణి యిది తపంబు నెఱిఁ గొనునట, యేల ఫలసిద్ధి గాకుండు జోలియేల.
- వ. అని యనియమిత ప్రేమానుబంధ ౭౦సురుం డై లోకబాధపుండు సర్వ
సఖసమేత యగు నీలవేణిపక్ష్యేందుముఖకి నప్పగించి ఛాయామిళితం డగు
తనకుం బ్రణమిల్లిన శ్రీవల్లభుం బ్రాణవల్లభుఁగఁ గొను మని యుల్లంబు
వల్లవింప దీవించి గ్రుచ్చి యెత్తి గుత్తపుఁగఁగిట జేర్చి కార్యభారంబు
త్వరకలుకు నత్తరళాక్షిఁ దరలంబుచిన. ౨౧౧
- క. మగువ దివినండి భూమికి, దిగిరా నవ్వేళ మేనుదీగియ చూడన్
గగనతలఘ్నణోపల, నిగనితస్వర్గరేఖ నీటు వహించె. ౨౧౨
- డి. వచ్చెను మచ్చెకంటి నెఱవాదిసఖిజను లంటిరాఁగ వై
యచ్చరవిధిమండి ధర కర్యమసూతి సరిత్నయోధరం
బిచ్చ నవాంబుదం బిది యహీనమహాసితరోచి యంచుఁ దా
మెచ్చుచు దాయవచ్చు జిగిమించు చొకాటపుమించువడిక. ౨౧౩
- డి. వచ్చి గృహంబు సొచ్చి పితృవాక్యనివేదితకార్యసాధనా
కచ్చరమార్గరీతిఁ గొని కాంత రమాధిపుఁ గొల్పుచుండఁ దా
నొచ్చెము లేనిభక్తి విమలోజ్జ్వలమానసపద్మసీమయం
దిచ్చ బహిఃపదార్థముల నెంతయు రోయ నజస్రభావన. ౨౧౪
- క. అకలంకయోగిమానస, సుకరామితదివ్యరూప శోభితనిహ్నే
తుకదయమానకటాక్షౌ, నికటచరత్త కుబభీకనిర్జరవారా. ౨౧౫
- గద్యము-ఇది శ్రీరామచంద్రచరణారవిందమిళిందాంతఃకరణ పోలూరిమాధవ
యజ్ఞ సముజ్జ్వలత్ప్రపోక్షితకటాక్షౌసాదితపాండిత్యాధరణ ప్రభంజనవం
శాబ్ధిరాకాశశాంక నిరంతరారాధితవిచక్షణశశాంక అభినవనన్నయభట్టార
కాహూబలపత్యాహ్వానకవిమహోపాధ్యాయభట్టారకప్రణీతం బైనకాళిం
దీకన్యాపరిణయంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

